

משנה מסכת תמיד (מ)

[פרק א](#) • [פרק ב](#) • [פרק ג](#) • [פרק ד](#) • [פרק ה](#) • [פרק ו](#) • [פרק ז](#)

פרק א

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#)

פרק ב

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#)

פרק ג

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#) [משנה ט](#)

פרק ד

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#)

פרק ה

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#)

פרק ו

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#)

פרק ז

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#)

פרק א - משנה א

בְּשֵׁלֶשֶׁה מְקוֹמוֹת הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים **[א]** בְּבֵית
הַמִּקְדָּשׁ. בְּבֵית אַבְטִינָס, בְּבֵית הַנִּיצוֹץ **[ג]**
וּבְבֵית הַמוֹקֵד. בֵּית אַבְטִינָס וּבֵית הַנִּיצוֹץ הָיוּ
עֲלִיּוֹת, וְהָרוּבִים שׁוֹמְרִים שָׁם. בֵּית הַמוֹקֵד,
כִּפָּה, וּבֵית גְּדוֹל הָיָה, מִקָּף רוּבָדִים שֶׁל אָבוֹן,
וְזִקְנֵי בֵּית אָב יִשְׁנִים שָׁם **[ז]**, וּמִפְתָּחוֹת הָעֶזְרָה
בְּיָדָם **[ח]**. וּפְרָחֵי כְּהֵנָה אִישׁ כִּסְתּוֹ בְּאַרְץ. לֹא
הָיוּ יִשְׁנִים בְּבִגְדֵי קֹדֶשׁ, אֶלָּא פּוֹשְׁטִין וּמְקַפְּלִין
וּמְנִיחִים אוֹתָן תַּחַת רֵאשִׁיהֶן, וּמְתַכְּסִין
בְּכִסּוֹת עֶצְמוֹן. אֵרֶע קָרִי לְאַחַד מֵהֶן, יוֹצֵא
וְהוֹלֵךְ לוֹ בְּמִסְבָּה הַהוֹלְכֶת תַּחַת הַבִּירָה,
וְהַנְּרוֹת דּוֹלְקִין מִכָּאן וּמִכָּאן, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ
לְבֵּית הַטְּבִילָה. וּמְדוֹרָה הִיְתָה שָׁם, וּבֵּית כֶּסֶא
שֶׁל כְּבוֹד. וְזֶה הָיָה כְּבוֹדוֹ, מְצָאוֹ נְעוּל, יוֹדֵעַ
שֵׁשׁ שָׁם אָדָם. פְּתוּחַ, יוֹדֵעַ שָׂאִין שָׁם אָדָם.
יָרֵד וְטָבַל **[יא]**, עָלָה וְנִסְתַּפֵּג וְנִתְחַמֵּם כְּנֹגֵד
הַמְּדוֹרָה. בָּא וַיֵּשֶׁב לוֹ אֶצֶל אָחִיו הַכֹּהֲנִים עַד
שֶׁהַשְּׁעָרִים נִפְתָּחוּ, יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ:

ר"ע מברטנורה בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש. מפני הכבוד, וגדלה היא לבית שלא יהא בלא שומרים. ושלשה מקומות ילפינו מדכתיב (במדבר ג) והחונים לפני המשכן קדמה וגוי שומרי משמרת וגוי למשמרת, רמז לשלש משמרות בשלשה מקומות (ב), ומה מצינו במשכן שהיו הכהנים אהרן ושני בניו שומרים בו בשלשה מקומות, אף מקדש כן: **בית אבטינס ובית הניצוץ היו עליות**. בנויות בצד שערי העזרה (ד): **והרובין**. ילדים. תרגום ילד, רביא (ה). פרוש אחר, הרובין, המורים חצים בקשת, מלשון רובה קשת: **ובית המוקד כפה**. בגין של בית המוקד לא היתה עליה אלא כפה, ארקוולטיו בלע"ז (ו), עשויה בארץ: **והיה מקף רובדים של אבן**. אצטבאות סביב של אבני גזית, היו משקעות בפתל ויוצאות מן הפתל לתוך בית המוקד לצד הקרקע, ועל גביהן אבנים אחרות קצרות מהן שיוצאות נמי מן הפתל, והיו כעין מעלות זו על זו: **זקני בית אב**. המשמר היה מתחלק לשבעה בתי אבות כמנין ימי השבוע, כל אחד עובד יומו, וזקני בית אב של אותו יום היו ישנים שם על אותן רובדין: **ופרחי כהנה**. בחורים שמתחיל שער זקנם לפרח, והן היו השומרים (ט): **כסתו**. לשון פרים וכסתות: **איש כסתו בארץ**. שלא היו יכולים לשכב שם על גבי מטות אלא בארץ כדרך שומרי חצרות המלכים: **ומניחים אותן תחת ראשיהן**. כנגד ראשיהן ולא תחת ראשיהן ממש, לפי שיש בבגדי כהנה שיש בהן פלאים כגון אבנט, ואין מתר להשתמש בהן אלא בשעת עבודה (י): **ומתכסים בכסות עצמן**. בבגדי חל: **במסבה**. במחילה המהלכת תחת הבירה. שמחילה היתה תחת המקדש. וכל המקדש קרוי בירה כדכתיב (דברי הימים א כט) אל הבירה אשר הכינותי. ומפני שהיה בעל קרי, לא היה מהלך דרך העזרה אלא דרך המחילות, דקימא לן מחילות לא נתקדשו: **והנרות היו דולקים**. במחילה מכאן ומכאן: **ומדורה היתה שם**. שהכהן מתחמם בה לאחר שטבל: **וזה היה כבודו**. שלא נכנס בו אדם מעולם כל זמן שהיה חברו שם: **מצאו נעול**. זה סימנו שיש אדם שם, ולא היה נכנס: **נסתפג**. קנח המים שעל בשרו: **בא וישב לו**. בבית המוקד: **עד שהשערים נפתחים**. היה יוצא והולך לו לחוץ. לפי שטבול יום משתלח חוץ לעזרה, כדאמרינו באלו דברים, וכל זב לרבות בעל קרי (יב): (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט (א) **שומרים כו'**. משום דבעי לאורויי במעשה דתמיד עבודת כהנים, נקט תחלה שמירתן ומקום שכיבתן עד שהוא מסדר כל הסדר שתחלה טובליו כו'. (מפרש המסכתא. ואינו פרוש רש"י): (ב) **ואף על גב דקרא קאמר והחונים וגוי משה ואהרן ובניו, הכי קאמר והחונים וגוי משה, והדר אהרן ובניו**. מדכתיב והחונים וכתוב שומרי, חונים לחוד ושומרים לחוד. גמרא: (ג) **הניצוץ**. לא שמעתי טעם למה נקרא כן. מפרש: (ד) **ואפלו היו אותן עליות מקצתן בעזרה**, יכולין כהנים לישב כשהיו עיפים, דגגים ועליות לא נתקדשו. ובעזרה אין אדם יכול לישב, דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד. מפרש: (ה) **והם כהנים פחותים משלש עשרה, ולפי שעדין לא הגיעו לעשות עבודה עבדין להו שומרים, שאותן שיכולין לעבד אינן רוצין לשמר**.

וגם אין מניחין אותן לשמר. מפרש: {ו} ובלשון אשכנז גיוועל"ב: {ז} ישנים כו'. בחציה שפחל: {ח} בידם. כלומר, בידי אותם הכהנים הישנים לשם היו מנחות כל מפתחות העזרה. ומפרש במסכת מדות סוף פרק קמא היכן היתה הנחתן, מקום היה שם אמה על אמה. מפרש: {ט} ובגמרא אמרינן, התם קרי להו רובים הכא קרי להו פרחי כהנה. אמרי, אין, התם דלא מטו למעבד עבודה קרי להו רובים, הכא דמטו להו למעבד עבודה קרי להו פרחי: {י} אבל להנות נתנו אפלו שלא בשעת עבודה. כמו שכתב הר"ב פריש פרק ז' דיומא: {יא} וטבל. והא דתנו במסכת מגלה פרק ב' משנה ד' לא מזין ולא טובלין אלא ביום, הינו בחיבי טבילה שצריכין ספירה כמו טמא מת או זב או מצרע כו'. ונדה ויולדת טבילתן בליל שמיני. מפרש: {יב} עין פרוש הר"ב בסוף פרק קמא דמדות: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש כו': כשנציר המקדש במדות יתבאר לך שאלו המקומות מחוץ לעזרה ושם נציר תכונתם בעזרה איך היתה ודע שאלו השומרים ששומרים המקדש על פי המשמרות אינו מחמת פחד אבל זה דרך גדולה לבית לכבוד ויקר וכן היו שומרים המשכן במדבר ובימי שלמה ועד לעולמי עד שנאמר והחונים לפני המשכן קדמה ומקרא זה הוא רמז לכהנים שהיו שומרים שלשה משמרות בג' מקומות ממה שנאמר שומרי משמרת למשמרת. ופי' רובדין של אבן איצטבאות של אבן. והרובין שם ונתבאר בגמרא שרובין הם הרובין ומורין בקשת הנקראים פרחי כהונה וכיפה היא ידועה שגגה דומה למקצת עגולה. ומה שאמר איש כסותו בארץ להודיעך שאינו מותר לישן במטות במקום ההוא ומה שאמר בבגדי כהונה מניחין אותן תחת ראשיהן ר"ל כנגד ראשיהן וכן באר הגמרא שאינם יכולין להניחם תחתיהן לפי שבגדי כהונה יש בהם שעטנז אינו מותר ליהנות בהם אלא בשעת עבודה בלבד ובגדי כהן הדיוט יש בהם שעטנז ר"ל האבנט. ומה שאמר שבעל קרי הולך במסבה זהו הדרך שתחת המקדש ראייה על העקר שבידינו והוא מה שאמרנו מחילות לא נתקדשו. המחילות הם השבילים שתחת קרקע העזרה. ומה שאמר יוצא והולך לו לפי שהוא טבול יום ואין מותר לו לבא בעזרה עד שיעריב שמשו כמו שיתבאר בתחלת כלים: (רמב"ם)

פרק א - משנה ב

מי שהוא רוצה לתרם את המזבח, משכים

וְטוֹבֵל עַד שְׁלֹא יבֹא הַמְּמִנָּה. וְכִי בְּאִיזוֹ שָׁעָה
הַמְּמִנָּה בָּא. לֹא כָּל הָעֵתִים שְׁוֹת, פְּעָמִים
שֶׁהוּא בָּא מִקְרִיאת הַגָּבֵר, אוֹ סָמוּךְ לוֹ מִלְּפָנָיו
אוֹ מִלְּאַחֲרָיו. הַמְּמִנָּה בָּא וְדוֹפֵק **{יג}** עֲלֵיהֶם,
וְהֵם פְּתָחוּ לוֹ. אָמַר לָהֶן, מִי שֶׁטָּבֵל יבֹּא וַיִּפִּיס
{יד}. הַפִּיסוֹ, זָכָה מִי שֶׁזָּכָה :

ר"ע מברטנורה לתרום את המזבח. תרומת הדשן : **משכים וטובל**. שלא
היה אדם נכנס לעזרה לעבד עבודה, אפלו טהור, עד שהוא טובל : וכי
באיזו שעה הממנה בא. כלומר מי איכא זמן קבוע לביאת הממנה,
דאמרת שהיה משכים וטובל קדם ביאת הממנה, אלא ודאי לא היה
זמן קבוע לביאתו, שלא כל העתים היו שוות, שפעמים היה בא הממנה
מקרות הגבר כו', והלכך מי שהיה רוצה לתרום היה משכים כל מה
שהיה יכול, ואחר כך היה בא הממנה ודופק עליהם לאותם שבבית
המוקד, והם היו פותחין לו : **מקריאת הגבר**. אית דמפרשי קריאת
התרגול. ואית דמפרשי כהן שהיה רגיל לקרות בכל יום סמוך לעלות
השחר : **מי שטבל יבא ויפיס**. כל אותן שהיו נותנים לבם לתרום, היו
טובלים קדם שיבא הממנה, ואחר כך היו מטילין פיס ביניהן, הוא
הגורל, ומי שבא לו הגורל הולך ותורם. סדר הגורל ומעשהו, מפרש פרק
ב' דיומא : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יג} ודופק. מורה על המקיש בפתח בנחת. כמו קול דודי דופק
[שיר השירים ה]. הרמב"ם : **{יד} ויפיס**. בכאן בחצי בית המוקד הפנוי בקדש.
דאין מטילין פיס אלא בעזרה במקום הקדוש, דכתוב בבית אלהים נהלך
ברגש כו' [תהלים נה]. ואף על גב דשאר פיסות היו בלשפת הגזית כו', התם
הינו טעמא מפני שאותם הפהנים שהיו בעזרה היו קרובים ללשפת הגזית
והתם היו מפייסים, אבל הכא פיון דהיו בבית המוקד שעדן לא ירדו לעזרה
ואיכא נמי בבית המוקד מקום מקדש היו מפייסים התם, ובעזרה אי אפשר
לפיס כו'. מפרש. אבל הרמב"ם כתב, ויפיסו בלשפת הגזית פיס ראשון
ושני : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **מי שהוא רוצה לתרום את המזבח משכים וטובל כו'** : ענין מאמר
זה שכל המתכוין להרים הדשן מן המזבח יטהר ויזהר להיות מזומן עד
שיפילו גורל כל הכהנים המזומנים לתרומת הדשן ומי שיפול עליו הגורל
זכה בו וכבר בארנו בשני מיומא איך היו הגורלות במקדש וקריאת הגבר
נאמר קריאת שכווי והוא בגמרא ואמר שהוא הכרזת קריאת איש שהיה
מכריז במקדש בעלות השחר ר"ל קרוב לעלות השחר ולשון דופק מורה על
המקיש בפתח בנחת כמו קול דודי דופק : (רמב"ם)

פרק א - משנה ג

נָטַל אֶת הַמִּפְתָּח וּפָתַח אֶת הַפֶּשֶׁשׁ, וְנִכְנַס מִבֵּית הַמוֹקֵד לְעֶזְרָה, וְנִכְנְסוּ אַחֲרָיו וּשְׁתֵּי אֲבוֹקוֹת שֶׁל אוֹר בִּידָם {טו}. וְנִחְלְקוּ לְשְׁתֵּי כְּתוּת, אֱלוֹ הוֹלְכִים בְּאַכְסְדָּרָא דְּרֵךְ הַמְּזָרַח, וְאֱלוֹ הוֹלְכִים בְּאַכְסְדָּרָא דְּרֵךְ הַמַּעֲרָב. הָיוּ בּוֹדְקִין וְהוֹלְכִין עַד שֶׁמִּגִּיעִין לְמָקוֹם בֵּית עוֹשֵׂי חֲבָתִים. הִגִּיעוּ אֱלוֹ וְאֱלוֹ, אָמְרוּ שְׁלוֹם, הַכֹּל שְׁלוֹם {יט}. הֶעֱמִידוּ עוֹשֵׂי חֲבָתִים {כ} לַעֲשׂוֹת חֲבָתִים :

ר"ע מברטנורה פֶּשֶׁשׁ. פָּתַח קָטָן שֶׁבַתוֹךְ גּוּפוֹ שֶׁל פֶּתַח גָּדוֹל, וְבוּ הָיוּ נִכְנְסִים מִבֵּית הַמוֹקֵד לְעֶזְרָה {טו}: אֱלוֹ. הָיוּ הוֹלְכִין: בְּאַכְסְדָּרָא. שֶׁבַעֲזָרָה: דְּרֵךְ הַמְּזָרַח. שֶׁהָיוּ אַכְסְדָּרָאוֹת סָבִיב לְעֶזְרָה מִבְּפָנִים, עֲמוּדִים יוֹצְאִים חוּץ לְכַתְּלֵי הָעֶזְרָה {יז}, וּמִן הָעֲמוּדִים וְעַד כַּתְּלֵי הָעֶזְרָה הָיָה סָכָךְ עַל גִּבְיָהֶן וְהוּן קְרוּיִן פּוֹרְטִיק"ן בְּלַע"ז, וּמִן הָעֲמוּדִים וְלַחוּץ הָיָה בְּלֹא סָכָךְ, וְהַמְּזַבֵּחַ הָיָה שְׁלֹא בְּמָקוֹם הַסָּכָךְ. וְהָיוּ מִתְחַלְקִים לְשְׁתֵּי כְּתוּת, כְּדִי שִׁיְהִיוּ בּוֹדְקִים וְרוֹאִים כָּל כְּלֵי שְׁרֵת שִׁיְהִיוּ כֻּלָּן בְּמָקוֹמוֹ בְּשְׁלוֹם. וְהָיוּ הוֹלְכִים בְּאַכְסְדָּרָאוֹת הָעֲשׂוּיֹת לְצַד רוּחַ צְפוֹנִית {יח}, אֱלוֹ מְהַלְכִים בָּהּ בְּחֻצְיָהּ שֶׁל צַד מְזָרַח וְאֱלוֹ מְהַלְכִים בָּהּ בְּחֻצְיָהּ שֶׁל צַד מַעֲרָב, עַד שֶׁפּוֹגְעִים זֶה בְּזֶה בְּמָקוֹם שֶׁעוֹשִׂים מִנְחַת חֲבָתִין שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל, שֶׁהָיָה מְבִיא בְּכָל יוֹם מִחֻצִיתָהּ בְּבִקְרָה וּמִחֻצִיתָהּ בְּעֶרֶב, וְהִיא הִיְתָה סְמוּךְ לְשַׁעַר נֶקֶנוֹר, וְשָׁם הָיוּ אוֹמְרִים זֶה לְזֶה שְׁלוֹם הַכֹּל שְׁלוֹם, כְּלוּמַר מְצֹאנוּ כָּל הַכֹּלִים בְּשְׁלוֹם וְלֹא נִפְקָד מֵהֶם כְּלֵי: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {טו} וְהָיָה סֵתֵמָא רַבִּי יְהוּדָה דְּמַדּוֹת פֶּרֶק קַמָּא מִשְׁנָה ז': {טז} **בִּידָם.** וּבִלְיַל שַׁבַּת וְיוֹם טוֹב כְּתַב הַרְמַב"ם דְּאִין בִּידָם אוֹר, אֶלָּא בּוֹדְקִין בְּנִירוֹת הַדּוֹלְקִים שֶׁם מַעֲרַב שַׁבַּת. וְאִף עַל גַּב דְּאִין שַׁבּוֹת בְּמִקְדָּשׁ, הִכָּא גְזָרוּ, דְּלִשְׂאָ אֲבוֹקָה שֶׁל נֵר בִּידוֹ קְרוּב לְוַדָּאי לְהַטּוֹת הַנֵּר שֶׁהוּא מְבַעֵיר מִמֶּשׁ: {יז} כְּלוּמַר, רְחוֹק מִכַּתְּלֵי הָעֶזְרָה. וְאִמְרִינוּ בְּגִמְרָא דְּשֶׁל בְּנִין הָיוּ, כְּלוּמַר שֶׁל

אֲבָנִים. דָּהָא כְּתִיב לֹא תִטַּע לְךָ אֲשֶׁרָה כָּל עֵץ אֲצֶל מִזְבַּח ה' אֲלֶהֶיךָ [דְּבָרִים טז], וְהָכִי קֹאֲמַר, לֹא תִטַּע אֲשֶׁרָה וְכָל עֵץ אֲצֶל וְגו': {יח} שְׁבִית הַמּוֹקֵד הִיא בְּצַפּוֹן, כְּדַתְנָן בְּפֶרֶק ג' מִשְׁנָה ג': {יט} שְׁלוֹם כּו'. כִּפְּל לְשׁוֹן. מִפְּרֵשׁ: {כ} הָעֵמִידוֹ כּו'. לָאוּ דְחִבְתִּין קְדִימִי, שְׁאִין הַסֵּדֵר שְׁנוִי כְּדֵי לְקַמּוֹ. אֶלָּא מְעַמִּיד אוֹתָם לְהַחֵם חֲמִין לְרַבּוּכָה. גְּמָרָא: (עֵיקַר תּוֹי"ט).

רמב"ם נטל את המפתח ופתח את הפשפש ונכנס מבית כו'. כבר בארנו פעמים שאכסדרא הוא החצר הנקרא בלעז פרוגיא שלפני הבתים והם זיזים של עץ שיוצאין מן הבתים ואין מותר לעשות כן במקדש והוא שנאמר מנין שאין עושין אכסדראות במקדש ת"ל לא תטע לך אשרה כל עץ ולפיכך אמרו בגמרא שאכסדרא הנזכרת כאן הוא גוף בולט מגוף כתלי העזרה שסביב על כולה והוא שאמרו אכסדראות של בנין היו ולא היה שם גג של קורות כשאר הזיזים. ופירוש פשפש פתח קטן בתוך גוף פתח גדול כגון אלו הנקראים פושטי"ק ומה שאמר אלו הולכין ואלו הולכין ר"ל הולכין אחר נושא האבוקות וההולכין ג"כ אחר נושאי האבוקות השנית ועושה חביתין הם העושין חביתי כהן גדול וכשנצייר המקדש יתבאר לך מקום הבית הזה באיזה מקום היתה מן העזרה: (רמב"ם)

פרק א - משנה ד

מִי שֶׁזָכָה לְתֵרֶם אֶת הַמִּזְבֵּחַ, הוּא יְתֵרֶם אֶת הַמִּזְבֵּחַ, וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ, הִזְהֵר {כא} שְׁמָא תִּגַּע בְּכָלִי, עַד שֶׁתִּקְדָּשׁ יְדִידָךְ וְרִגְלֶיךָ {כב} מִן הַכִּיּוֹר, וְהָרִי הַמְּחֹתָה {כג} נְתוּנָה בַּמְּקָצוּעַ בֵּין הַכֶּבֶשׂ לַמִּזְבֵּחַ, בְּמַעְרְבוֹ {כד} שֶׁל כֶּבֶשׂ. אִין אָדָם נִכְנָס עִמּוֹ {כה}, וְלֹא נָר בִּידוֹ {כו}, אֶלָּא מְהִלָּךְ לְאוֹר הַמַּעְרָכָה. לֹא הָיוּ רוֹאִין אוֹתוֹ {כז} וְלֹא שׁוֹמְעִין אֶת קוֹלוֹ {כח}, עַד שֶׁשׁוֹמְעִין קוֹל הָעֵץ שֶׁעָשָׂה בֶן קָטִין מוֹכֵנִי לְכִיּוֹר, וְהֵן אוֹמְרִים הִגִּיעַ עֵת {כט}.

קִדְשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו מִן הַכִּיּוֹר, נָטַל מִחֲתַת הַכֶּסֶף
וְעָלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וּפָנָה אֶת הַגְּחָלִים הַיֵּלֶךְ
וְהַיֵּלֶךְ, חָתְתָה מִן הַמְּאֵפְלוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, וַיֵּרֶד.
הִגִּיעַ לְרֹצְפָה, הִפִּיךָ פָּנָיו לְצָפוֹן **[לא]**, הֵלֶכְךָ
לְמִזְרְחוֹ שֶׁל כֶּבֶשׂ כְּעֶשֶׂר אַמּוֹת. צָבַר אֶת
הַגְּחָלִים עַל גְּבִי הַרֹצְפָה רְחוֹק מִן הַכֶּבֶשׂ שֶׁלְשָׁה
טַפָּחִים **[לב]**, מְקוֹם שְׁנוֹתַנְיִן מֵרְאוֹת הָעוֹף
וְדִשׁוֹן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוֹרָה **[לג]** :

ר"ע מברטנורה הַזֶּהר שְׂמָא תַגַּע בַּכְּלִי. בַּמְחַתָּה שֶׁהִיא כְּלִי שֶׁרַת. שְׂאִין
אָדָם רִשְׁאֵי לְקָרֵב אֶל הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא לְשׁוּם עֲבוּדָה עַד שִׁיקְדֵשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו :
בַּמְקָצוּעַ. בְּקֶרֶן זָוִית : **בֶּן קָטִין**. כֶּךָ שָׂמוֹ שֶׁל כַּהֵן גְּדוֹל שֶׁעָשָׂה מוֹכְנֵי
לְכִיּוֹר. גִּלְגַּל הַסּוּבֵב שֶׁעַל יָדוֹ מְשַׁקְעִים הַכִּיּוֹר בְּבוֹר שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִימּוֹ
נִפְסָלִים בְּלִינָה, לְפִי שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁנִּתְקַדֵּשׁ בְּכִלֵי שֶׁרַת נִפְסָל בְּלִינַת לֵילָה,
וְכִשְׁהִיָּה מְשַׁקֵּעַ הַכִּיּוֹר בְּבוֹר לֹא הָיוּ מִימּוֹ נִפְסָלִין. וְרַמְבַּ"ם אוֹמֵר,
שֶׁהַמוֹכְנֵי הוּא כְּלִי סָבִיב לְכִיּוֹר, שֶׁלֹּא נִתְקַדֵּשׁ בְּכִלֵי שֶׁרַת, וְשֵׁם הָיוּ
מְנִיחִים הַמַּיִם בְּלֵילָה כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְקַדְּשׁוּ וַיִּפְסְלוּ בְּלִינָה : **הַמְּאֵפְלוֹת**
הַפְּנִימִיּוֹת. הַגְּחָלִים שֶׁבְּאַמְצַע הָאֵשׁ שֶׁנִּתְאַכְלוּ הֵיטֵב וְהוּן קְרוּבִים לַהֲיוֹת
דִּשׁוֹן **[לד]** : **צָבַר אֶת הַגְּחָלִים עַל גְּבִי הַרֹצְפָה**. מִשׁוּם דְּכַתִּיב וְשָׂמוֹ, וְדַרְשִׁינָּה
[תַּמְנוּרָה דָּף לד.] וְשָׂמוֹ, כְּלוֹ. וְשָׂמוֹ, שֶׁלֹּא יִפְזֵר : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[כא]** הַזֶּהר. אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בַּדָּבָר צָרִיךְ לְהַזְהִירוֹ, שֶׁהוּא
הוֹלֵךְ יַחֲדֵי וְשָׂמָא יִשְׁכַּח וַיִּגַּע, וּמִתּוֹךְ שֶׁמִּזְהִירִין אוֹתוֹ נִזְהָר. מִפְּרָשׁ : **[כב]** **עַד**
כו'. דְּלִינָה פּוֹסְלַת מִן קִדְשׁ יָדַיִם וְרַגְלָיִם, וְצָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְקַדֵּשׁ. מִפְּרָשׁ : **[כג]**
וְהָרִי כו'. כָּל זֶה הָיָה אוֹמֵר לוֹ, הָרִי הַמְּחַתָּה נִתּוּנָה כּו'. מִפְּרָשׁ : **[כד]** **בַּמְעַרְבוֹ**.
כְּלוּמַר בְּאַלְכֶסֶסוֹן [הִיא נִתּוּנָה] מִמְּצַעַת בֵּין כֶּבֶשׂ לְמִזְבֵּחַ בְּזוּיַת הַכֶּבֶשׂ הִיא נִתּוּנָה
אֶצֶל מְקוֹם שֶׁכָּלָה הַכֶּבֶשׂ, דִּהְיִינוּ בֵּין הַכֶּבֶשׂ לְמִזְבֵּחַ. מִפְּרָשׁ : **[כה]** **אֵין כּו'**. שְׂבִין
אוּלַם לְמִזְבֵּחַ אֵין אָדָם יָכוֹל לִכְנֹס בְּהוֹן אֶלָּא בְּשַׁעַת עֲבוּדָה, וְכֶבֶשׂ הוּא כְּמִזְבֵּחַ
לְכָל דָּבָר. מִפְּרָשׁ : **[כו]** **וְלֹא נֵר כּו'**. לְפִי שֶׁהוֹלֵךְ יַחֲדֵי. מִפְּרָשׁ. וְנִרְאָה לִי שֶׁרְצוֹנוֹ
לוֹמַר דְּמִשׁוּם שֶׁהוֹלֵךְ יַחֲדֵי הָיָה אֲמִינָא שִׁיְהִיָּה נֵר בְּיָדוֹ, קָא מְשַׁמַּע לָן
מִתְנִיתִין דְּלֹא : **[כז]** **לֹא כּו'**. לְפִי שֶׁהָיוּ מֵצֵד אַחֵר שֶׁל כֶּבֶשׂ בְּמִזְרְחוֹ, דְּהָא גְבִיהַ
הַכֶּבֶשׂ שֶׁהוּא גְבוּהַ הַרְבֵּה אַמּוֹת, הָיָה מִפְּסִיק. מִפְּרָשׁ : **[כח]** **וְלֹא כּו'**. מִפְּנֵי
שֶׁרוּצָה לוֹמַר עַד שִׁיְהִיו שׁוֹמְעִין כּו' תְּנִי וְלֹא הָיוּ כּו'. מִפְּרָשׁ : **[כט]** **עַתָּה**. לְקַדֵּשׁ.
[עַן פִּיג מ"ב. בֵּית דָּוִד]. מִפְּרָשׁ : **[ל]** **דְּאֶשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ כְּתִיב : [לא]** **לְצָפוֹן**. כְּלוּמַר,
לֹא הָיָה מִהֵלֶכְךָ כְּדָרְכּוֹ דָּרֵךְ מִזְרָח וְיוֹצֵא חוּץ לְעֶזְרָה אֶלָּא הוֹפִיךָ פָּנָיו לְצָפוֹן
הָעֶזְרָה דִּהְיִינוּ לְדְרוֹם הַמִּזְבֵּחַ : **[לב]** **הֵלֶכְךָ כּו'**. וְאִם תֹּאמַר הָא בְּעֵינֵי וְשָׂמוֹ אֶצֶל
הַמִּזְבֵּחַ, וְנִהְיִי דְכֶבֶשׂ כְּמִזְבֵּחַ לְכָל מְלִי, מִכָּל מְקוֹם הָיָה לָנוּ לְקָרְבוֹ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ
וְעַדִּין הוּא רְחוֹק מִן הַמִּזְבֵּחַ עֶשְׂרִים אַמָּה. וְאָמַר לִי רַבִּי, דְּמוּהַשְּׁלִיךְ כּו'

דִּיקְיָנוּ דְקִים לְהוּ לְרַבְּנָן דְּלֹא מְקַרֵי הַשְּׁלֵכָה פְּחוֹת מְעַשְׂרִים אִמָּה, וְעוֹלֵת הַעוֹף הִיא נְעֻשִׁית עַל קֶרֶן דְּרוּמִית מְזַרְחִית, הַלְּכָד מְנִיחַ אֶת הַדָּשָׁן רְחוּק מִן הַמְּזִבַּח עֲשָׂרִים אִמָּה מְקוֹם שְׁנוֹתָנִים שֶׁם מְרָאָה וְנוֹצָה כּוֹי. מְפָרֵשׁ: **[לג]** **מְרָאוֹת כּוֹי**. וְכָל אֱלוֹי נְבֻלְעִים בְּמְקוֹמָן. אֲבָל תְּרוּמַת הַדָּשָׁן נְרָאָה לִי דְּלֹא הִיְתָה נְבֻלְעַת, כְּדַמוּכַח בְּיוֹמָא דְּף כ"א וּבְכָרְתוֹת דְּף ו'. מְפָרֵשׁ. אֲבָל הַתּוֹסְפוֹת בְּיוֹמָא שֶׁם וּבְזַבְּחִים דְּף ס"ד כְּתָבוּ דְּאִין רְאָיָה. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עֵיקַר תּוֹי"ט).

רמב"ם **מי שזכה לתרום את המזבח הוא יתרום את כו'.** דבר תורה הוא שאין קרבים למזבח ולא לשום דבר מן העבודות אלא לאחר קדוש ידים ורגלים אמר רחמנא בבואם אל אהל מועד. מקצוע היא קרן זוית וכבר נתבאר בג' מיומא שבו קטין עשה כלי על הכיור להיות מלא מים והיה סביב לכיור כדי שלא יפסלו מימיו בלינה ר"ל שלא ילינו אחר שנתקדשו המים בכיור לפי שכל דבר שנתקדש בכלי שרת אם לן נפסל. המאוכלות הפנימיות הם הגחלים המאוכלות היטב שבמזבח שהרי הם באמצע האש ושאר הענין מבואר: (רמב"ם)

ב

פרק

פרק ב - משנה א

רְאוּהוּ אָחִיו שְׂיָרֵד, וְהֵם רָצוּ וּבָאוּ. מְהָרוּ וְקִדְּשׁוּ יְדֵיהֶן וְרִגְלֵיהֶן מִן הַכִּיּוֹר, נָטְלוּ אֶת הַמְּגִרְפוֹת **[ב]** וְאֶת הַצְּנוּרוֹת **[ג]** וְעָלוּ לְרֹאשׁ הַמְּזִבֵּחַ **[ד]**. הָאֲבָרִין וְהַפְּדָרִין **[ה]** שֶׁלֹּא נִתְּאֲכְלוּ

מְבַעֲרָב, סוֹנְקִין אוֹתָם לְצַדִּי הַמְזַבֵּחַ. אִם אֵין הַצְדָּדִין מַחְזִיקִין, סוֹדְרִין אוֹתָם בְּסוֹבֵב עַל הַכֶּבֶשׂ {ו} :

ר"ע מברטנורה **ראוהו אחיו**. לאותו שִׁתְרָם אֶת הַמְזַבֵּחַ: **שִׁירָד**. מִן
הַמְזַבֵּחַ וְנָתַן אֶת הַגְּחָלִים בְּמִזְרָחוֹ: **וְהֵם רָצוּ וְכוּ' וְקִדְשׁוּ יְדֵיהֶם
וְרַגְלֵיהֶם**. כְּדֵי לְעַבֵּד עֲבוֹדָה {א}: **סוֹנְקִין**. מְסַלְקִים אוֹתָן. לְשׁוֹן נַעֲנוּעַ
וְנִדְנוּד. וְכֵן כְּגִדֵי מְסַנְקִין [פְּסָחִים דף ג:], גְּדֵי שֶׁהוּא עֵינָף עַל יָדֵי נַעֲנוּעַ וּנְגִיחוֹת
שֶׁמְנַגְּחִין זֶה בָּזֶה. אֵף כֵּן סוֹנְקִים מְנַעֲנְעִים וּמְהַפְּכִין אוֹתָן בְּצִנּוּרוֹת
לְצַדִּי הַמְזַבֵּחַ: **בְּסוֹבֵב עַל הַכֶּבֶשׂ**. כְּלוּמָר עַל הַכֶּבֶשׂ שֶׁכִּנְגַד הַסוֹבֵב: (ר"ע
מברטנורה).

עיקר תוי"ט {א} הוֹאִיל וְרוֹצִין לְקַדֵּשׁ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם לְצַרְף עֲבוֹדָה רְשָׁאִים
לְלַכֵּת בֵּין הָאוֹלָם לַמְזַבֵּחַ. מְפָרֵשׁ: **{ב} הַמְגִרְפוֹת**. יַעִים לְהַסִּיר אֶת הַדָּשׁוֹן
וּלְפָנוֹתוֹ לְתַפּוּחַ: **{ג} הַצִּנּוּרוֹת**. מְזַלְגוֹת לְהַסִּיר אֶת הָאֲבָרִים. מְפָרֵשׁ: **{ד} וְעָלוּ
כו'**. וְקִדְּם תְּרוּמַת הַדָּשׁוֹן לֹא הָיוּ יְכוּלִים לַעֲשׂוֹת, לְפִי שֶׁצָּרִיף לְהַרִים תְּרוּמַת
הַדָּשׁוֹן קִדְּם שֶׁיִּפְנּוּ אֶת הַדָּשׁוֹן לְתַפּוּחַ. מְפָרֵשׁ: **{ה} וְהַפְּדִירִים**. הַחֲלָבִים. וְכֵלֶם
נִקְרָאוּ כֵן עַל שֵׁם הַפְּדֵר שֶׁבְּכַתּוּב: **{ו} סוֹדְרִין כו'**. כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְסְלוּ בְּלִינָה,
שֶׁאֵין יְכוּלִין לְהַקְטִירָן עַד [לְמַחֲרָ] לְאַחַר שֶׁיִּקְטִירוּ אֲבָרֵי תְּמִיד, וְאִם לֹא סִדְרָן
עַל הַמְזַבֵּחַ הָיוּ נִפְסְלִים בְּלִינָה כו'. וְאִמְרִינָן בְּזִבְחֵי דָף פ"ז דְּאֵין לִינָה
בְּמִזְבֵּחַ, וְכֶבֶשׂ הָרִי הוּא כְּמִזְבֵּחַ לְכָל דָּבָר. וְלְאַחַר שֶׁיִּסְדְּרוּ אֶת הַמַּעֲרָכוֹת
יַחְזִירוּ אֶת הָאֲבָרִים עַל הַמַּעֲרָכָה וְיַצִּיתוּ בָּהּ הָאוֹר: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **ראוהו אחיו שירד והם רצו ובאו מהרו כו'**. מגריפות שם ידוע:
וצינורות שפודין (מעלין): סולקין שעושין כמין כרי. ומה שאמר בסובב על
הכבש ענינו ועל הכבש כנגד הסובב וכשנצייר הכבש והמזבח יתבאר לך איך
הוא הסובב וזולתו: (רמב"ם)

פּרָק ב - מִשְׁנֵה ב

הַחֲלוּ {ז} מֵעֲלִין בְּאֶפֶר עַל גְּבֵי הַתַּפּוּחַ. וְתַפּוּחַ
הָיָה בְּאֶמְצַע הַמְזַבֵּחַ, פְּעָמִים עָלְיוֹ כְּשֶׁלֶשׁ

מאות כור. וברגלים לא היו מדשנין אותו,
מפני שהוא נוי למזבח. מימיו לא נתעצל הכהן
(ט) מלהוציא את הדשן :

ר"ע מברטנורה החלו מעלין באפר. לאחר שסלקו לצדדים או לסובב
אברים ופדרים שלא נתאכלו, היו מושכין את האפר במגרפות שבידם
ומעלין אותו לתפוח, כמין כרי גדול (ח) של אפר שהיה באמצע המזבח
צבור ועשוי כתפוח: **פעמים עליו שלש מאות כור.** גוזמא קתני,
דמעולם לא הניחו להיות עליו שלש מאות כור: **וברגלים לא היו**
מדשנים אותו. לא היו מוציאים את הדשן לחוץ אף על פי שהוא רבה
על המזבח: **מפני שהוא נוי למזבח.** שהיה נראה שקרבנות הרבה היו
על גבי המזבח: **מימיו לא נתעצל.** כלומר מה שהיה דשן כל כך, לא
מחמת עצלות הכהנים, אלא לנוי להראות שקרבנות הרבה קרבו על גבי
המזבח: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט (ז) החלו. התחילו. מפרש: (ח) ואחר כך גורפין מהפרי שהוא
ומוציאים אל שפך הדשן עד שמבערין האפר מן המזבח, והוא הנקרא דשון
המזבח על האמת, זולתי במועדים כו'. הרמב"ם: (ט) **הכהן.** מי שמטל עליו
לעשות. מפרש. והרמב"ם כתב, כל מי שירצה מן הכהנים כו'. ועין תוספות
יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם החלו מעלין באפר על גבי התפוח ותפוח היה כו': אחר שעולין
הכהנים לראש המזבח מסירין החלבין והאברים שלא נשרפו כל הלילה
באותן השפודין ונותנין אותן בצדדי המזבח או מורידין אותן על הכבש כמו
שזכר (שבי) ומושכין האפר במגרפות שבידיהם ומעלים אותו על האפר
הצבור באמצע המזבח והיא הנקרא תפוח ועושין מן הכל כמין כרי באמצע
מקום המערכה כדמות תפוח ולפיכך נקרא תפוח ואחר כן גורפין הכרי
ההוא ומוציאים אל שפך הדשן עד שמבערין האפר מן המזבח והוא הנקרא
דשון המזבח על האמת זולתי במועדים שאין מוציאים האפר מן המזבח
אלא מקבצין אותו באמצע המזבח עד שיתקבץ ממנו שיעור הרבה ולענין
הרבוית נתכוין כשאמר שלש מאות כור לא שיהא שלש מאות כור בצמצום
אלא ר"ל גוזמא וכן ביאר הגמרא אמרו בשלשה מקומות דברו חכמים
בלשון הבאי גפן תפוח פרוכת והבאי הוא לשון גוזמא כמו שביארנו בשלישי
בנדריים. ומה שאמר פרוכת רומז מה שזכר ממלאכת הפרכת וגדולתה
במסכת שקלים וכבר זכרנו זה שם. והגפן להבא נגיד ענינה במסכת מדות:
(רמב"ם)

פרק ב - משנה ג

החלו מעליו בגזרין לסדר אש המערכה. וכי כל העצים פשרים למערכה. הן, כל העצים פשרין למערכה, חוץ משל זית ושל גפן. אבל באלו רגילין, במרביות של תאנה ושל אגוז ושל עץ שמן:

ר"ע מברטנורה מעליו בגזרין. שני עצים ארפים ומשופין היו נותנים לתוך ארץ המערכה, דכתיב (עיקרא) ובער עליה הפהן עצים בבקר בבקר, מלמד שטעונה שני עצים **[י]**: **וכי כל העצים פשרים למערכה.** דקתני החלו מעליו בגזרין סתם ולא קא מפרש מאיזה מין של עצים היו הגזרים. ומשני, הן, כלומר הפל פשרים חוץ משל זית ושל גפן דאסורין משום ישוב ארץ ישראל, לפי שהן טוענים פרות. ואית דאמרי טעמא, לפי שהן נעשים דשן מיד: **מרביות.** ענפים של תאנה. ודוקא תאנים רעות. דלא עבדי פירי **[יא]**: **ושל עץ שמן.** העושה שמן אפרסמון. ואני שמעתי, שהוא האילן שקורים לו בלע"ז פיניו, ובערבי צינובו"ר. ואף על גב דעץ מאכל הוא, אין בו צרך כמו בגפן וזית, הלכך לא אסרוהו משום ישובה של ארץ ישראל כדרך שאסרו הגפן והזית: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [י] וקשיא לי לישנא דהחלו מעליו שהוא לשון רבים, ובמשנה ה' פרק ב' דיומא כתבתי דמדכתיב ובער ולפינו דבבקר פהו אחד מעלה אותם. ובדברי הרמב"ם משמע דגזרין דהכא לאו שני גזרים הם, אלא בכל עצי מערכה [דמערכה גדולה] מירי. וזה לשון המפרש, הזכה בתרומת הדשן זכה בסדור המערכה ובשני גזרין. והא דקתני החלו מעליו, רצה לומר שהיו מסייעין לו, שהם היו מעליו העצים והוא סדרן. וסדור השני גזרין היה אחר מערכה שניה. ועין תוספות יום טוב: **[יא]** אליבא דמאן דאמר דטעמא משום ישוב ארץ ישראל. מפרש: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם החלו מעליו בגזרין לסדרי אש המערכה כו'. גזרין הם גזירי עצים המפוצלים וכבר נתבאר בשר מכפורים שעל כל פנים מעריכין העצים בכל יום על המזבח בתמיד של שחר ושל בין הערבים וכתוב בסיפרא וערכו עצים על האש אף על פי שהאש היה יורד מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט. וסדור המערכה הוא סדור העצים שנאמר ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר. ולא היו בוערים עצי זיתים ולולבי גפנים משום ישוב ארץ ישראל

ועוד שהם ממהרים לעשות אפר. ומה שאמר שהיו בוערים בו עצי תאנים ע"מ שיהיו תאנים מדבריות שאינן ראויות לאכילה מפני ישוב ארץ ישראל ג"כ. וכבר ביאר הגמרא ואמר מי שזכה בתרומת הדשן יזכה בסדור מערכה ובשני גזירי עצים ושני גזירי עצים הן שקרבים עם תמיד של בין הערבים כמו שבארנו בשני מכפורים וכן עם תמיד של שחר כמו שנתבאר במסכת זו. (רמב"ם)

פרק ב - משנה ד

סֵדֵר הַמְעַרְכָּה גְדוּלָּה מְזַרְחָה, וְחִזְיָתָה מְזַרְחָה, וְרֹאשֵׁי הַגְּזָרִין הַפְּנִימִים הָיוּ נוֹגְעִים בַּתְּפוּחַ **{יג}**. וְרוּחַ הָיָה בֵּין הַגְּזָרִין, שֶׁהָיוּ מְצִיִּתִין אֶת הָאֱלִיתָא **{יד}** מִשָּׁם :

ר"ע מברטנורה מערכה גדולה. לפי שיש עוד מערכה אחרת, קרי להך מערכה גדולה. שלש מערכות היו שם בכל יום, אחת מערכה גדולה ששורפים עליה התמיד, והשנית מערכה פחותה ממנה והיא קרויה מערכה של קטרת, שנוטלים ממנה גחלים במחתה לקטרת שמקטירים בבקר ובין הערבים, והשלישית אינה משמשת כלום אלא לקיום האש, דכתיב (ויקרא ו) והאש על המזבח תוקד בו, זו מערכה שלישית של קיום האש: **וְחִזְיָתָה מְזַרְחָה.** מראית פניה דהינו הפתח והחלון **{יב}** של מערכה, לצד מזרח של מזבח: **וְרֹאשֵׁי הַגְּזָרִין.** הפנימיים היו ארבים עד שהיו נוגעים בתפוח: **אֶת הָאֱלִיתָא.** חריות וקסמין דקין תוחבין בין הגדולים להצית האש. ואליתא לשון אליה, על שם זנבות האודים: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יב} והוא המקום שמאחיזים בו האור, כמו שכתב הר"ב במשנה ח' פרק ג' דפירה, אלא דתנן [התם] חלונות מלבד וחזיתיה, ויש לפרש דחלון ופתח שניהם להאחיז האור, ופתח הוא גדול מחלון ובו מאחיזין תחלה באש גדולה, וחלונות קטנות מפתח, ובמקומות שיש עצים עבים שלא יאחו אור בהם מחמת האש שבפתח, ולכן מפתחין חלונות שם כדי שיוכל להכניס האור עצמו לשם. עין תוספות יום טוב: **{יג}** **וְרֹאשֵׁי כו'.** שלא ידחקו

מהלך רגלי הפהנים שהיה אמה, שלא יקרעו ולא ישרפו בגדיהם. הראב"ד: **{יד}** מציתין כו'. והצתת האליתא נפקא לן ביומא דף כ"ד מוערכו יצאים על האש, דהכי קאמר ונתנו בני אהרן הפהן אש על המזבח, ואחר כך וערכו יצאים על האש. ובתורת פהנים, וערכו, יצאים על גבי אש ולא אש על גבי יצאים: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם סדר המערכה גדולה מזרחה וחזיתה מזרחה כו': וכבר בארנו ברביעי מכפורים שהכל מודים שאי אפשר למזבח בכל יום פחות משתי מערכות של אש האחת היתה מערכה גדולה ששורפין עליה התמיד ושניה פחותה ממנה והיא הנקראת מערכה של קטרת לפי שממנה נוטלין אש במחתה לקטרת שמקטירין בכל בקר ובין הערבים אמרו על מוקדה על המזבח כל הלילה זו מערכה גדולה ואש המזבח תוקד בו זו מערכה שניה של קטרת: וכבר הקדמנו בתחלת בתרא עושה לו חזית ובארנו שענינו שיעשה בראש הכותל אות שיורה על הכותל בשעה שמביטין אל האות ההיא וגם כן בכאן בשניה שמסדרין עצי המערכה במזרחו של מזבח נותנין על מערכת העצים אותו לצד מזרח שיורה שמצד המזרח מתחילין לסדר המערכה. ואליתא היא הגחלת שמסיקין בה מערכה שניה של קטרת: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ה

בָּרְרוּ מִשָּׁם עֲצֵי תֵּאֲנָה **{טו}** יָפִין, לְסִדֵּר הַמְּעֶרְכָּה שְׁנִיָּה **{זו}** לְקִטְרֶת, מִכְּנָגֵד קָרוֹן מְעֶרְבִית דְּרוּמִית **{זי}**, מִשּׁוּדֵּי מִן הַקָּרוֹן כְּלָפֵי צָפוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת **{יח}**, בְּעֶמֶד חֲמִשׁ סָאִים גְּחָלִים, וּבִשְׁבֶּת בְּעֶמֶד שְׁמוֹנֵת סָאִין גְּחָלִים, שְׁשָׁם הָיוּ נוֹתְנִין שְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבוֹנָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים. הָאֲבָרִים וְהַפְּדָרִים שֶׁלֹּא נִתְּאֲכְלוּ מִבְּעֶרְב, מִחֲזִירֵין אוֹתָן לַמְּעֶרְכָּה. הִצִּיתוּ שְׁתֵּי הַמְּעֶרְכּוֹת בְּאֵשׁ **{יט}**, וַיֵּרְדוּ וּבָאוּ לָהֶם לְלִשְׁכַּת הַגְּזִית:

ר"ע מברטנורה **בררו משם**. מבין מקום העצים: **בעמד חמש סאים**. היה באותה מערכה של קטרת כמו חמש סאים גחלים שמהם היה חותה לצרף הקטרת: **בעמד**. כמו באמד: **ובשבת בעמד שמונת סאין**. לפי שצריך עוד גחלים לשני בזיכי לבונה של לחם הפנים שהיו מקטירים משבת לשבת: **מחזירים אותן למערכה**. ונשרפים שם בצדי המערכה הגדולה: **ובאו להם ללשפת הגזית**. לעשות פיסות **[כ]**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[טו]** **תאנה**. ואי נמי של אגוז ושל עץ שמן. אלא חד מתלת נקט. ורש"י כתב, בשל תאנה היו רגילים. וטעם אגדה הוא, שבו היתה תקנה לאדם הראשון, ויעשו להם חגורות: **[טז]** **שניה**. דמערכה גדולה פפרתה מרבה, הלכך אקדמוה. ואי בעית אימא, אי לא משפח עצים למערכה שניה מי לא מעיל ממערכה גדולה. גמרא: **[יז]** **מפנגד כו' דרומית**. שפל הנטל מעל מזבח החיצון לנתן בפנים אינו נטל אלא בסמוך שאין לפנים מפנו, כדגמרינו להו בגמרא ריש פרק ו' דזבחים: **[יח]** **משוך כו'**. טעמא, דקסברה מתניתין בליה מזבח בצפון קאי, ופתח ההיכל באמצע העזרה רחב עשר אמות, נמצא שאין מן המזבח לפני הפתח אלא חמש צפוניות, ומהן אמה יסוד ואמה סובב ואמה מקום הקרן ואמה מקום רגלי הכהנים, ולהכי קאמר משוך ארבע אמות, ללמדך שייסדך חוצה מאלו הארבע אמות יסוד וסובב וקרן והלוח, שתהא המערכה כנגד הפתח, דכי מסגי לצפון טפי, תו ליכא פתח כו'. גמרא שם. ועין תוספות יום טוב: **[יט]** **הציתו כו'**. ואפתי הוה חדא לקיום האש כמו שכתב הר"ב במשנה דלעיל. ולא חשיב אלא הנך תרתי דדמן להדדי ומציתין אותן ביחד ומחד קרא מפיק להו. תוספות: **[כ]** **ובעזרה אי אפשר לפיס**, דאין נכון לעמד בעזרה בלא מצנפת, כדאמר ביומא דף כ"ה הממנה בא ונוטל מצנפת של אחד כו'. אי נמי משום דהו קימי [פבכולאר] מסביב, אי אפשר, דהו אחורים לבית. תוספות והמפרש: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **בררו משם עצי תאנה יפין לסדר המערכה כו'**. עומד ואומד אחד הוא והוא שמשערין בקרוב ולפי שזכר מערכה שניה שהיא גדולה בשבת משאר הימים מגיד מפני מה צריכין לזה ואמר שמערכה שניה שורפין שני בזיכי לבונה של לחם הפנים ששורפין בכל יום שבת כמו שהקדמנו ביאור זה הענין באחד עשר ממנחות וכבר בארנו ברביעי מכפורים שאברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב נשרפין בצידי המערכה הגדולה ואין הלכה כרבי מאיר שאמר שעושין לה מערכה שלישית ושם נתבאר שעושין מערכה שלישית בכל יום שאין שורפין בה מאומה אלא לקיום האש אמרו והאש על המזבח תוקד בו זו מערכה שלישית של קיום האש וזו דעת רבי יוסי והוא הודאי: (רמב"ם)

פרק ג - משנה א

אָמַר לָהֶם הַמִּמְנֶה, בָּאוּ וְהִפְּסוּ, מִי שׁוּחַט, מִי
 זוֹרֵק, מִי מְדַשֵּׁן מִזְבַּח הַפְּנִימִי **[א]**, מִי מְדַשֵּׁן אֶת
 הַמְּנוֹרָה, מִי מַעֲלָה אֲבָרִים לִכְבֹּשׁ, הָרֹאשׁ
 וְהָרֶגֶל, וְשֵׁתֵי הַיָּדַיִם, הָעֶקֶץ וְהָרֶגֶל, הַחֲזָה
 וְהַגֵּרָה, וְשֵׁתֵי דַפְּנוֹת, הַקְּרָבִים, וְהַסֵּלֶת,
 וְהַחֲבָתִים, וְהַיָּיִן. הִפְּסוּ, זָכָה מִי שֶׁזָּכָה:

ר"ע מברטנורה אָמַר לָהֶם הַמִּמְנֶה בָּאוּ וְהִפְּסוּ. הַטִּילוּ פִּיס. הוּא הַגּוֹרֵל
 הַמִּפְּרֵשׁ פְּרָק ב' דְּיוֹמָא: מִי שׁוּחַט. אָף עַל גַּב דְּשַׁחֲיטָה כְּשֶׁרָה בְּזֶר, תִּקְנוּ
 בָּהּ פִּיס, דְּתַחֲלַת עֲבוּדַת הַתְּמִיד הִיא וְחַבִּיבָה לְהוּ, אִי לֹא יִטִּילוּ פִּיס אֶתּוּ
 לְאַנְצוּיֵי עֲלֵה וְאֶתּוּ בָּהּ לִיְדֵי סַכְנָה: מִי זוֹרֵק. מְקַבֵּל הַדָּם הוּא הַזּוֹרֵק,
 וּמְשׁוּם דְּעֵקֶר הַקְּרָבָן הוּא זְרִיקָה לְהַכִּי נֶקֶט לָהּ: מִי מְדַשֵּׁן מִזְבַּח
 הַפְּנִימִי. וְהַמְדַשֵּׁן הוּא הַמְּקַטֵּיר קְטֹרֶת **[ב]**. וּמְשׁוּם דְּדַשׁוֹן תַּחֲלַת עֲבוּדָה
 שֶׁל קְטֹרֶת הִיא, נֶקֶט לָהּ. וְכֵן דַּשׁוֹן הַמְּנוֹרָה תַּחֲלַת הַהַדְּלָקָה. וְדַשׁוֹן
 מִזְבַּח הַפְּנִימִי וְהַמְּנוֹרָה, קִדְּם שַׁחֲיטַת הַתְּמִיד הִיא. וְהָא דְּמַדְּכֵר בְּסֻדָּר
 הַפִּיס שׁוּחַט וְזוֹרֵק בְּרִישָׁא, מְשׁוּם שֶׁהֵם עֵקֶר עֲבוּדָה טְפִי: הָעֶקֶץ. הָאֵלֶּה
[ג]: הַחֲזָה. כָּל [הַשְּׂמִי] הָרוּאָה אֶת הַקְּרָקַע: וְהַגֵּרָה. מְקוּם שֶׁהוּא מַעֲלָה
 גֵּרָה, הוּא הַצְּנוֹר, וּבּוּ מְחַבְּרִים קָנָה הָרֹאָה עִם הַכֶּבֶד וְהַלֵּב **[ד]**: זָכָה מִי
 שֶׁזָּכָה. מִי שֶׁעֲלָה לוֹ הַפִּיס זוֹרֵק אֶת הַדָּם, וְהַסְּמוּדָּ לּוֹ שׁוּחַט. וְאָף עַל פִּי
 שֶׁהַשַּׁחֲיטָה קוֹדֶמֶת לְקַבְּלַת הַדָּם, מְכַל מְקוּם מִפְּנֵי שֶׁעֲבוּדַת הַזְּרִיקָה
 גְּדוּלָה מִן הַשַּׁחֲיטָה, שֶׁהַשַּׁחֲיטָה כְּשֶׁרָה בְּזֶר מָה שֶׁאִין כֵּן בְּזְרִיקָה, לְפִיכֵךְ
 זָכָה הָרֹאשׁוֹן שֶׁהִגִּיעַ לוֹ הַפִּיס בְּזְרִיקָה, וְהַשְּׂנִי הַסְּמוּדָּ לּוֹ בְּשַׁחֲיטָה,
 וְהַשְּׂלִישִׁי מְדַשֵּׁן מִזְבַּח הַפְּנִימִי וּמְקַטֵּיר הַקְּטֹרֶת, וְהַרְּבִיעִי מְדַשֵּׁן אֶת
 הַמְּנוֹרָה וּמְדַלֵּיק אֶת הַנְּרוֹת, וְהַחֲמִשִּׁי מַעֲלָה הָרֹאשׁ וְהָרֶגֶל לִכְבֹּשׁ, וְהַשְּׁשִׁי
 שֵׁתֵי הַיָּדַיִם, וְהַשְּׁבִיעִי הָעֶקֶץ דְּהֵינּוּ הָאֵלֶּה וְהָרֶגֶל, וְהַשְּׂמִינִי הַחֲזָה

וְהִגְרָה, וְהִתְשִׁיעַ שְׂתֵי דְפָנוֹת, וְהִעֲשִׂירִי הַקְּרָבִים, וְהָאֶחָד עֶשֶׂר הַסֵּלֶת שֶׁל מְנַחֵת נְסָכִים שֶׁהִיא קְרָבָה עִם הַתְּמִיד. וְהַשְּׁנַיִם עֶשֶׂר חֲבִיתֵי כֹהֵן גְּדוֹל, וְהַשְּׁלֹשָׁה עֶשֶׂר יַיִן שֶׁל נְסָכִים. כָּל אֵלּוּ שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר כֹּהֲנִים יוֹצְאִים בְּפִיס אֶחָד כַּמְּפָרֵשׁ פָּרֶק ב' דִּיּוֹמָא : (ר"ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט **{א}** **מזבח כו'**. אַקְדָּמִיָּה לְדָשׁוֹן הַמְּנוֹרָה, דְּכִי עָיִל לְהִיכֵל בְּמִזְבֵּחַ פָּגַע בְּרִישָׁא, דְּתַנְיָא, שֶׁלְחָן בְּצַפּוֹן כּוֹי וּמְנוֹרָה בְּדָרוֹם כּוֹי, מִזְבֵּחַ מִמְצַע וְעוֹמֵד בְּאַמְצַע וּמְשׁוּדָּךְ כְּלָפֵי חוּץ קִמְעָא, דְּכִתִּיב וְאֵת הַמְּנוֹרָה נִכַח הַשְּׁלֶחָן, בְּעֵינָן דְּחִזּוּ לְהַדְדֵי. גְּמָרָא: **{ב}** וְכֹן כָּתֵב עוֹד לְהֶלֶן וְהַשְּׁלִישִׁי מְדָשׁוֹן כּוֹי וּמְקַטִּיר קְטֹרֶת. טְעוֹת הוּא בְּיָדוֹ, דְּהָא תַנּוּן בְּפָרֶק ה' מְשָׁנָה ב' חֲדָשִׁים לְקַטְרֶת. וְעוֹד, בְּרִישׁ פָּרֶק ו' מִי שְׁזָכָה בְּדָשׁוֹן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי כּוֹי מְקַדִּימִים כּוֹי. וּלְשׁוֹן הַרְמַב"ס, וְהַשְּׁלִישִׁי מְרִים דָּשׁוֹן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי לְפִי שְׁבוּ מְקַטִּירִין הַקְּטֹרֶת. וְעַיִן תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: **{ג}** וְאִין נִרְאָה כֹן מְסוּף פָּרֶק דְּלִקְמָן. וְהַמְּפָרֵשִׁים פְּרִשׁוּ שֶׁם הִזְנֵב. אֲבָל הָעֶרוּךְ כָּתֵב שֶׁהוּא הָעֶצָה כְּדִכְתִּיב לְעֵמֶת הָעֶצָה: **{ד}** וּבְפָרֶק דְּלִקְמָן מְשָׁנָה ג' תַנּוּן דְּכַבֵּד תְּלוּי בְּדָפֹן הַיְמָנִית. וּלְשׁוֹן הַמְּפָרֵשׁ, וּבֹ מַחְבֵּר הַקְּנָה וְהֵלֵב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **אמר להם הממונה בואו והפיסו מי שוחט מי כו'**. כּבֵר נִתְבַּאֵר בְּשֵׁנֵי מַכְפּוּרִים שְׂאֵרְבַע פִּיּוּסוֹת הֵיוּ בְּמַקְדָּשׁ רֵאשׁוֹנָה מֵהֶם הִיא מֵה שֶׁהַקְּדָמָנוּ מִי תוֹרֵם הַמְּזִבַּח הַחִיצוֹן וְזֶה הוּא הַפִּיּוּס הַשֵּׁנִי וַיְהִיּוּ יוֹצְאִים בְּפִיּוּס הַזֶּה י"ג כֹּהֲנִים כָּל אֶחָד בַּעֲבוּדָתוֹ וְזֶה הוּא שֶׁהֵיוּ עוֹמְדִין כַּמִּין עֵגוּלָה אֹו בְּמַעֲרָכָה אַחַת כְּדִי שִׁיחִיָּה לָהֶם סֹדֵר וּמַסְכִּימִין שְׁכָל מִי שִׁיעֵלָה תַחֲלָה בְּגוֹרֵל שׁוֹחֵט כְּמוֹ שֶׁזָּכְרָנוּ שֶׁם וְהָאִישׁ הַסְּמוּךְ לוֹ זוֹרֵק וְהוּא הַכֹּהֵן הַשֵּׁנִי וְכֵבֵר נִתְבַּאֵר בְּשֵׁלִישִׁי מִיּוֹמָא שֶׁזוֹרֵק מִקְּבֵל אֶת הַדָּם וְהַשְּׁלִישִׁי מְרִים דָּשׁוֹן הַמְּזִבַּח הַפְּנִימִי לְפִי שְׁבוּ מְקַטִּירִין הַקְּטֹרֶת בְּכָל יוֹם וְהַרְבִּיעִי מְדָשׁוֹן נְרוֹת הַמְּנוֹרָה וּמוֹצִיא הָאֶפֶר מִן הַפְּתִילוֹת וְהַחֲמִישִׁי מַעֲלָה הָרֵאשׁ וְהַרְגֵל לְכַבֵּשׁ וְהַשְּׁשִׁי שְׁתֵּי הַיָּדִים וְהַשְּׁבִיעִי מַעֲלָה הָעוֹקֵץ וְהַשְּׁמִינִי מַעֲלָה חִזָּה וְגֵרָה וְהַתְּשִׁיעִי מַעֲלָה שְׁתֵּי דְפָנוֹת וְהַעֲשִׂירִי מַעֲלָה הַקְּרָבִים וְאֶחָד עֶשֶׂר מַעֲלָה סֵלֶת שֶׁל נְסָכִים שְׁקָרְבִים עִם הַתְּמִיד כְּמוֹ שֶׁנִּתְבַּאֵר בְּתַחֲלַת מְנַחֵת וְהַי"ב בְּחִבְתֵי כֹהֵן גְּדוֹל וְהַי"ג מַעֲלָה יַיִן שֶׁל נֶסֶךְ שֶׁמִּנְסָכִין עִם הַתְּמִיד וְעוֹד יִתְבַּאֵר בְּפָרֶק שְׂאֵחַר זֶה אֵיךְ מְסַדְרִים אֵלּוּ הָאֲבָרִים בִּידֵיהֶם בְּשַׁעֲה שֶׁמַּעֲלִין אוֹתָם וְשֶׁם בְּכַפּוּרִים הַקְּדָמִים זוֹרֵק לְשׁוֹחֵט וּבְאַרְנוּ (בְּתַמִּיד) שֶׁהֵטַעַם בְּזֶה מְפִנִי שֶׁשְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה בְּזָרִים כְּמוֹ שֶׁנִּתְבַּאֵר בְּשֵׁלִישִׁי מְזַבְּחִים: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ב

אָמַר לָהֶם הַמְּמַנֶּה, צְאוּ וּרְאוּ אִם הִגִּיעַ זְמַן הַשְּׁחִיטָה. אִם הִגִּיעַ, הָרוּאֵה אוֹמֵר, בְּרַקְאֵי. מִתִּיא בֶּן שְׁמוּאֵל אוֹמֵר, הָאִיר פְּנֵי כָל הַמְּזָרְח. עַד שֶׁהוּא בְּחֶבְרוֹן, וְהוּא אוֹמֵר, הִין :

ר"ע מברטנורה צאו וראו. על מקום גבוה שְהִיָה לָהֶם בְּמִקְדָּשׁ: זְמַן הַשְּׁחִיטָה. שֶׁהַשְּׁחִיטָה פְּסוּלָה בְּלִילָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט) בַּיּוֹם זָבַחְכֶם: בְּרַקְאֵי. הָאִיר וְהַבְּרִיק הַשְּׁחַר: הָאִיר פְּנֵי כָל הַמְּזָרְח. שֶׁלֹּא הָיָה אוֹמֵר כְּלוּם עַד שֶׁהָאִירוּ פְּנֵי הַמְּזָרְח, שֶׁאִין מִסְפִּיק כְּשֶׁהַבְּרִיק בְּנִקְדָּה בְּלִבָּד. וְהִלְכָה כְּמִתִּיא בֶּן שְׁמוּאֵל: עַד שֶׁהוּא בְּחֶבְרוֹן. אוֹתָן הָעוֹמְדִים לְמִטָּה שׁוֹאֲלִים לוֹ הִגִּיעַ הָאוֹר בְּחֶבְרוֹן, וְהוּא אוֹמֵר הִין. וְכַדִּי לְהַזְכִּיר זְכוּת הָאֲבוֹת הַקְּבוּרִים בְּחֶבְרוֹן אוֹמְרִים כֵּן: (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן כו': שומר עולה אל מקום גבוה וכשרואה צד המזרח התחיל בו האור אמר ברקאי ר"ל התחילו בירקי האור ואמר מתיא בן שמואל שהעונה הוא שיאיר כל המזרח לא שיתחיל האור בנקודה ממנו ולפיכך אומרים לו העומדים בקרקע העזרה הגיע האור לפי ראות עיניך עד חברון אמר להם הין ואז שוחטין התמיד ואומרים עד חברון להתברך בזכר חברון מפני כבוד הקבורים שם עליהם השלום וכן אמרו כדי להזכיר זכות ישני חברון וכבר הקדמנו הלכה זו בשלישי מכפורים ושם בארנו שהלכה כרבי מתיא בן שמואל: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ג

אָמַר לָהֶם, צְאוּ וְהִבִּיאוּ טָלָה **(ה)** מְלִשְׁפַת הַטְּלָאִים. וְהִירִי לְשַׁפַּת הַטְּלָאִים הִיתָה

בְּמִקְצוֹעַ צְפוֹנִית מֵעֶרְבִית. וְאַרְבַּע לְשָׁכוֹת הָיוּ
שָׁם {ו}, אַחַת לְשֵׁכֶת הַטְּלָאִים, וְאַחַת לְשֵׁכֶת
הַחוֹתְמוֹת, וְאַחַת לְשֵׁכֶת בַּיִת הַמוֹקֵד {ז}, וְאַחַת
לְשֵׁכָה שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין בָּהּ לֶחֶם הַפָּנִים :

ר"ע מברטנורה מלשכת הטלאים. לְשֵׁכָה שֶׁהָיוּ הַטְּלָאִים שֶׁל תְּמִידִים
שָׁם: **לְשֵׁכֶת הַחוֹתְמוֹת.** שֶׁל לוקחי סלת לַמִּנְחָה וַיֵּין לְנִסְכִּים, שֶׁהָיוּ
הוֹלְכִים אֶצֶל הַמִּמְנֶה עַל הַחוֹתְמוֹת וְנוֹתְנִים לוֹ מְעוֹת כְּפִי הַנִּסְכִּים שֶׁהוּא
צָרִיךְ, וְהוּא נוֹתֵן לוֹ חוֹתֶם וּמוֹלִיךְ הַחוֹתֶם אֶצֶל הַמִּמְנֶה עַל הַנִּסְכִּים
וּמְקַבֵּל מִמֶּנּוּ נִסְכִּים. וְאוֹתָהּ לְשֵׁכָה שֶׁהַמִּמְנֶה עַל הַחוֹתְמוֹת יוֹשֵׁב בָּהּ הִיא
קְרוּיָה לְשֵׁכֶת הַחוֹתְמוֹת. וּבְמִסְכַּת שְׁקָלִים מִפְּרֹשׁ שֶׁאַרְבַּעַת חוֹתְמוֹת הָיוּ
בְּמִקְדָּשׁ, וְכָתוּב עֲלֵיהֶם, עֵגֶל, זָכָר, גְּדִי, חוּטָא. כְּשֶׁמָּבִיא חוֹתֶם שֶׁכָּתוּב
בוֹ עֵגֶל, בְּיָדוֹעַ שֶׁנִּתֵּן מְעוֹת לְנִסְכֵי פָר. זָכָר, בְּיָדוֹעַ שֶׁנִּתֵּן מְעוֹת לְנִסְכֵי אֵיל,
שֶׁתְּרַגּוּם אֵיל, דִּיכָרָא. גְּדִי, בְּיָדוֹעַ שֶׁנִּתֵּן מְעוֹת לְנִסְכֵי כֶּבֶשׂ. חוּטָא, בְּיָדוֹעַ
שֶׁנִּתֵּן מְעוֹת לְנִסְכֵי מִצְרָע: **לְשֵׁכֶת בַּיִת הַמוֹקֵד.** עַל שֵׁם הַמְדוּרָה שֶׁדוֹלְקֶת
בָּהּ תְּמִיד {ח} קְרוּיָה בַּיִת הַמוֹקֵד: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ה} אמר להם כו'. לְאַחַר שֶׁהִפְסִיחוּ וַעֲדוּן הָיָה לֵילָה, אָמַר לָהֶם
הַמִּמְנֶה לְאוֹתָם שֶׁזָּכוּ בַּעֲבוּדַת תְּמִיד בֵּין בְּשַׁחֲיטָה בֵּין בְּהַעֲלֹאת אֲבָרִים,
שֶׁכֵּלָן מִתְעַסְקִים בְּהַכְנֵתוֹ כְּדָאֵמַר מִי שֶׁזָּכָה בַּתְּמִיד כּו', וּבִקְרוּ אוֹתוֹ לְאוֹר
הָאֲבוּקוֹת. כִּדְ כָּתוּב הַמִּפְרֹשׁ: {ו} **הָיוּ שָׁם.** פְּרָשׁוּ הַרְמַב"ם וְהַמִּפְרֹשׁ, בְּבַיִת
הַמוֹקֵד, וְאַחַת מֵהֵן נִקְרְאת לְשֵׁכֶת בַּיִת הַמוֹקֵד שֶׁשָׁם יוֹרְדִין לְבַיִת הַטְּבִילָה
וְכֹדֶתְנָן בְּמִשְׁנֵה וּ' פֶּרֶק קַמָּא דְּמִדּוֹת. וְאַף עַל גַּב דְּהִתָּם תִּנְּן לְשֵׁכֶת הַטְּלָאִים
מֵעֶרְבִית דְּרוּמִית, מִשְׁנֵי בְּגַמְרָא, אֶקְצוּיִי מִקְצֵיָא, וְדָאֵתִי מִצְפוֹן מִתְחַזִּי לִיה
בְּדָרוֹם כּו'. וּמִסְתַּבְרָא דְּמֵעֶרְבִית דְּרוּמִית הָוָה כּו', וּמִר חֲשִׁיב דְּרָךְ יָמִין וּמִר
חֲשִׁיב דְּרָךְ שְׂמָאל. וּפְרָשׁ רַש"י, שְׁעוּמָדַת בְּמֵעֶרֶב וּמְאַרְכַּת לְדָרוֹם וְצְפוֹן עַד
קְרוּב לְמִקְצוֹעוֹתֵיהֶן כּו', וְלְדָרוּמִית הָוָה טְפִי. וַעֲנִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: {ז}
הַחוֹתְמוֹת כּו' הַמוֹקֵד. לְפִי מִשְׁנֵה וּ' דְּפֶרֶק קַמָּא דְּמִדּוֹת וּלְמָה שֶׁכָּתוּב
בְּסִמוּךְ הָיָה נִרְאָה לִי דְּגָרַס אֶפְכָּא. וְאַתְיָא נְמִי לְשֵׁכֶת לֶחֶם הַפָּנִים בְּמִזְרְחִית
דְּרוּמִית, כְּדָאֵתָא בְּגַמְרָא [יומא דף יז]: {ח} מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ נוֹטְלִין הָאִשׁ לְצָרְךְ
הַמִּזְבֵּחַ, דְּמִצְוָה לְהִבְיָא מִן הַהַדְיוּט כְּדָאֵתָא בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים. מִפְּרֹשׁ: (עיקר
תוי"ט).

רמב"ם אמר להם צאו והביאו טלה מלשכת הטלאים כו': כִּבְר זָכְרָנוּ לְךָ
בַּתְחִלַּת מִסַּכַּת זוֹ מָה שֶׁאֵמַר בַּיִת הַמוֹקֵד בַּיִת גָּדוֹל הִיָּה וְשֵׁם הָיוּ אֵלוֹ הָאֲרַבַּע
לְשָׁכוֹת שְׁבָאֵחַת מֵהֵן הִיתָה אִשׁ בּוֹעֵרַת וְהִיא הַנִּקְרְאת מְדוּרָה בַּתְחִלַּת
הַמִּסַּכַּת וּלְפִיכֵךְ נִקְרָא הַבַּיִת כּוֹלוֹ בַּיִת הַמוֹקֵד וְכִשְׁנַצִּיר כֹּל הַמִּקְדָּשׁ יִתְבַּאֵר
לְךָ סֵדֵר לְשָׁכוֹת אֵלוֹ אֵיךְ הָיוּ מִן הָעִזְרָה: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ד

נְכַנְסוּ לְלִשְׁכַּת הַכֹּלִים, וְהוֹצִיאוּ מִשָּׁם תְּשׁוּעִים
וְשִׁלְשָׁה כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב. הִשְׁקוּ אֶת הַתְּמִיד
בְּכוֹס שֶׁל זָהָב. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְבַקֵּר מִבְּעָרְב,
מְבַקְרִין אוֹתוֹ לְאוֹר הָאֲבוֹקוֹת:

ר"ע מברטנורה תְּשׁוּעִים וְשִׁלְשָׁה כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב. לא אֶתְפָּרֵשׁ לָמָּה
הִצְרָכּוֹ לְמַנְיָן שֶׁל כָּלִים הַלָּלוּ. וּבִירוּשָׁלַיִם בְּמִסְכַּת חֲגִיגָה אָמְרוּ כִּנְגַד
תְּשׁוּעִים וְשִׁלְשׁ אֲזָכָרוֹת שֶׁבְנִבְאוֹת חֲגִי זְכָרִיָּה וּמִלֵּאכִי [ט]: **הִשְׁקוּ אֶת
הַתְּמִיד**. סְמוּךְ לְשַׁחֲטוֹתוֹ, כְּדִי שִׁיְהֵא עוֹרוֹ נִפְשָׁט יָפָה: **בְּכוֹס שֶׁל זָהָב**.
אֵיךְ דְּאָמְרֵי גוֹזְמָא קִתְּנִי דְלֵא שֶׁל זָהָב הִיָּה, אֶלֶּא שֶׁל נְחֹשֶׁת יָפָה כְּזָהָב.
וְאֵיךְ דְּאָמְרֵי בְּכוֹס שֶׁל זָהָב מִמֶּשׁ, שְׂאִין עֲנִיּוֹת בְּמִקּוֹם עֲשִׂירוֹת: **אַף עַל
פִּי שֶׁהוּא מְבַקֵּר**. דְּתַמִּיד טְעוֹן בְּקוֹר מִמוּם אֲרַבְעָה יָמִים קִדָּם שַׁחֲטוֹתוֹ,
דוּמִיָּא דְשֵׁה הַפְּסָח: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [ט] וְהִבִּיאוּ הַרְמַב"ם. וְאֵיךְ חֲשַׁבְתִּי וּמִצָּאתִי שִׁישְׁנָם הֲרַבָּה יוֹתֵר
מִכְּפָלִים מִתְּשׁוּעִים וְשִׁלְשׁ. וְאֵי לֹא גְרָסִינָן אֶלֶּא חֲגִי וּמִלֵּאכִי אֶתִּי שְׁפִיר, שְׁכֹן
עַמְדָתִי לְמַנְיָן בְּשִׁנֵּי סְפָרִים אֵלּוֹ כּוֹי וְאֵינָם כִּי אִם תְּשׁוּעִים וְשִׁלְשׁ, צָא וְחָשַׁב.
וְהַרְמַב"ם בְּפִירוּשׁוֹ (וּבְחִבּוּרוֹ) כָּתַב שֶׁמַּנְיָן זֶה אֶפְשָׁר הוּא כִּנְגַד מֵה שְׁצָרִיכִים
לְכָלִים לְעַבּוֹדַת הַיּוֹם. לְכֹךְ נִרְאָה לִי שֶׁחֲכָמִים לֹא נִתְּכַוְּנוּ לְהוֹצִיא כָּלִים
כְּסֻכּוֹם הַשְּׁמוֹת, דָּאִם לֹא כֵן הָיָה לְהוֹצִיא לְעַמְדָתִי הַסְּכּוֹם שֶׁל כָּל הַשְּׁלִשָּׁה
סְפָרִים, אֶלֶּא לְפִי שֶׁרָאוּ שֶׁסְכּוֹם הַכָּלִים הַצָּרִיכִים לְיוֹם מְכּוּן לְשְׁמוֹת שְׁבַשְׁנֵי
סְפָרִים הַנִּזְכָּרִים לְעִיל אֶסְמְכִינְהוּ אֶקְרָאֵי. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב, וְעִנְיָן עוֹד: (עֵיקֵר
תוי"ט).

רמב"ם נְכַנְסוּ לְלִשְׁכַּת הַכֹּלִים וְהוֹצִיאוּ מִשָּׁם תְּשׁוּעִים כּוֹי: מַנִּין זֶה אֶפְשָׁר
שֶׁהוּא כִּנְגַד מֵה שְׁצָרִיכִין (לְכָלִים) לְעַבּוֹדַת הַיּוֹם מִן הַכֹּלִים וּבִגְמָרָה חֲגִיגָה
ירוּשָׁלַיִם אָמְרוּ כִּנְגַד תְּשׁוּעִים וְשִׁלְשׁ אֲזָכָרוֹת שֶׁכָּתוּב בְּפִרְשַׁת חֲגִי זְכָרִיָּה
וּמִלֵּאכִי. וְהִשְׁקוּ אֶת הַתְּמִיד שֶׁהוּא מִשְׁקִין אֶת הַתְּמִיד מִיָּם קוֹדֵם שַׁחֲטוֹתוֹ
לְפִי שֶׁזֶה מִמָּהֵר לְהַפְשִׁיטוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְּבָאֵר בְּבִיזָה וְהוּא מִשְׁקִין אוֹתוֹ בְּכוֹס שֶׁל
זָהָב לְהִרְאוֹת עֲשִׂירוֹת וִיכוּלֵת אֵין עֲנִיּוֹת בְּמִקּוֹם עֲשִׂירוֹת. מְבַקְרִין מִפְּשָׁשִׁין
כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ מוּם: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ה

מִי שֶׁזָכָה בַּתְּמִיד, מוֹשְׁכוֹ וְהוֹלֵךְ לְבֵית
 הַמִּטְבָּחִים, וּמִי שֶׁזָּכוּ בְּאַבְרָיִם הוֹלְכִין אַחֲרָיו.
 בֵּית הַמִּטְבָּחִים הָיָה לְצִפּוֹנוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, וְעָלִיו
 שְׂמֹנֶה עֲמוּדִים נִנְסִין, וְרַבִּיעִית שֶׁל אֶרֶז עַל
 גְּבִיהוֹ, וְאַנְקָלִיּוֹת שֶׁל בְּרֹזֶל הָיוּ קְבוּעִין בְּהוֹ, וְשִׁלְשָׁה סְדָרִים הָיָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁבָּהוֹ
 תוֹלִין. וּמִפְּשִׁיטִין עַל שְׁלַחֲנוֹת [\(י\)](#) שֶׁל שֵׁשׁ שְׁבִין
 הָעֲמוּדִים :

ר"ע מברטנורה לְצִפּוֹנוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ. דְּתְמִיד עוֹלָה הוּא, וְעוֹלָה טְעוּנָה צָפוֹן :
 שְׂמֹנֶה עֲמוּדִים. עֲמוּדִים שֶׁל אֶבֶן נְמוּכִים : וְרַבִּיעִית שֶׁל אֶרֶז. חֲתִיכוֹת
 מְרַבְּעוֹת שֶׁל אֶרֶז הָיוּ עַל הָעֲמוּדִים : אַנְקָלִיּוֹת. כְּעֵין נוֹיִם. אִינְצִינִי"ש
 בְּלַע"ז : הָיוּ קְבוּעִים. בְּאוֹתוֹן רַבִּיעִיּוֹת שֶׁל אֶרֶז, וְתוֹלִין בְּהוֹ הַבְּהֵמָה :
 וְשִׁלְשָׁה סְדָרִים. שֶׁל אַנְקָלִיּוֹת זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה הָיָה בְּכָל חֲתִיכַת עֵץ,
 לְתוֹלֵת בְּהֵמָה גְּדוֹלָה אוֹ קְטָנָה : עַל שְׁלַחֲנוֹת שֶׁל שֵׁשׁ שְׁבִין הָעֲמוּדִים.
 שְׁעָלֵיהֶם מְדִיחִין הַקְּרָבִים. וְהָיָה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתוֹן שֶׁל זָהָב, שְׂאִין עֲנִיּוֹת
 בְּמִקּוֹם עֲשִׁירוֹת, וְלֹא עֲשָׂאוֹם אֶלָּא שֶׁל שֵׁשׁ לְפִי שֶׁהַזָּהָב מְרַתֵּיחַ
 וּמְסָרִיחַ, וְהַשֵּׁשׁ מְקַרֵּר וּמְצַנֵּן וּמְעַמִּידוֹ שְׁלֵא יִסְרִיחַ : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [\(י\)](#) שְׁלַחֲנוֹת. שֶׁהָיוּ מְנִיחִים הַבְּהֵמָה עַל שְׁלַחֲנוֹת כְּדֵי שְׁלֵא תִהְיֶה
 נִגְרָרַת עַל גְּבִי קָרְקַע. תוֹסְפוֹת : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מִי שֶׁזָּכָה בַּתְּמִיד מוֹשְׁכוֹ וְהוֹלֵךְ לְבֵית הַמִּטְבָּחִים וְכוּ' : עֲמוּדִים
 נִנְסִים עֲמוּדִים קְצָרִים. וְרַבִּיעִית שֶׁל אֶרֶז אֲדָנִים שֶׁל אֶרֶז רוּצָה לומר עֲצִים
 עֲגוּלוֹת וְתַחְתֵּיהֶם עֲבוֹת וְאוֹנְקָלִיּוֹת שֶׁל בְּרֹזֶל מְזוּלָּג שֶׁל בְּרֹזֶל וְכוּ' נִתְבָּאָר
 בְּשֵׁשׁ מִשְׁקָלִים שֶׁהָיוּ בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים גִּי שוֹלְחָנוֹת שֶׁל שֵׁשׁ שְׁעָלֵיהֶם
 מְדִיחִים הַקְּרָבִים מִפְּנֵי מָה עָשׂוּ אוֹתוֹ שֶׁל שֵׁשׁ וְלֹא עָשׂוּ אוֹתוֹן שֶׁל זָהָב הוּאִיל
 וְהַעִיקָר בִּידְנֵנוּ בְּכָל מִלְּאכְתָּהּ הַמְקַדֵּשׁ כִּמוֹ שֶׁזָּכַרְתִּי פַעֲמִים לְהִרְאוֹת יְכוּלָּת

אין עניות במקום עשירות לפי שהזהב מפסיד הברזר ומעפשו והשיש מקררו ומרחיקו מן העפוש וכן אמרו בטעם זה מפני שמרתיח ומסריח את הקרבן : (רמב"ם)

פרק ג - משנה ו

מי שזכה בדשון מזבח הפנימי והמנורה היו מקדימין, וארבעה כלים בידם, הטני והכוז ושני מפתחות. הטני דומה לתרקב גדול של זהב, מחזיק קבין וחצי. והכוז דומה לקיתון גדול של זהב. ושני מפתחות, אחד יורד לאמת השחי ואחד פותח כיון :

ר"ע מברטנורה הטני. לשון ושמנת בטנא. דומה לסל ופיו רחב : **והכוז.** קיתון בלשון ערבי קורין אלכו"ז : **שני מפתחות.** לפתח שני מנעולים שבפשפש הצפוני : **תרקב.** כלי שמחזיק שלשה קבין. ולשון תרקב, תרי וקב. ודומה היה לתרקב אבל לא היה מחזיק אלא קבין וחצי, ושל זהב היה : **אחד יורד לאמת השחי.** הפשפש הצפוני דתנן לקמן בא לו לפשפש הצפוני, היו לו שני מנעולין, האחד היה למטה בפנים בתחתיתו של פתח, והיה הכהן הרוצה לפנס מכניס אמת ידו בחור שבפתל עד בית השחי שלו ופותח בידו דרך פנים, והאחר פותח במפתח מיד בלא טרח כשאר כל הפתחים : **כיון.** כמו [פסחים לו:] יעשנה בדפוס ויקבענה כיון, כלומר מהר בלא טרח : (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם מי שזכה בדשון מזבח הפנימי והמנורה היו כו' : סדר המאמר הזה כך הוא הטני דומה לתרקב ושל זהב היה וכן הכוז דומה לקיתון גדול ושל זהב היה. לאמת שחי שם מקום שתחת אצילי של יד נקרא שחי והיו בפתח זה שהיה רוצה לפתוח שני מנעולים אחד בתחתית הפתח כדי שלא יהיה נוח לפתוח עד שיושיט אדם ידו מן המקום שהוא עומד שם ומושך אמת זרועו עד סוף האציל והוא מה שנאמר אחד יורד לאמת השחי והאחד פותח אותו כנגד ידו והוא עומד ואין צריך להרים ידו למעלה ולא

להושיטם למטה והוא מה שנאמר ואחד פותח כיון שר"ל כנגדו אחר כך
התחיל לזכור איזה פתח היו בו שני המנעולים האלו : (רמב"ם)

פרק ג - משנה ז

בא לו לפשפש הצפוני. ושני פשפשין היו לו
לשער הגדול, אחד בצפון ואחד בדרום.
שבדרום לא נכנס בו אדם מעולם, ועליו הוא
מפרש על ידי יחזקאל (יחזקאל מד), ויאמר אלי ה'
השער הזה סגור יהיה לא יפתח ואיש לא יבא
בו כי ה' אלהי ישראל בא בו והיה סגור. נטל
את המפתח ופתח את הפשפש, נכנס לתא,
ומן התא אל ההיכל, עד שהוא מגיע לשער
הגדול. הגיע לשער הגדול, העביר את הנגר
ואת הפותחות ופתחו. לא היה שוחט השוחט,
עד ששומע קול שער הגדול שנפתח : {א}

ר"ע מברטנורה ושני פשפשין היו לו לשער הגדול. הוא שער ההיכל. והיו
לו דלתות בתחלת עבי הכתל שהיה עביו שש אמות, ודלתות אחרות
לסוף עביו לצד פנים. ושני פשפשין הנדן שני פתחים קטנים אחד מימין
שער הגדול ואחד משמאלו רחוק קצת מן השער. אותו שבדרום פתיב
סגור יהיה לא יפתח, בשל עתיד, ומסתמא כן היה בבית עולמים, אבל
פשפש שבצפון היה פותחו על ידי חור שאצלו שתוחב בו ידו עד השחי
וכופף ידו בפנים, ועל ידי מנעול אחר שבו שנפתח לאתרו בלי טרח:
ופתח את הפשפש. נכנס לתא. והיא לשכה אחת הפתוחה להיכל : ומן
התא אל ההיכל. והולך בחלל ההיכל עד השער הגדול שבסוף עבי הכתל
מבפנים ופותחו ובא לו אל שער השני ועומד בפנים ופותחו : נגר. בריח

שְׁמַבְרִיחַ מְקַצֵּה הַדָּלֶת לְקַצֵּה הַדָּלֶת. פְּרוֹשׁ אַחַר, נֶגֶר הֵינּוּ הַיְתָד הַנְּעוֹץ
אַחֲרֵי הַדָּלֶת בְּנֶקֶב שְׁבִאֲסֻקָּה: וְאֵת הַפּוֹתְחוֹת. הַמְנַעוּלִים וְהַמְסֻגְרוֹת:
(ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [יא] שְׁנִפְתָּח. לְמַדִּין בְּגִמְרָא, אֶל פֶּתַח אֶהֱל מוֹעֵד, עַד שְׁיָהָא
פְּתוּחַ, וּמִשָּׁם לְמַדִּין לְכָל הַקְּרִבְנוֹת. עַיִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם בא לו לפשפש הצפוני ושני פשפשין היו לו לשער כו': דע שפתח
ההיכל הוא הנקרא שער הגדול והיה על שני צדדיו שני פתחים קטנים אחד
בצפון והוא הפתח שיש בו שני מנעולים כמו שזכרנו כשיפתחנו נכנס בו
בחלל שיש בין שני כותלים והוא הנקרא תא כמו שיתבאר במדות אח"כ
נכנס באותו חלל עד הפתח שהוא נכנס ממנו להיכל כמו שנצייר במדות
וכשהוא נכנס להיכל פותח השער הגדול לשחיטת התמיד: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ח

מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל שַׁעַר הַגָּדוֹל שְׁנִפְתָּח.
מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַמְּגִרְפָּה. מִירִיחוֹ הָיוּ
שׁוֹמְעִין קוֹל הָעֵץ שֶׁעָשָׂה בֶן קָטִין מוֹכְנֵי לְפִיזוֹר.
מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל גְּבִינֵי כָרוֹז. מִירִיחוֹ
הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַחֲלִיל. מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין
קוֹל הַצִּלְצָל. מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַנְּשִׁיר.
מִירִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִים קוֹל הַשׁוֹפָר {טו}. וַיֵּשׁ
אוֹמְרִים, אֵף קוֹל שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּשַׁעַר שֶׁהוּא
מִזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם בְּיוֹם הַכְּפוּרִים {טז}. מִירִיחוֹ
הָיוּ מְרִיחִים רִיחַ פְּטוֹם הַקְּטָרֶת. אָמַר רַבִּי

אֲלִיעֶזֶר בֶּן דָּגְלַאי, עֲזִים הָיוּ לְבֵית אָבִא בְּהַר מְכוֹר, וְהָיוּ מִתְעַטְשׂוֹת מִרִיחַ פְּטוּם הַקְטָרֶת :

ר"ע מברטנורה מִרִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִים קוֹל שַׁעַר הַגְּדוֹל. וּמִירוֹשָׁלַיִם עַד יְרִיחוֹ עֶשְׂרֵת פָּרָסָאוֹת: **הַמְגֵרְפָה**. מִין כָּלִי נִגּוּן **{יב}** שֶׁהָיָה בַּמִּקְדָּשׁ, עֲשָׂרָה נִקְבִים הָיוּ בוֹ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מוֹצִיא מֵאֵה מִיְּנֵי זֶמֶר **{יג}**, וְקוֹלוֹ נִשְׁמַע עַד לְמֶרְחוֹק: **בֶּן קָטִין**. שֵׁם אָדָם וְכֹהֵן גְּדוֹל הָיָה, וְעָשָׂה גִלְגַּל לְכִיּוֹר לְשִׁקְעוֹ בַּבּוֹר שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִיָּמָיו נִפְסָלִים בְּלִינָה, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁנִּתְקַדַּשׁ בְּכָלִי שֶׁרַת נִפְסַל בְּלִינָה וּבִיוֹצֵא וּבִטְבוּל יוֹם, וְכִשְׁהָיוּ מַעֲלִים אוֹתוֹ **{יד}** מִן הַבּוֹר לְקַדֵּשׁ בּוֹ יְדִיהֶם וְרַגְלֵיהֶם הָיָה קוֹל הַגִּלְגַּל נִשְׁמַע עַד יְרִיחוֹ: **גְּבִינֵי כְרוֹז**. כֹּהֵן שֶׁשָּׁמוֹ גְּבִינֵי, שֶׁהָיָה מְכָרִיז בְּכָל בֶּקֶר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ עִמְדוֹ כְּהֲנִים לְעַבֹּדְתְּכֶם: **חֲלִיל**. צִלְמִיצִלִי"ש בְּלַע"ז, בְּעֶרְבֵי מִזְמַא"ר, וְקוֹלוֹ נִשְׁמַע לְמֶרְחוֹק. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים פִּיפְרִי בְּלַע"ז: **צִלְצֵל**. צַמְבִּלִי בְּלַע"ז: **מְכוֹר**. שֵׁם מְקוֹם: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יב} וְאֶפְשָׁר שֶׁנִּקְרָאת מְגֵרְפָה לְפִי שְׁצוּרְתָהּ הִיָּתָה כֵּן. הֶרְמֵב"ם: **{יג}** נִמְצְאוּת כְּלָה מוֹצִיאָה אֶלֶף מִיְּנֵי זֶמֶר. וְאָמְרוּ בְּגִמְרָא דְגוֹזְמָא הִיא. וַיֵּשׂ אוֹמְרִים שֶׁכָּל אֶחָד מוֹצִיא עֲשָׂרָה מִיְּנֵי זֶמֶר, נִמְצְאוּת כְּלָה מוֹצִיאָה מֵאֵה מִיְּנֵי זֶמֶר. וְכֵן פָּרַשׁ הֶרְמֵב"ם: **{יד}** מִשְׁמַע דִּתְחִלַּת דְּבָרָיו דְּלִשְׁקֵעוֹ לְאוֹ דְּוָקָא, שֶׁהָרִי כָּל עֲצָמוֹ שֶׁל גִּלְגַּל לֹא נַעֲשָׂה אֶלָּא לְהַשְׁמִיעַ קוֹל. וְעַיִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **{טו}** **הַשׁוֹפָר**. יָדוּעַ שֶׁהַשׁוֹפָר תּוֹקְעִין אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם בַּמִּקְדָּשׁ, וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוּף סִפְהַ הֶרְמֵב"ם: **{טז}** **בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים**. שֶׁהַכְּהֲנִים וְהָעַם הָעוֹמְדִים בְּעֶזְרָה הָיוּ אוֹמְרִים בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, כְּדָתְנָן בְּיוֹמָא מְשִׁנְהַ ב' פָּרְקוֹ, וְעַל אוֹתוֹ קוֹל הוּא אוֹמֵר כֵּן, אֶלָּא שֶׁמִּיַּחְסוֹ לְכֹהֵן גְּדוֹל שֶׁהוּא רֹאשׁ הַמְדַּבְּרִים. וְאִין נִרְאָה שֶׁיְהִיָּה קוֹל שֶׁל כֹּהֵן גְּדוֹל לְבַדּוֹ כּוֹי לְהַחֲלִיט עַל כָּל כֹּהֵן גְּדוֹל, אִי אֶפְשָׁר לוֹמֵר כֵּן. וְכֵן מוֹכַח לִישָׁנָא דְּמִתְנִיתִין בְּשַׁעָה כּוֹי. וְעַיִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מִרִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל שַׁעַר הַגְּדוֹל שֶׁנִּפְתַּח. מִרִיחוֹ הָיוּ שׁוֹמְעִין קוֹל הַמְגֵרְפָה: כִּבְר נִתְבָּאֵר בְּגִמְרַת עֵרְכִין שֶׁהַמְגֵרְפָה הַזֹּאת הִנְזַכְרַת הִיא מְכָלִי הַנְּגוּן אִמְרוּ מְגֵרְפָה הִיָּתָה בַּמִּקְדָּשׁ וְעֲשָׂרָה נִקְבִים הָיוּ בָּהּ וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מוֹצִיא מִיְּנֵי זֶמֶר אֶפְשָׁר שֶׁנִּקְרָא מְגֵרְפָה לְפִי שְׁצוּרְתָהּ הִיָּתָה כֵּן וּגְבִינֵי כְרוֹז הִיָּה מְכָרִיז קוֹדֵם עֲלוֹת הַשַּׁחַר וְאִמְרַ עִמְדוֹ הַכְּהֲנִים עַל עַבֹּדְתְּכֶם וְלוֹיִם בְּדוֹכְנְכֶם וְלִזְהַר רִמְזוֹ בְּפֶרֶק רֵאשׁוֹן שֶׁאִמְרַ קְרִיאַת הַגִּבּוֹר כִּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּגִמְרַת יוֹמָא וְשֵׁם נִתְבָּאֵר שֶׁהַמּוֹכְנֵי שַׁעֲשָׂה בֶּן קָטִין הִיָּה מְכַסֶּה גְבוּהַ יוֹרֵד בְּגִלְגַּל וְהִיא מַה שֶׁאִמְרַ מֵאִי מוֹכְנֵי גִלְגַּל דְּהוּוֹ מִשְׁקַעִי לִיָּה וְהָיוּ שׁוֹמְעִין לְגִלְגוֹל הַגִּלְגַּל הַהוּא. יָדוּעַ שֶׁהַשׁוֹפָר תּוֹקְעִין אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוּף סוֹכָה: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ט

מִי שֶׁזָכָה בְּדָשׁוֹן מִזֵּבַח הַפְּנִימִי, נִכְנָס וְנִטַּל הַטְּנִי וְהִנִּיחוֹ לְפָנָיו, וְהָיָה חוּפֵן וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ, וּבְאַחֲרוֹנָה כִּבֵּד אֶת הַשָּׂאֵר לְתוֹכוֹ וְהִנִּיחוֹ וַיֵּצֵא. מִי שֶׁזָכָה בְּדָשׁוֹן הַמְּנוּרָה, נִכְנָס וּמָצָא שְׁנֵי גֵרוֹת מִזְרָחִיִּים דּוֹלְקִים, מְדַשֵּׁן אֶת הַשָּׂאֵר וּמְנִיחַ אֶת אֱלוֹ דּוֹלְקֵי בְּמִקּוֹמוֹ. מְצָאן שְׁכָבוּ, מְדַשֵּׁן וּמְדַלֵּק מִן הַדּוֹלְקִים, וְאַחַר כֵּן מְדַשֵּׁן אֶת הַשָּׂאֵר. וְאָבֵן הִיָּתָה לְפָנֵי הַמְּנוּרָה וּבָהּ שָׁלַשׁ מַעֲלוֹת, שֶׁעָלְיָהּ הִכְהִין עוֹמֵד וּמְטִיב אֶת הַגֵּרוֹת. וְהִנִּיחַ אֶת הַכּוֹז עַל מַעְלָה שְׁנִיָּה וַיֵּצֵא:

ר"ע מברטנורה ובאחרונה. שלא היה רק מעט דשן ולא היה יכול לקח בחפניו, כבד שאר הדשן לתוך הטני: והניחו. לטני שם ויצא. אבל מיד לא היה מוציא, שפיון שצריך לתת הדשן אצל המזבח קדמה כמו דשן המנורה, ממתין עד לאחר זריקת התמיד, שהיה עושה הטבת שתי גרות וגומר **[יז]** השלמת דשן המנורה, ואז היו שניהם מוציאים זה הטני וזה הכוז ושופכין הדשן במקום אחד אצל המזבח ונבלעים שם במקומו: **ומצא שתי גרות מזרחיות דולקים.** האי תנא סבר מנורה מזרח ומערב היא מנחת **[יח]**. ופעמים שמוצא גם השאר דולקים, ונקט שתי גרות מזרחיות דולקים משום דשאר גרות אפלו דולקים מכבן ומדשן, ואלו שתי גרות אם מצאן דולקים אינו מכבן. ועוד משום דקתני בסיפא מצאן שכוו לאלו מזרחיות חוזר ומדליקן, ובשאר גרות מצאן שכוו אינו מדליקן עד הערב: **מדשן את השאר.** חמש גרות שלצד מערב, מסיר מהן השמן הישן והפתילה הישנה והדשן, ונותן הכל בכוז, ונותן שמן חדש ופתילה חדשה, ולאחר שחיטת התמיד וזריקת דמו, מדשן השני מזרחיות ונותן בהן שמן ופתילה חדשה. והא דמפסיק ההטבה בשחיטת התמיד וזריקת דמו ואינו מטיבן כלן יחד, משום דכתיב (שמות ט בפקר בפקר בהיטיבו את הנרות, אמרה תורה חלק ההטבה לשני בקרים **[יט]**), ועבד הטבת חמש גרות ברישא והדר הטבת שתי גרות,

משום דכיון דאתחיל, עביד רבא. והאי דלא עביד שתא והדר חד, משום דכתיב בהיטיבו את הנרות, [אין] הטבת נרות פחות [משתיים]. והני מלי בזמן שאין הנס, כגון לאחר שמת שמעון הצדיק. אבל קדם שמת שמעון הצדיק שהיה נר מערבי דולק תמיד בדרך נס, כדתנא מחוץ לפרכת העדות, עדות הוא שהשכינה שורה בישראל, זו נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מתחיל ובה היה מסים, כשהיה בא להיטיב השתי נרות מזרחיות, לא היה מדשן אלא הנר הראשון בלבד ומיטיבו, ומניח הנר השני הסמוך לו דולק עד הערב שמדליק את הנרות וממנו מדליק כל הנרות האחרים, ואחר שהדליק שאר הנרות מיטיבו ומדשנו לנר זה בערב ומדליקו. ואף על גב דכתיב בהיטיבו את הנרות דאין הטבה פחות משתיים, הכי עדיף טפי [כ] שלא להיטיב כי אם נר אחד מן השתי נרות מזרחיות ולהניח הנר השני דולק שלא להיטיבו עד הערב, כדי לפרסם הנס שהוא דולק תמיד. ומה שמטיב חמש של צד מערב תחלה, ולא חמש לצד מזרח ולבסוף שתיים של מערב, ומהם היה לו להדליק, ולא עביד הכי משום דכתיב (ויקרא כד) להעלות נר תמיד מחוץ לפרכת העדות יערך אותו לפני ה', אמרה תורה קבע נר להדליק ממנו שאר נרות, ואיזה זה נר שני של צד מזרח, והוא קרוי נר מערבי, דכי עיל בהיכל בההוא נר פגע ברישא, ואין מעבירין על המצות, ואיכא למימר בההיא אתוקם הנס והקבע להדליק ממנו. ובגר ראשון אי אפשר, דהא כתיב לפני ה', מאותו נר של צד שכינה שהוא לצד מערב, ואין נר ראשון קרוי לפני ה': **מצאן שכבו**. השתיים מזרחיות. כגון לאחר שמת שמעון הצדיק: **מדשנו ומדליקו מן הדולקים**. לא שהיה נותן פתילה חדשה ושמן חדש כדרך הטבת הנרות, שהרי לעולם אין מיטיבין שתי נרות מזרחיות אלא לאחר שחיטת התמיד [כא] כדי להפסיק בין הטבת חמש להטבת שתיים, אלא מדשנו הינו שמסיר הדשן שבראש הפתילה הישנה, ומגביהה ומדליקה, כדי להיות נפר יפה הפסק שבין הטבת חמש נרות לשתיים. ואם אין בנרות דולקים, מדליקו ממזבח העולה: **ומדשן את השאר**. זו הטבת חמש הנרות, שנותן פתילה חדשה ושמן חדש ומניחן כבויות עד הערב שבא ומדליק. ומדשן דהכא אינו כמו מדשן של שנים מזרחית דלעיל. ולאחר שחיטת התמיד וזריקת דמו חוזר ומדשן [המזרחית] ונותן שמן ופתילה חדשה ומניחה עד הערב כבוייה. ונר שניה שקרויה מערבית כמו כן מדשן ומסיר השמן והפתילה ישנה ונותן שמן חדש ומדליקה ממזבח העולה כדי להדליק ממנה בערב הנרות האחרות, שגר מערבי הקבע להדליק ממנו נרות אחרות, ולכך נמי מדליקה אם מצאה כבוייה קדם שחיטת התמיד, כיון שצריך מכל מקום להדליקה כשבא ומיטיב לאחר שחיטה. כך מצאתי פרוש משנה זו בפרושי רבנו ברוך בר יצחק, והוא המחור שבכל הפרושים. ודברי הרמב"ם במשנה זו תמוהים מאד, וגם מה שסובר שהטבת הנרות היא הדלקתן ושהיו מדליקין הנרות של מנורה כלן בבקר כדרך שמדליקין בערב, פליאה נשגבה בעיני, ולא שמעתי ולא ראיתי לאחד מרבתי שסובר כן [כב]: **ואבן היתה לפני המנורה**. לפי שהמנורה גבוהה שמנה

עֶשֶׂר טַפְחִים וְהָיָה צָרִיךְ לַעֲלוֹת לְמָקוֹם גְּבוּהָ כְּדֵי לְהִיטִיב אֶת הַנְּרוֹת:
וּבֵה שְׁלֹשׁ מַעְלֹת. כְּנֶגֶד שְׁלֹשׁ הַעֲלָאוֹת שֶׁכְּתוּבוֹת בְּמִנּוּרָה, בְּהַעֲלֹתָךְ אֶת
הַנְּרוֹת, וְהַעֲלָה אֶת נֵרְתֶיךָ, לְהַעֲלֹת נֵר תְּמִיד: **וְהַנִּיחַ הַכּוֹז וְיָצָא.** עַד לְאַחַר
זְרִיקַת דָּם הַתְּמִיד שֶׁאֵז עוֹשֶׂה הַטְּבַת שְׁתֵּי נְרוֹת וְהוֹצִיאוֹ, וְכֵן חָבְרוּ
הוֹצִיָא אֶת הַטְּנִי. וְכִשְׁהוֹצִיאוּ הַשְּׁתַחֲוֹו בְּגִמְרַת הָעֲבוּדָה, וְלֹא עֲכָשְׁיוּ,
שֶׁעֲדִין לֹא נִגְמַר עֲבוּדָתָן: (ר"ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט [ז] וְכֵן כָּתַב עוֹד לְקַמּוֹ, וְכֵן שָׁנִי בְּפָרֶק ו' דְּהַטְּבַת שְׁתֵּי נְרוֹת
קוֹדְמַת לְקַטְרֵת, וְכֹאֲבָא שְׁאוּל דְּסִבְרָא לִיהַּ הֵכִי. אֲבָל בְּפָרֶק קָמָא דְּיוֹמָא
מְשַׁנָּה ב' תַּנּוּ וּמְקַטִּיר אֶת הַקַּטְרֵת וּמִיטִיב אֶת הַנְּרוֹת, וְהָיָה כְּרַבְּנָן כו'.
וְנִמְצְאוּ לְמִד דְּלַרְבָּנָן זְרִיקַת דָּם הַתְּמִיד קֹדֶם לְהַטְּבַת חֲמֵשׁ נְרוֹת. וְכֵן פָּסַק
הַרְמְב"ם. וְעֵין תוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: **[יח]** וְדָלָא כְּתַנָּא דְּמְשַׁנָּה ז' פָּרֶק י"א
דְּמִנְחוֹת: **[יט]** כְּלוּמַר, וְצָרִיךְ לְהַפְסִיק בֵּינֵיהֶם בְּעֲבוּדָה אַחֲרַת כְּדֹאֲיִתָּא
בְּגִמְרָא, לְכָל מַר כְּדֹאֲיִתָּא לִיהַּ. וּמִיָּהּ לְכָלִי עֲלֵמָא אֵין צָרִיךְ לְהַפְסִיק אֶלְא
בְּעֲבוּדָה אַחַת. וּמִיָּהּ שְׁחִיטָה לְאוֹ עֲבוּדָה הִיא. וְקַבְּלָה וְהוֹלְכָה כְּתַב הַרְשָׁב"א
לְפִי שְׁאִינָן רַק חֲלָקֵי עֲבוּדָה וְלֹא עֲבוּדָה שְׁלֵמָה, וְכֵן כָּתַב גַּם בְּטַעַם הַשְּׁחִיטָה.
וְעֵין תוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: **[כ]** דְּקָרָא אֶסְמִכְתָּא בְּעֲלֵמָא הוּא. וְעֵין תוֹסֵפוֹת יוֹם
טוֹב: **[כא]** לְאוֹ דְּוָקָא, אֶלְא רְצוֹנוֹ לומר שְׁחִיטָה וְזְרִיקָה: **[כב]** וְכָל זֶה תְּמַצָּא
בְּתוֹשִׁבַת הַרְשָׁב"א סִימָן ש"ט וְע"ט. וְעֵין תוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם **מי שזכה בדישון מזבח הפנימי נכנס ונטל הטני כו':** כבר נתבאר
בגמרת יומא שהטבת נרות הוא נקור הנרות והדלקה מה שכבה מהם וחלוף
הפתילות ולא היה זה לשבעת הנרות בזמן אחד אבל כך הסדר שיטיב חמש
נרות ואח"כ מתעסק לעבודה אחרת ואח"כ חוזר ומטיב השתי נרות
הנשארים ונחלקו בסבת זה יש מי שאמר למה מטיבין וחוזרין ומטיבין כדי
להרגיש כל העזרה ר"ל לתת זמן ידוע לאותה עבודה עד שיהא לה קול ויש
מי שנתן טעם לזה ממה שנאמר בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה
חלקו לשנים והנני מצייר לך כאן צורת סדר השבעה נרות איך היו בין
המערב ובין המזרח ואכתוב אות על כל נר כדי שיהא ניכר במהרה בשעת
הפירוש וזו היא צורתם ופיות כל הנרות לצד מערב זה לאחור זה כמו שהוא
מצוייר והוא נר שכתוב עליו א' והוא נר מערבי שלא כבה זמן הרבה כמו
שהוא מפורסם ואל הסדר הזה נתכוין הכתוב כשאמר אל מול פני המנורה
יאירו ר"ל שיהיו פיות כל הנרות לנכח קדשי הקדשים ולפיכך אמר כשהוא
נכנס להיטיב הנרות אם מוצא שתי נרות שכתוב עליהם ו' ז' דולקות מניחם
ויטיב חמש הנרות כמו שאמרנו אח"כ עושה איזה עבודה שיעשה ויחזיר
ומטיב השתי נרות שהניח אם מצא אותם מכובות יש לו להיטיב החמש
נרות שכתוב עליהם ז' ו' ה' ד' ג' ומניח השני המערביים הכתוב עליהם א'
ב' עד שעושה העבודה שהוא עושה וחוזר ומטיבם והוא מה שאמר ואח"כ
מדשן את השאר וכבר בארנו בשלישי ממנחות שגובה המנורה שמונה עשר
טפחים לפיכך תהא כגובה האדם בשוה וצריך להגביה עצמו מן הארץ כדי
שיוכל להטיב הנרות ולהדליקם כמו שזכר: (רמב"ם)

פרק ד - משנה א

לא היו כּוֹפְתִין אֶת הַטְּלָה, אֶלֶּא מְעַקְדִין אוֹתוֹ. מִי שֶׁזָּכוּ בְּאַבְרִים, אוֹחֲזִים בּוֹ **[א]**. וְכֵן הִיְתָה עֵקֶדְתּוֹ, רֹאשׁוֹ לְדָרוֹם וּפָנָיו לַמַּעֲרָב **[ב]**. הַשּׁוֹחֵט, עוֹמֵד בַּמְזָרְח וּפָנָיו לַמַּעֲרָב. שֶׁל שַׁחַר הָיָה נִשְׁחַט עַל קֶרֶן צְפוֹנִית מַעֲרָבִית, עַל טַבַּעַת שְׁנֵיָה. שֶׁל בֵּין הָעֲרָבִים הָיָה נִשְׁחַט עַל קֶרֶן מְזָרְחִית צְפוֹנִית, עַל טַבַּעַת שְׁנֵיָה. שֶׁחַט הַשּׁוֹחֵט, וְקִבֵּל הַמְּקַבֵּל **[ג]**. בָּא לוֹ לְקַרֵּן מְזָרְחִית צְפוֹנִית, וְנוֹתֵן מְזָרְחָה צְפוֹנָה. מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית, וְנוֹתֵן מַעֲרָבָה דְּרוֹמָה. שִׁירֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוּד דְּרוֹמִית **[ד]**:

ר"ע מברטנורה לא היו כּוֹפְתִין אוֹתוֹ. אֶת הַתְּמִיד בְּשִׁתֵּי יָדָיו לְעֶצְמוֹן אוֹ בְּשִׁתֵּי רַגְלָיו לְעֶצְמוֹן, כְּדִי שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כְּחֻקֹּת הַגּוֹיִים, שֶׁכֵּן הָיוּ עוֹשִׂים כְּשֶׁשׁוֹחֲטִין לְעַבְדָּה זָרָה: אֶלֶּא מְעַקְדִין אוֹתוֹ. הַיָּד עִם הָרַגֵּל, כְּעֵקֶדְתּוֹ יִצְחָק: רֹאשׁוֹ לְדָרוֹם. הָיָה נִשְׁחַט עַל יָרֵךְ הַמְּזַבֵּחַ צְפוֹנָה כְּדִין עוֹלָה, וְהָיָה נוֹטֵה רֹאשׁוֹ לְדָרוֹם וּפָנָיו לַמַּעֲרָב, שָׁאֵם יָרֵבִיץ גְּלָלִים לֹא יִהְיֶה סָמוּךְ

למזבֵּחַ: **שֶׁל שַׁחַר**. קִרְבָּן תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר הָיָה נִשְׁחַט עַל קֶרֶן צְפוֹנִית מֵעֶרְבִית, לְפִי שֶׁבִּבְקָר שָׁמֶשׁ בַּמִּזְרָח וְזוֹרַחַת כְּנֹגְדָה לַמַּעֲרָב, וְהַכְּתוּב אוֹמֵר שְׁנַיִם לַיּוֹם, כְּנֹגְדַי הַיּוֹם, כְּלוֹמַר נֹגֵד הַשֶּׁמֶשׁ **[ג]**, שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ קְרוִי יוֹם: **וְשֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים**. שַׁחֲמָה בַּמַּעֲרָב וּמְאִירָה כְּנֹגֵד הַמִּזְרָח, הָיָה נִשְׁחַט עַל קֶרֶן צְפוֹנִית מִזְרָחִית: **בְּטַבְעַת שְׁנֵיהָ**. רְחוּק מִן הַמִּזְבֵּחַ, לְפִי שֶׁהַמִּזְבֵּחַ גָּבוֹה וּמְאִפִּיל כֻּלּוֹ **[ד]**. וְיוֹחֲנָן כִּהֵן גָּדוֹל הִתְקִין שֵׁשֶׁה סְדָרִים שֶׁל טַבְּעוֹת, בְּכָל סֵדֵר אַרְבַּע טַבְּעוֹת לְאַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים מִשְׁמֵרוֹת כְּהֵנָה **[ה]**, וְהָיוּ קְבוּעוֹת בְּרִצְפָה עֲשׂוּיֹת כְּמִין קֶשֶׁת, וּלְפִי שֶׁלֹּא הָיוּ כּוֹפְתִים אֶת הַתְּמִיד **[ו]** כְּדִתְנֵן בְּרִישׁ פְּרָקִין, הָיוּ מְכַנְּיָסִין צִוָּאר הַבְּהֵמָה בְּאוֹתָן הַטַּבְּעוֹת בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה וְנוֹעְצִים רֹאשׁ הַטַּבְּעַת בְּאַרְץ: **וְנוֹתָן מִזְרָחִית צְפוֹנִית**. תַּחֲלָה. לְאַחַר שֶׁשְׁחַט תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר בְּקֶרֶן מֵעֶרְבִית צְפוֹנִית הוֹלֵךְ לְצַד מִזְרָח וְעוֹמֵד בְּאַרְץ וְזוֹרֵק הַדָּם בְּכָלִי לְמִטָּה מִן ^[חוט] הַסִּקְרָא, וְנוֹתָן שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע, אַחַת שֶׁהִיא כְּשֵׁתִים בְּקֶרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית, וְהוֹלֵךְ לְמֵעֶרְבִית דְּרוֹמִית וְנוֹתָן אַחַת שֶׁהִיא כְּשֵׁתִים בְּקֶרֶן מֵעֶרְבִית דְּרוֹמִית **[ח]**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [א] אוֹחֲזִים בּוֹ. בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה וּמְסִיעִים אוֹתוֹ. הַמִּפְרָשׁ: **[ב]** **לַמַּעֲרָב**. שֶׁצָּרִיךְ שִׁיחָא בֵּית שְׁחִיטָתוֹ כְּלָפִי מֵעֶרֶב, דְּכִתִּיב וְשַׁחַט אוֹתוֹ וְגוֹי לְפָנָי ה'. מִפְרָשׁ. וּמָה שֶׁכָּתַב הַר"ב שֶׁאִם יִרְבִּיץ, אֵרָאשׁוּ לְדָרוֹם קָאִי: **[ג]** כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּבִתְחִלָּתוֹ חֲשֹׁךְ הַיּוֹם וְיִחְזַק אֶל ל'. הַרְמַב"ם. וּבִבְרִיתָא, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא חוֹבֵת הַיּוֹם [כְּלוֹמַר כָּל יוֹם וְיוֹם תִּקְרִיבוּ שְׁנַיִם]. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בִּבְקָר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים, הָרִי חוֹבֵת הַיּוֹם אָמור: **[ד]** כְּלוֹמַר, וְעַל טַבְּעַת שְׁנֵיהָ לֹא בְּטַבְּעַת שְׁנֵיהָ שֶׁל סֵדֵר רִאשׁוֹן שֶׁהִיא אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ אֶלָּא בְּטַבְּעַת הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִיא אֶצֶל הַקֶּרֶן בְּסֵדֵר הַשְּׁנִי הַמְּשׁוּכָה לְצַד צְפוֹן, וּפְנֵי הַשּׁוֹחֵט וְצִוָּאר הַבְּהֵמָה לְצַד מֵעֶרֶב צְפוֹן בְּאַלְכֶסוֹן כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲכֹב אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ לְבֹא כּוֹי. הַמִּפְרָשׁ. וְקִשָּׁה כּוֹי. וְהַתּוֹסְפוֹת כְּתִבוּ הַטַּעַם שֶׁהִרְחִיקוּ מִן הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁמָּא יִטִּיל גְּלָלִים. וְהַבַּעַל הַמְּאֹר כְּתַב, לְפִי שֶׁנִּשְׁחַט נֹגֵד יוֹם, וְתִנְיָא מֵעוֹלָם לֹא יִצָּאָה חֲמָה מִקֶּרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית וְלֹא שֶׁקָּעָה בְּקֶרֶן מֵעֶרְבִית צְפוֹנִית, וְכְמוֹ שֶׁהַחֲמָה מְפֻלְגָת מִן הַקֶּרְנוֹת שֶׁל צְפוֹן הָעוֹלָם כִּדְ הָיָה הַתְּמִיד מְפֻלְג בְּשְׁחִיטָתוֹ מִן הַקֶּרְנוֹת שֶׁל צְפוֹן הַמִּזְבֵּחַ. וְעַיִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[ה]** וְזֶה לְשֶׁאֵר קֶרְבָּנוֹת, חוּץ מִתְּמִידִים דְּכִתִּיב בְּהוֹ לַיּוֹם: **[ו]** אַרְבַּע רְגָלִים יַחַד. מִפְרָשׁ. וְדַעַת הַרְמַב"ם שֶׁאוֹחֲזִין יָדָיו וְרִגְלָיו בִּידֵיהֶן בְּלֶבֶד: **[ז]** הַמִּקְבָּל. שְׁעוֹמֵד כְּנֹגֵד הַשּׁוֹחֵט בְּאַלְכֶסוֹן, וּמְצַדֵּד עֲצָמוֹ כְּדִי שִׁיחָא פָּנָיו כְּלָפִי דְרוֹם. הַמִּפְרָשׁ: **[ח]** מִפְרָשׁ בְּפִרוּשׁ הַר"ב מִשְׁנֵה ד' פְּרָק ה' דְּזִבְחִים. וּבִגְמָרָא פְּרִיךְ דְּנִיתַב בְּרִישָׁא מֵעֶרְבִית דְּרוֹמִית וְהִדֵּר מִזְרָחִית צְפוֹנִית, וּמִשְׁנֵי, כִּיּוֹן דְּאָמַר מַר כָּל פְּנוֹת כּוֹי דְּרִיךְ יָמִין, בְּרִישָׁא בְּהִיא פָּגַע. וּפְרָשׁ רִש"י, כְּשֶׁעוֹלָה בְּכֶבֶשׂ וּפּוֹנָה לְיָמִין פּוֹגַע בְּמִזְרָחִית צְפוֹנִית קִדָּם מֵעֶרְבִית דְּרוֹמִית, וְאֵף עַל גֵּב דְּהִכָּא עַל הַרְצָפָה עוֹמֵד וְהַכְּלִי בִּידוֹ וְזוֹרֵק לְמִרְחוּק, אֶפְלוּ הָכִי כִּיּוֹן שֶׁבַחְטָאֵת שְׁנִתְנָה בְּעֵלְיוֹנָה שֶׁל קֶרֶן צָרִיךְ לַעֲלוֹת בְּכֶבֶשׂ דְּרִיךְ הַדְרוֹם וּפּוֹנָה לְמִזְרָח, הָכִי נִמְי בְּכָל הַדְּמִים אֵף עַל פִּי שְׁנִתְנִין לְמִטָּה מִתְּחִיל לְהַקִּיף מִדְּרִיךְ הַדְרוֹם שֶׁהוּא פָּנָיו שֶׁל מִזְבֵּחַ וּמִשָּׁם פּוֹנָה לְיָמִין: **[ט]** דְּרוֹמִית. בִּגְמָרָא, מִדְּכִתִּיב בְּשַׁעִיר נְשִׂיא אֶל יְסוֹד מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה, שֶׁאֵין תְּלִמּוּד לּוֹמַר אֶלָּא לּוֹמַר תּוֹן יְסוֹד בְּמִזְבֵּחָה שֶׁל עוֹלָה [וְעַיִן פ"ז דְּזִבְחִים אוֹת ה' וּפ"ה אוֹת י"ט]. וּפְרָשׁוֹ הַתּוֹסְפוֹת דְּתַרְתֵּי יִלְפִינּוּ

מִנֵּה, לְתַחֲלַת מִתֵּן דָּמִים שְׁצָרִיכִים יְסוּד, וּמִדְּלֹא כְּתִיב אֶל יְסוּד הָעוֹלָה וְכִתִּיב יְסוּד מִזְבֵּחַ, לְמִדְרַשׁ נִמְי לְשִׁירִים דְּבָעִינָן יְסוּד. וְדַרְשִׁינָן תַּרְתִּי, דְּקָדָם יֵשׁ לְהַעֲמִיד פְּשׁוּטִיה דְּקָרָא לְתַחֲלַת מִתְּנֹת, וְהִיתְוֹר לְשִׁירִים: (עִיקָר תּוֹי"ט).

רמב"ם לא היו כופתים את הטלה אלא מעקדין כו': אמר שלא היו כופתין אותו כדי שלא יחקו לאומות שמכפתין זבחיהם אבל היו אוחזין ידו ורגלו בלבד והוא מה שאמרו עקדת יד ורגל כיצחק בן אברהם: והיו שוחטים תמיד של שחר לצד מערבי ממקום השחיטה כדי שיהא לנוכח השמש ותמיד של בין הערבים שוחטין אותו לצד מזרח לפי שהשמש אז במערב כדי שיהא נוכח השמש ג"כ שנאמר שנים ליום ואמרו ז"ל כנגד יום ויום שם השמש כמו שנאמר ובתחפנחס חשך היום. וכבר נתבאר בחמישי מזבחים שהעולה דמה טעון שתי מתנות שהם ארבע ובארנו שם שענינו שיזרוק דמו על שתי הקרנות באלכסון וביאר כאן שאותן שתי קרנות הם מזרחית צפונית ומערבית דרומית כמו שציירנו בחמישי מזבחים. וכבר זכרנו בסוף מסכת מעשר שני שיוחנן כהן גדול התקין טבעות במקום השחיטה מן העזרה והיו קבועים בקרקע שאוסרין בהם רגלי הבהמה וידיה בשעת שחיטה לפי שאי אפשר לכפותו כמו שאמרנו ועוד יתבאר בשלישי ממדות שהיו שש מערכות של טבעות: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ב

לא הִיָּה שׁוֹבֵר בּוֹ אֶת הָרֶגֶל, אֶלָּא נֹקְבוֹ מִתּוֹךְ עֶרְכוּבוֹ וְתוֹלָה בּוֹ. הִיָּה מִפְּשִׁיט וְיֹרֵד עַד שֶׁהוּא מִגִּיעַ לַחֲזָה. הִגִּיעַ לַחֲזָה, חֲתַךְ אֶת הָרֹאשׁ וּנְתָנוּ לְמִי שְׁזָכָה בּוֹ. חֲתַךְ אֶת הַכְּרָעִים {יא} וּנְתָנוּ לְמִי שְׁזָכָה בָּהֶן. מִרְק אֶת הַהֶפְשֵׁט {יב}, קָרַע אֶת הַלֵּב וְהוֹצִיא אֶת דָּמוֹ. חֲתַךְ אֶת הַיָּדַיִם וּנְתָנוּ לְמִי שְׁזָכָה בָּהֶן {יג}. עָלָה לְרֶגֶל הַיְמָנִית, חֲתַכָּה {יד} וּנְתָנָה לְמִי שְׁזָכָה בָּהּ, וּשְׁתִּי בִּיצִים עִמָּה.

קָרְעוּ, וְנִמְצָא כָּלוּ גְלוּי [טו] לְפָנָיו. נָטַל אֶת הַפֶּדֶר וּנְתָנוּ עַל בַּיִת שְׁחִיטַת הָרֹאשׁ [זו] מִלְמַעְלָן. נָטַל אֶת הַקָּרְבִּים וּנְתָנָן לְמִי שֶׁזָּכָה בָּהֶם לַהֲדִיחָן. וְהִפְרָס מְדִיחִין אוֹתָהּ בְּבֵית מְדִיחִין כָּל צָרְפָה [יז]. וְהַקָּרְבִּים מְדִיחִין אוֹתָן שְׁלֹשָׁה פְעָמִים בְּמַעוֹטָה, עַל שְׁלֹחֲנוֹת שֶׁל שֵׁשׁ שָׁבִין הָעֲמוּדִים :

ר"ע מברטנורה לא היה שׁוֹבֵר בּוֹ אֶת הָרֶגֶל. כְּדָרָךְ שֶׁהַטְּבָחִים עוֹשִׂין שְׁמִחַתְכִּין אֶת הָרֶגֶל עִם הָעוֹר שֶׁבּוֹ [יח], אֲלֵא נֹקְבִין מִתַּחַת הָאֲרְפוּבָה הַנִּמְכָּרֶת עִם הָרֹאשׁ וְתוֹלָה בּוֹ וּמִפְשִׁיט הָרֶגֶל עִם שְׁאֵר הַבְּהֵמָה. וְהָא קִמְשָׁמַע לָן דְּהַכְרָעִים בְּכֻלָּל הַפֶּשֶׁט הֵן : **עֲרֹכּוּבוֹ**. כִּמוֹ אֲרְכּוּבוֹ : **מֵרַק אֶת הַהֶפְשֵׁט**. שֶׁהָרִי לֹא הַפֶּשֶׁט אֲלֵא עַד הַחֲזָה וְעַדִּין הָעוֹר מִחֲבַר בּוֹ : **נָטַל אֶת הַפֶּדֶר**. הַחֲלָב : **וּנְתָנוּ עַל בַּיִת הַשְּׁחִיטָה**. וְזוֹ הִיא דְרָךְ כְּבוֹד שֶׁל מַעְלָה, שֶׁלֹּא יֵרָאֶה לְכֻלּוֹךְ דָּם הַשְּׁחִיטָה : **וְהִפְרָס מְדִיחִין אוֹתָהּ**. מִן הַפֶּרֶשׁ שְׁבֵתוֹכָהּ, בְּפָנֵי עֲצָמָה : **בְּבֵית הַמְדִיחִין**. בְּלִשְׁכָּה שֶׁהִיָּתָה בְּמַקְדָּשׁ. וְלֹא מְדִיחִין אוֹתָהּ עִם שְׁאֵר הַקָּרְבִּים, שֶׁלֹּא תִטְנַפּוּם : **שְׁלֹשָׁה פְעָמִים**. שְׁאִין הָרָעִי יוֹצֵא מֵהֵן אֲלֵא בְדַחֵק לְפִי שֶׁהֵן דְּקִים : **בְּמַעוֹטָה**. לְכֻל הַפְּחוֹת. וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף לַהֲדִיחָן יוֹתֵר מִשְׁלֹשָׁה פְעָמִים מוֹסִיף : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [יח] ומניחים רגל השׁבוֹר בְּרֶגֶל הָאֲחֵר. אֲלֵא נֹקְבוֹ בְּשֵׁנֵי הָרֶגְלִים וּמְנִיחִין בְּאַנְקָלְיוֹת דְרָךְ הַנְּקָבִים. וְכָל כֶּף לָמָּה, שֶׁלֹּאֲחֵר שֶׁהַפֶּשִׁיטָה מְנַתְּחָה אֲבָר אֲבָר, וּכְשֹׁחוֹתֶךָ רֶגֶל יָמִין עַדִּין תְּלוּיָהּ הַבְּהֵמָה בְּרֶגֶל הַשְּׁמַאלִית. וְאִם הָיָה תוֹלָה אוֹתָהּ כִּמוֹ הַטְּבָחִים, לֹאֲחֵר שֶׁיַּחְתֶּךָ מִמֶּנָּה רֶגֶל יָמִין תִּפְּל הַבְּהֵמָה לְאַרְץ לְפִי שְׁאוֹתוֹ הָרֶגֶל תַּחֲבוּב בְּרֶגֶל הָאֲחֵר וְעַל יְדֵי כֵן תְּלוּיָהּ הַבְּהֵמָה. מִפְּרֹשׁ : **[יא] הַכְרָעִים**. רְגְלֵי הַבְּהֵמָה. וְעַל שֵׁם כְּרִיעָה קָרִי לְהוֹ כְּרָעִים. שְׁמַאֲחֵר שֶׁהַפֶּשֶׁטוֹ הֵיזִים עַד כְּנֶגֶד הַחֲזָה, יָכוֹל לַחְתּוֹךְ כָּל אֲרְבַּע רְגְלִים יַחַד. מִפְּרֹשׁ. וְלֹא הָרֶגְלִים כָּלָם שֶׁסּוֹפִיָּהּ חוֹתְכֵן לֹאֲחֵר כֶּף כְּדִלְקָמוֹ, וּלְכָךְ יִתְּכוּ לֹמַר דְּמִירְכִים עַד מְקוֹם הַכְרִיעָה קוֹרָא כְרָעִים וְלֹא יוֹתֵר : **[יב] מֵרַק כּוֹי**. כְּלוֹמַר גָּמַר הַפֶּשֶׁטוֹ נֶגֶד הַחֲזָה וְצוֹאֵר וְסוֹף הֵיזִים. [וְעַיֵן בְּיוֹמָא פ"ג מ"ד]. מִפְּרֹשׁ : **[יג] חֲתַךְ כּוֹי**. הוּא הַדִּין דְּקָדָם שֶׁיַּחְתֶּךָ הֵיזִים הֵנָּה לִיָּה לַחְתּוֹךְ רֶגֶל הַיְמָנִית, אֲלֵא שְׁעַדִּין כְּבֵד הַבְּהֵמָה בְּרֶגְלִים וְהַבְּהֵמָה נִתְּלִית. וּבְכָל הַסֵּדֶר הַזֶּה אֵין שׁוּם פְּסוּק כִּי אִם סְבָרָא לְפִי מָה שֶׁנִּכּוֹן לַעֲשׂוֹת עוֹשִׂין. מִפְּרֹשׁ : **[יד] חֲתַכָּה כּוֹי**. וְעַדִּין תְּלוּיָהּ הַבְּהֵמָה בְּרֶגֶל הַשְּׁמַאלִית : **[טו] גְלוּי**. עַכְשָׁיו שֶׁנוֹטַל רֶגֶל הַיְמָנִית, כְּשֶׁקָרְעוּ נִמְצָא כָּלוּ גְלוּי לְפָנָיו וְיָכוֹל לְרֹאוֹת בְּפָנִים, שֶׁכְּשֶׁלֹּא הָיָה הָרֶגֶל עַדִּין חֲתוּךְ אֲפֵלוֹ אִם הָיָה קוֹרְעוֹ לֹא הָיָה מָה שֶׁבְּפָנִים נִרְאָה כִּמוֹ עֵתָה. מִפְּרֹשׁ : **[טז] הָרֹאשׁ**. וְהָא דְלֹא קִתְּנֵי בַיִת הַשְּׁחִיטָה סִתָּם, לְמַעוֹטֵי שְׁחִיטַת בַּיִת צוֹאֵר אֲתֵיא, סְלֵקָא דְעֵתָךְ אֲמִינָא דְכִמוֹ שֶׁהָרֹאשׁ מְגַנֵּה בְשִׁבִיל שְׁחִיטָה הַכִּי נִמְי צוֹאֵר מְגַנֵּה, קָא מִשְׁמַע לָן דְלֹא. וְצוֹאֵר כְּשֶׁהָיָה נוֹשֵׂא הָיָה הוֹפֵךְ הַחֲתַךְ אֲצִלוֹ

וְאִינוּ נִרְאָה. אָבֵל הָרֹאשׁ, קִרְנָיו בֵּין אֲצִבְעוֹתָיו וְחֹטְמוֹ כְּלָפִי זְרוּעוֹתָיו וּבֵית שְׁחִיטָתוֹ לְמַעַלָּה, הַלְּכָךְ מְכַסֶּה הַפֶּדֶר בֵּית הַשְּׁחִיטָה, וְהָכִי יָפָה לַעֲשׂוֹת. וְשְׁחִיטָת הַצֹּאֵר אִינוּ מְגִנָּה בְּדָם כֹּל כֶּךָ כִּמוֹ הָרֹאשׁ. מִפְּרֹשׁ: {יז} כֹּל צֶרֶפָה. וְלֹא קָבַע בָּהּ הַדְּחָה, שֵׁשׁ כָּרֶס שֵׁשׁ בָּהּ טִנְפַת הַרְבֵּה וַיֵּשׁ שָׂאִין בָּהּ כֹּל כֶּךָ. מִפְּרֹשׁ: (עִיקָר תוֹי"ט).

רמב"ם לא היה שובר בו את הרגל אלא נוקבו מתוך כו': כבר אמרנו בכפורים שהמירוק הוא גמר הפעולה איזה פעולה שתהיה ושם נאמר מרק אחר שחיטה על ידו ענינו גמר השחיטה וכן אמר כאן מרק את ההפשט ר"ל גמר ההפשט והסיר כל העור: ומה שאמר שלש פעמים במעותן ענינו שאין מדיחין אותם במים בפחות משלש פעמים ומוסיפים על זה כל מה שאפשר להדיחם: (רמב"ם)

פרק ד - משנה ג

נִטַּל אֶת הַסִּכִּין {יח} וְהִפְרִישׁ אֶת הָרֹאֵה מִן הַכְּבֵד, וְאֲצִבַּע הַכְּבֵד מִן הַכְּבֵד, וְלֹא הָיָה מְזִיזָהּ מִמְּקוֹמָהּ. נִקֵּב אֶת הַחֲזָה {כ} וּנְתָנוּ לְמִי שֶׁזָּכָה בּוֹ. עָלָה לְדַפֵּן הַיְמָנִית, הָיָה חוֹתֵךְ וַיּוֹרֵד עַד הַשְּׁדָרָה {כא}, וְלֹא הָיָה נוֹגֵעַ בַּשְּׁדָרָה, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְשִׁתִּי צְלָעוֹת רַכּוֹת {כב}. חֲתָכָה וּנְתָנָה לְמִי שֶׁזָּכָה בָּהּ, וְהַכְּבֵד תְּלוּיָהּ בָּהּ. בָּא לוֹ לַגֵּרָה, וְהִנִּיחַ בָּהּ שְׁתֵּי צְלָעוֹת מִכָּאן {כג} וְשְׁתֵּי צְלָעוֹת מִכָּאן. חֲתָכָה וּנְתָנָה לְמִי שֶׁזָּכָה בָּהּ, וְהִקְנָה וְהִלֵּב וְהִרְאָה תְּלוּיִם בָּהּ. בָּא לוֹ לְדַפֵּן הַשְּׂמָאלִית, וְהִנִּיחַ בָּהּ {כד} שְׁתֵּי צְלָעוֹת רַכּוֹת מִלְּמַעַלָּן וְשְׁתֵּי צְלָעוֹת רַכּוֹת מִלְּמַטָּן. וְכֶךָ הָיָה

מְנִיחַ בַּחֲבֵרְתָהּ. נִמְצָא מְנִיחַ בְּשִׁתְיָהוּ, שְׁתִּים
שְׁתִּים מְלֻמְעָן וּשְׁתִּים שְׁתִּים מְלֻמְטָן. חֲתָכָה
וְנִתְּנָה לְמִי שְׁזָכָה בָּהּ, וְהִשְׁדָּרָה עִמָּה, וְהִטְחֹל
תְּלוּי בָּהּ. וְהִיא הִיְתָה גְדוּלָּה, אֶלָּא שֶׁל יָמִין
קוֹרִין גְדוּלָּה, שֶׁהַכָּבֵד תְּלוּיָהּ בָּהּ {כח}. בָּא לוֹ
לְעֶקֶץ, חוֹתְכוֹ {כו} וְנִתְּנוּ לְמִי שְׁזָכָה בוֹ, וְהֵאֲלִיָּה
וְאַצְבַּע הַכָּבֵד וּשְׁתֵּי כַלְיוֹת {כז} עִמוֹ. נָטַל רֶגֶל
הַשְּׂמָאֲלִי {כח} וְנִתְּנָה לְמִי שְׁזָכָה בָּהּ. נִמְצָאוּ כֵּלָן
עוֹמְדִין בְּשׁוּרָה וְהֵאֲבָרִים בְּיָדָם. הָרֵאשׁוֹן,
בְּרֵאשׁ וּבְרֶגֶל. הָרֵאשׁ בִּימֵינוּ, וְחוֹטְמוֹ כְּלָפִי
זְרוּעוֹ, וְקֶרְנָיו בֵּין אֶצְבָּעוֹתָיו, וּבֵית שְׁחִיטָתוֹ
מְלֻמְעָן, וְהַפָּדָר נָתוּן עָלֶיהָ. וְהָרֶגֶל שֶׁל יָמִין
בְּשִׂמְאֹלוֹ, וּבֵית עוֹרוֹ לַחוּץ. הַשְּׁנִי, בְּשְׁתֵּי יָדָיִם,
שֶׁל יָמִין בִּימֵינוּ, שֶׁל שְׂמָאל בְּשִׂמְאֹלוֹ, וּבֵית
עוֹרָן לַחוּץ. הַשְּׁלִישִׁי, בְּעֶקֶץ וּבְרֶגֶל. הָעֶקֶץ
בִּימֵינוּ, וְהֵאֲלִיָּה מְדַלְדֶּלֶת בֵּין אֶצְבָּעוֹתָיו,
וְאַצְבַּע הַכָּבֵד וּשְׁתֵּי הַכַּלְיוֹת עִמוֹ. הָרֶגֶל שֶׁל
שְׂמָאל בְּשִׂמְאֹלוֹ, וּבֵית עוֹרוֹ לַחוּץ. הָרְבִיעִי,
בְּחִזָּה וּבִגְרָה. הַחִזָּה בִּימֵינוּ, וְהַגְרָה בְּשִׂמְאֹלוֹ,
וְצִלְעוֹתֶיהָ בֵּין אֶצְבָּעוֹתָיו {כט}. הַחֲמִישִׁי, בְּשְׁתֵּי
דְּפָנוֹת. שֶׁל יָמִין בִּימֵינוּ, וְשֶׁל שְׂמָאל בְּשִׂמְאֹלוֹ,
וּבֵית עוֹרָן לַחוּץ. הַשְּׁשִׁי, בְּקֶרְבִּים הַנִּתְּוֹנִים
בְּבִזָּד וּכְרָעִים עַל גְּבִיָּהֶם מְלֻמְעָלָה. הַשְּׁבִיעִי,
בְּסֻלָּת. הַשְּׁמִינִי, בְּחִבְתֵּינִי. הַתְּשִׁיעִי, בְּיָיִן. הֵלְכוּ
וְנִתְּנוּ מִחֲצֵי הַכָּבֵשׁ וּלְמָטָה בְּמַעְרָבוֹ,

וּמִלְחוּם. וַיֵּרְדוּ וַיָּבֹאוּ לָהֶם לְלִשְׁפֹת הַגְּזִית, לְקָרוֹת אֶת שְׁמַע {לג} :

ר"ע מברטנורה וְאַצְבַּע הַכַּבֵּד. הָיָה מִפְּרִישׁ מִן הַכַּבֵּד : וְלֹא הָיָה מְזִיזָה. לְאַצְבַּע הַכַּבֵּד מִמְּקוֹמָהּ {יט}, שֶׁהָרִי הִיא הַיְתָה קֶרֶבָה עִם הָעֵקֶץ וְהָאֵלֶּיָה, וְהַכַּבֵּד הָיָה עִם הַדָּפֵן הַיְמָנִי, וְהָרָאָה עִם הַגְּרָה וְשִׁתִּי צְלָעוֹת עִמָּה, כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרֵשׁ בְּסִמּוּד : דָּפֵן יְמָנִי. חוּתֵף סִמּוּד לְשִׁדְרָה, אֶלָּא שֶׁהָיָה מְנִיחַ שִׁתִּי צְלָעוֹת לְמַעְלָה אֶל הַשִּׁדְרָה וְכֵן שִׁתִּי צְלָעוֹת לְמַטָּה : וְהָרָגַל שֶׁל יָמִין בְּשִׁמְאֵלוֹ. וְאַף עַל גַּב דְּהוֹלְכֵת אֲבָרִים לְכַבֵּשׁ עֲבוּדָה הִיא וְעֲבוּדָה פְּסוּלָה בְּשִׁמְאֵל, כִּיּוֹן דְּלֹא מַעֲכָבֵת כְּפָרָה, שֶׁרָצָא אֶפְלוֹ בְּשִׁמְאֵל, כְּדֹאֵיתָא בְּיוֹמָא : וּבֵית עוּרוֹ לְחוּץ. הַמְּקוֹם שֶׁמִּפְּשִׁיטִים מִמֶּנּוּ הָעוֹר, וְהוּא סִמּוּד לְרֹאשֵׁי הָאֲצָבָעוֹת : בָּזָף. תְּרַגּוּם כֶּף אַחַת, בְּזִיכָא חֲדָא {ל} : הַשְּׁבִיעִי בְּסֵלֶת. לְמִנְחַת נְסֻכִים שְׁעִם הַתְּמִיד : בְּחֻבְתֵּינָן. מִנְחַת מִחְבַּת שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל מִחֻצֵיתָהּ בְּבִקְרָה וּמִחֻצֵיתָהּ בְּעָרֵב שֶׁמִּקְרִיב בְּכָל יוֹם. וְהִיא דְּאֶפְסָקִיָּה לְחֻבְתֵּינָן בֵּין סֵלֶת לְנְסֻכִים שֶׁהֵן צָרְכֵי תְּמִיד, מִשּׁוּם דְּסֵלֶת וְחֻבְתֵּינָן לְשִׁנְיָהֶם שֵׁם מִנְחָה, לְכַד פְּרָשׁוֹן יַחַד {לא} : מִחֻצֵי הַכַּבֵּשׁ וְלְמַטָּה בְּמַעְרְבוֹ. וְלֹא מִחֻצֵי וְלְמַעְלָה, כְּדִי שֶׁתְּהֵא נִפְרָת הַהוֹלְכָה לְמִזְבֵּחַ כְּשִׁיחֲזָרוּ {לב} מִלְקָרוֹת אֶת שְׁמַע. וְדוֹקָא בִּימּוֹת הַחַל הָיוּ נוֹתְנִים אֲבָרֵי תְּמִיד בְּמַעְרֵב לְצַד הַשְּׂכִינָה, אֲבָל בְּשִׁבְתוֹת דְּשֶׁל מוֹסְפִין שֶׁהֵן חוֹבֵת הַיּוֹם הָיוּ בְּמַעְרֵב, הָיוּ שֶׁל תְּמִיד בְּמִזְרָח, כְּדִמּוֹכַח בְּמַסְכַּת סֶכָה פֶּרֶק הַחֲלִיל : לְקָרוֹת אֶת שְׁמַע. וְכָל שְׁאֵר בְּרָכוֹת, כְּדֹאֵיתָא לְקַמּוֹן בְּאִידָף פְּרָקָא : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יח} הַסִּפִּין כו'. וְעַד עַכְשָׁיו לֹא הָיָה לוֹ צָרָף לְסַפִּין לֹא בְּנִטְיִלַת הַפְּדָר וְלֹא בְּנִטְיִלַת הַקְּרָבִים, שֶׁזֶהוּ דָּבָר שְׁנוּטְלִין וּמִפְּרִידִין בְּלֹא סַפִּין. מִפְּרֵשׁ : {יט} שֶׁכְּשִׁחוּתְכִים אֶת הַכַּבֵּד וּמִפְּרִידִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ נִשְׁאָר מַעַט כַּבֵּד מִן הָעֵקֶץ אֲצֵל הַכְּלִיּוֹת, וְלֹא הָיָה מְזִיזָה מִמְּקוֹמָהּ. מִפְּרֵשׁ. וְאַצְבַּע לְשׁוֹן נִקְבָה : {כ} הַחֲזָה. לְפִי שֶׁהַחֲזָה עַל הַדְּפָנוֹת כְּמוֹ אֶהֱל, וּכְשִׁנוּטֵל אֶת הַחֲזָה מִשָּׁם הָיוּ כְּמוֹ שֶׁנוֹקֵב בְּבִהְמָה, שֶׁהַחֲזָה קָצָר בְּרַחְבּוֹ וְדוּמָה הַמְּקוֹם לְאַחַר נְטִילָתוֹ כְּחִלּוֹן. מִפְּרֵשׁ : {כא} עַד כו'. נִסַּח אַחַר עִם הַשִּׁדְרָה. וּפְרֵשׁ הַמִּפְּרֵשׁ אֲצֵל הַשִּׁדְרָה חוּתֵף וְלֹא הָיָה נוֹגַע בְּשִׁדְרָה, שֶׁהַשִּׁדְרָה הָיָה מְנִיחַ עִם הַדָּפֵן הַשְּׁמָאֵלִי, לְפִי שֶׁבְּזָה הַדָּפֵן הָיָה תּוֹלָה הַכַּבֵּד, וְלֹא הָיָה חוּתֵף הַשִּׁדְרָה עִמּוֹ שֶׁלֹּא יֵהָא כְּבֹדָה הַרְּבָה : {כב} רַפּוֹת. אֲצֵל הַחֲזָה. כְּלוּמַר הָיָה חוּתֵף וַיֵּרְדַּע עַד שִׁיָּהָא מְגִיעַ לְאוֹתָן צְלָעוֹת. וְגַם לְמַעְלָה אֲצֵל הָעֵקֶץ הָיָה מְנִיחַ שִׁתִּי הַצְּלָעוֹת, וְלִקְמֹן מִפְּרֵשׁ כְּשִׁיפְרֵשׁ דָּפֵן הַשְּׁמָאֵלִי כו'. מִפְּרֵשׁ : {כג} שִׁתִּי כו'. שִׁתִּי צְלָעוֹת הַנִּיחַ בּוֹ כֶּבֶר כְּשִׁחֲתֵף הַדָּפֵן הַיְמָנִי, וְעַכְשָׁיו הַנִּיחַ בּוֹ עוֹד שִׁתִּים מִצַּד אַחַר, וְזֶהוּ אוֹתָן צְלָעוֹת שֶׁהֵן מִדָּפֵן אֲצֵל חֲזָה, וְעַדִּין לֹא חֲתֵף דָּפֵן הַשְּׁמָאֵלִי. לְכַד שִׁיָּד לּוּמַר וְהַנִּיחַ בָּהּ, שֶׁעַדִּין הֵן מִחֻבְרִין לְדָפֵן. מִפְּרֵשׁ : {כד} בָּהּ. כְּתַב הַמִּפְּרֵשׁ דְּלֹא גְרָסִינָן בָּהּ. אֶלָּא וְהַנִּיחַ [אֲצֵל הָעֵקֶץ] שִׁתִּים דְּהִינּוּ לְמַעְלָה וְשִׁתִּים מִלְּמַטָּה אֲצֵל הַחֲזָה וְהַנִּיחּוֹן בְּמִקּוּמוֹן וְלֹא חֲתֵף עִם הַדָּפֵן, וְכֵן הַנִּיחַ בְּחֻבְרָתָהּ שִׁתִּים לְמַעְלָה אֲצֵל הָעֵקֶץ. וְלְפִי שֶׁלֹּא פִּרֵשׁ לָךְ לְמַעְלָה שִׁתִּי צְלָעוֹת לְמַעְלָה בְּנִטְיִלַת דָּפֵן יָמִין פְּרָשׁוֹ כֹּאן נִמְצָא מְנִיחַ כו' : {כה} שֶׁהַכַּבֵּד כו'. וּבְשִׁבִיל שֶׁהַכַּבֵּד לֹא מִן הַדָּפֵן הוּא וְאִינוּ בְּכֻלָּהּ אֶלָּא תְּלוּי בָּהּ, לְכַד נִקְרָאת גְּדוּלָה. מִפְּרֵשׁ : {כו}

חֹתְכוֹ. אֶצֶל רֶגֶל הַשְּׂמָאֵלִי שְׁעֵדִין תְּלוּיָהּ הִבְהֵמָה בּוֹ. מִפְּרֹשׁ: **{כז}** וּשְׁתֵּי כּוֹי'. וְכֵן שְׁתֵּי צִלְעוֹת מִכָּאן וּשְׁתֵּים מִכָּאן. וּלְפִי שְׂאוֹתָן צִלְעוֹת מִקְרוֹי כְּנָפֵי הֶלֶקֶץ, לֹא חָשׁ לְפָרֵשׁ שְׁתֵּי צִלְעוֹת כּוֹי': **{כח}** הַשְּׂמָאֵלִי. שְׁנַשְׂאָר יַחֲדֵי, שֶׁכֵּל הִבְהֵמָה מְנַתַּחַת לְאַבְרִים מְלַבֵּד זֶה הַרְגֵל שְׁנַשְׂאָר עֵדִין בְּאַנְקָלִי. מִפְּרֹשׁ: **{כט}** בֵּין כּוֹי'. וְהָאִי דְלֹא פִרְשׁ וּבֵית עוֹרָה לְחוּץ, הֵינּוּ טַעֲמָא דְשְׁתֵּי צִלְעוֹתֶיהָ מְנַחִים בֵּין אֶצְבְּעוֹתָיו, אִם כֵּן הָיָה בֵּית עוֹרָה לְחוּץ, אֲבָל גְּבִי דְפְנוֹת לֹא פִרְשׁ לָךְ כְּלוּם [הֵיִאָד נִשְׂאָן], וְהָיָה יָכוֹל לְשָׂא דְפְנוֹת עַל פֶּס יָדוֹ, לְכַד פִּרְשׁ בֵּית עוֹרָה לְחוּץ. מִפְּרֹשׁ: **{ל}** לְפִי שְׂאִין מְחַבְּרִים יַחַד צְרִיף לְתַנּוּם בְּכָלִי. מִפְּרֹשׁ. וְיֹוֹתֵר נִרְאָה פְרוּשׁ הַרְמַב"ם, בְּזָד, קַעֲרָה: **{לא}** וְכַד הָיָה נְמִי סֵדֵר הַקְרָבָתוֹ, הַחֲבָתִין קוֹדְמִים לְנִסְכִּים, מֵהָאִי טַעֲמָא דְשְׁנִיחָן הֵם מְנַחָה. וְנִרְאָה לִי דְפִרְשׁוֹן צְרִיף לֹמֵר סֵדֵרָן: **{לב}** וְאִם הָיוּ קְרוּבִין לְמַזְבֵּחַ לֹא תִרְאָה הוֹלְכָה. מִפְּרֹשׁ: **{לג}** שְׁמַע. וּלְאַחַר קְרִיאַת שְׁמַע יִקְטִירוּ אֶת הַקְטָרֶת, וְהִכִּי נִכּוֹן הַדָּבָר שְׁיִתְפַּלְלוּ קֹדֶם שְׁיִקְטִירוּ שׁוּם הַקְטָרָה, וְיַעַל קְרָבָנָם לְרִיחַ נִיחָח. מִפְּרֹשׁ: (עֵיקָר תּוֹי"ט).

רמב"ם נטל את הסכין והפריש את הריאה מן הכבד כו'. מבואר שסלת ויין הם נסכי כבש של תמיד: ובית עורן המקום שמפשיטין ממנו העור יהיה סמוך לראשי האצבעות וכבר זכרנו זה בשני מכפורים. ומה שאמר תמיד קרב בתשעה וכו' תרגום קערה בזיכא והקבוץ בזיכים והאחד בזך ותרגום קערותיו בזיכוהי: (רמב"ם)

ה

פרק

פרק ה - משנה א

אָמַר לָהֶם הַמְּמַנֶּה, בְּרָכוּ בְרָכָה אַחַת, וְהוֹן בְּרָכוּ. קְרָאוּ עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים, שְׁמַע, וְהָיָה אִם

שָׁמַעַ, וַיֹּאמֶר. בָּרְכוּ אֶת הָעָם **{ב}** שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת,
אֲמֶת וַיִּצִיב, וְעֲבוּדָה, וּבְרִכַּת כְּהֲנָיִם. וּבִשְׁבֹּת
מוֹסִיפִין בְּרָכָה אַחַת לַמִּשְׁמֶר הַיּוֹצֵא:

ר"ע מברטנורה אָמַר לָהֶם הַמַּמְנֶה וְכוּ'. בְּפֶרֶק קָמָא דְבְּרָכוֹת מְפָרֵשׁ שֶׁהִיא
אֲהָבָה רַבָּה. וְאַחַר שֶׁהֶאִיר הַיּוֹם וְזָרְחָה הַחֲמָה מְבָרְכִים יוֹצֵר אֹר. וְסֹדֵר
בְּרָכוֹת אֵינּוּ מְעַבֵּב: **קְרָאוּ עֲשֵׂרֵת הַדְּבָרִים**. לְפִי שֶׁהֵן עֵקֶר הַתּוֹרָה **{א}**.
וּבְדִין הָיָה שֶׁיִּהְיוּ קוֹרִין אוֹתָן בְּכָל יוֹם אֶף בְּגִבּוּלִים, אֲלָא שֶׁבִטְלוּם מִפְּנֵי
תַרְעֻמַּת הַמִּינִים, שֶׁהִיוּ אוֹמְרִים אֵלּוּ לְבָדָם נִתְּנוּ בְּסִינֵי וְלֹא שְׁאָר
הַתּוֹרָה: **וְהֵם בָּרְכוּ שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת**. וְאֵלּוּ הֵן שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, אֲמֶת וַיִּצִיב,
וְעֲבוּדָה, וּבְרִכַּת כְּהֲנָיִם קְרִיאַת הַפְּסוּקִים בְּלִבָּד, וְלֹא נְשִׂיאַת כַּפַּיִם **{ג}**,
שֶׁלֹּא הָיוּ הַכְּהֲנָיִם נוֹשְׂאִים אֶת כַּפֵּיהֶן אֲלָא לְאַחַר הַקְּרִבַּת הַתְּמִיד
וּקְטֹרֶת, כְּדֹאמְרִינֵן בְּאִידָד פְּרָקָא, וְהֶאֱיִדְנָא לֹא הָיוּ מְבָרְכִים הֵנָּד בְּרָכוֹת
אֲלָא כִּדִּי שְׂיֵהָא הַתְּמִיד מְקַבֵּל בְּרָצוֹן, וְלֹא הָיוּ נִפְטָרִים בְּכָד מִתַּפְּלַת
שְׂמֹנֶה עֶשְׂרֵה: **מוֹסִיפִין בְּרָכָה אַחַת**. שֶׁמִּשְׁמֶר הַיּוֹצֵא אוֹמֵר לַמִּשְׁמֶר
הַנִּכְנָס, מִי שֶׁשָּׁכַן אֶת שְׁמוֹ בְּבֵית הַזֶּה הוּא יִשְׁכֵּן בֵּינֵיכֶם אֲהָבָה וְאַחֻוּהָ
שְׁלוֹם וְרַעוּת **{ד}**, שֶׁבְּכָל יוֹם שֶׁבֵּת הָיָה נִכְנָס מִשְׁמֶר לְעֲבוּדָה וַיּוֹצֵא
הַמִּשְׁמֶר שֶׁעָבַר: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{א}** עֵקֶר הַדָּת וְרֵאשִׁיתוֹ. הַרְמַב"ם: **{ב}** אֶת הָעָם. עַם הָעָם.
וְעֲבוּדָה, בְּשִׁבְלֵי עֲבוּדָה שֶׁעָשׂוּ הָיוּ מְבָרְכִין אַחֲרֶיהָ רְצָה כּוּי בְּרוּךְ הַמְּקַבֵּל
עֲבוּדַת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּרָצוֹן. אִי נִמְי שְׂאוֹתָד לְבָדָד בִּירְאָה נַעֲבַד. וּבְרִכַּת כְּהֲנָיִם,
לְבָרָד אֶת הָעָם. רַש"י: **{ג}** וְהַרְמַב"ם בְּמָקוֹם בְּרִכַּת כְּהֲנָיִם כָּתַב שִׁים שְׁלוֹם.
וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **{ד}** הַתּוֹסְפוֹת הַקָּשׁוּ, מֵאִי בְּרָכָה הִיא הוֹאִיל וְלִית בָּהּ
לֹא שֵׁם וְלֹא מַלְכוּת, כְּלוּמַר דְּבִגְמָרָא אִמְרִינֵן דְּכָל בְּרָכָה שְׂאִין בָּהּ שֵׁם
וּמַלְכוּת אֵינָה בְּרָכָה: (עיקר תוי"ט).

פ ר ק ה - משנה ב

אָמַר לָהֶם, תְּדַשְׁיִם לְקַטְרֵת בְּאוֹ וְהִפְּיִסוּ.
הִפְּיִסוּ, זָכָה מִי שֶׁזָּכָה. תְּדַשְׁיִם עִם יְשָׁנִים בְּאוֹ

וְהִפְּסוּ, מִי מַעֲלָה אֲבָרִים מִן הַכֶּבֶשׂ לַמִּזְבֵּחַ.
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אֹמֵר, הַמַּעֲלָה אֲבָרִים
לַכֶּבֶשׂ הוּא מַעֲלָה אוֹתָן עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ {ה} :

ר"ע מברטנורה **חֲדָשִׁים לְקִטְרֵת.** מִי שֶׁלֹּא זָכָה בְּקִטְרֵת כָּל יָמָיו יָבֵא
וַיִּפֶּיס. וְלֹא הָיוּ מִנִּיחִים לְמִי שֶׁזָּכָה בָּהּ פַּעַם אַחַת לְשָׁנוֹת בָּהּ, מִפְּנֵי
שֶׁמַּעֲשֶׂרֶת, דִּכְתִּיב (דְּבָרִים ל) יִשְׂימוּ קִטּוֹרָה בְּאַפֶּךָ וְגו' בְּרָךְ ה' חֵילוֹ, לְפִיכֶךָ
לֹא הָיוּ מִנִּיחִים לְשָׁנוֹת בָּהּ אָדָם, כִּדִּי שֶׁיְהִיוּ הַכֹּל מִתְעַשְּׂרִים וּמִתְבָּרְכִים
בָּהּ : **חֲדָשִׁים עִם יִשְׁנִים.** לְפִי שֶׁאָמַר בְּקִטְרֵת חֲדָשִׁים דְּוָקָא, אָמַר הֵכָא
חֲדָשִׁים גַּם יִשְׁנִים, כְּלוּמַר מִי שֶׁזָּכָה בְּפִיס פְּעָמִים אַחֲרוֹת וּמִי שֶׁלֹּא זָכָה
בָּאוּ וְהִפְּסוּ : **הוּא הַמַּעֲלָה אוֹתָם לְגְבִי הַמִּזְבֵּחַ.** וְלֹא הָיָה כָּאן פִּיס. וְאִין
הִלְכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ה} **הוא כו'.** סְבִירָא לִיה מְקוּם שְׂכִינָה לָאו אֲרַח אֲרַעָא. גְּמָרָא.
וְלֹא דְמִי לְמִשְׁנָה ו' פֶּרֶק ה' דְּפִסְחִים עֵין שָׁם, מְשׁוּם דְּהֵתָם מוֹשִׁיט לְחִבְרוֹ
וְחוֹזֵר וּמְקַבֵּל, אֲבָל הֵכָא שְׁמוּלִיךְ עַד לַכֶּבֶשׂ וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְדַאי לָאו אֲרַח אֲרַעָא.
תּוֹסְפוֹת. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : (עיקר תוי"ט).

פֶּרֶק ה - מִשְׁנָה ג

מְסָרוּם לַחֲזָנִים, הָיוּ מִפְּשִׁיטִין אוֹתָם אֶת
בְּגָדֵיהֶם, וְלֹא הָיוּ מִנִּיחִין עֲלֵיהֶם אֶלָּא מְכַנְסִים
בְּלָבָד. וְחִלּוֹנוֹת הָיוּ שָׁם, וְכָתוּב עֲלֵיהֶם
תִּשְׁמִישי הַכֵּלִים :

ר"ע מברטנורה **מְסָרוּם לַחֲזָנִים.** אוֹתָם כְּהִנֵּי שֶׁהִכִּינוּ עֲצָמָם וְלֹא זָכוּ
בְּפִיס וְהָיוּ לְבוּשִׁים בְּגָדֵי כְהֵנָה, הָיוּ מוֹסְרִים אוֹתָם לַחֲזָנִים, דְּהִינּוּ
הַשְּׂמִשִּׁין הָעוֹסְקִים בְּצָרְכֵי הַמְקַדָּשׁ, כִּדִּי שֶׁיִּפְּשִׁיטוּם בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ
שֶׁעֲלֵיהֶם : **וְלֹא הָיוּ מִנִּיחִים עֲלֵיהֶם אֶלָּא מְכַנְסִים בְּלָבָד.** וְלוּבְשִׁים בְּגָדֵי
חַל וְאַחַר כֵּן מִפְּשִׁיטִים הַמְכַנְסִים, וּמִנִּיחִים כָּל בְּגָדֵי כְהֵנָה וְיוֹצְאִים :

וְכָתוּב עֲלֵיהֶם תִּשְׁמִיטֵי הַפְּלִים. הַחֲלוּנוֹת שֶׁבָּהֶן מְכַנְּסִים כְּתוּב עֲלֵיהֶן מְכַנְּסִים, וְאֵת שֶׁבָּהֶן כְּתַנֵּת כְּתוּב עֲלֵיהֶן כְּתַנֵּת, וְכֵן מְצַנְּפֵת וְאַבְנֵט. וְסֹדֵר לְבִישַׁת הַבְּגָדִים, הַמְכַנְּסִים תַּחֲלָה לְכָל שְׂאֵר בְּגָדִים שֶׁל קֹדֶשׁ, דְּכַתִּיב (עֵיקָר א) וּמְכַנְּסֵי בַד יִלְבַּשׁ עַל בְּשָׂרוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה דָּבָר קוֹדֵם לְמְכַנְּסִים, וְאַחַר כֵּן הַכְּתַנֵּת, וְאַחַר כֵּן חוּגֵר בְּאַבְנֵט, וְאַחַר כֵּן צוּנֵף בְּמְצַנְּפֵת {ו}: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ו} ובלשון תורה נקראת מגבעת, והכל חדא: (עיקר תוי"ט).

פרק ה - משנה ד

מִי שֶׁזָּכָה בְּקִטְרֵת, הָיָה נוֹטֵל אֶת הַכֶּף {ז}. וְהַכֶּף דּוֹמָה לְתֵרֶקֶב גָּדוֹל {ח} שֶׁל זָהָב, מִחֲזִיק שְׁלֹשֶׁת קַבִּים, וְהַבָּזָז הָיָה בְּתוֹכוֹ {ט}, מֵלֵא וְגָדוּשׁ קִטְרֵת. וְכִסּוּי הָיָה לוֹ, וְכַמִּין מְטוֹיֵטֶלֶת הָיָה עָלָיו מְלֻמְעָן:

ר"ע מברטנורה וְהַבָּזָז. כֶּף קָטָן: מֵלֵא וְגָדוּשׁ קִטְרֵת. וְהִיָּתָה בְּתוֹךְ הַכֶּף הַגָּדוֹל. שָׂאֵם לֹא הָיָה הַגָּדוֹל, כִּינּוֹן שֶׁהַקָּטָן גָּדוּשׁ הָיָה מִתְפַּזֵּר הַקִּטְרֵת לְאַרְץ בְּהוֹלְכָתוֹ. וּבַכֶּף הַגָּדוֹל לְבַד לֹא סָגִי, דְּכַבּוּד הוּא כְּלָפִי מְעֵלָה לְעֵרוֹת מִכֶּף גָּדוּשׁ עַל הַגְּחָלִים בְּשַׁעַת הַהַקְטָרָה: וְכִסּוּי הָיָה לוֹ. לְבָזָז {י}: מְטוֹיֵטֶלֶת. רַבּוֹתֵי פְּרָשׁוֹ כָּעִין טַבַּעַת הָיָה לְכִסּוּי מְלֻמְעָלָה שֶׁעַל יָדָהּ מְטֻלְטֵל הַכֶּסֶף וּמְסִירוֹ מֵעַל הַבָּזָז. וּבְעֵרוֹךְ פִּרְשׁ, מְטוֹיֵטֶלֶת חֲתִיכַת בְּגָד, כְּמוֹ לֹא יֵצֵא הַגָּמֵל בְּמְטוֹיֵטֶלֶת דְּפָרֵק בְּמָה בְּהֵמָה יוֹצֵאָה. שֶׁהָיָה נִתּוּן עַל כֶּסֶף הַבָּזָז כְּמִין סוּדֵר קָטָן לְנוֹי: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ז} הַכֶּף. כְּדֹא שֶׁכָּתוּב בְּנִשְׂאִים כֶּף אַחַת מְלֵאָה קִטְרֵת. גְּמָרָא: {ח} גָּדוֹל. וְאֵף עַל פִּי שֶׁבְּתֵרֶקֶב עֲצָמוֹ לֹא שִׁנָּה לומר גָּדוֹל דְּהָא עַל שֵׁם מִדְּתוֹ נִקְרָא תֵרֶקֶב, הֵקָא קוֹרְהוּ גָדוֹל בְּעֵרְךָ הַדְּמִיוֹן שֶׁאֵלָיו נִדְּמָה הַכֶּף, וְהַכֶּף מִחֲזִיק שְׁלֹשָׁה קַבִּים, וְהִטְנֵי שְׁנֵדְמָה גַם כֵּן לְתֵרֶקֶב אֵינוֹ מִחֲזִיק אֶלָּא קַבִּים וְחֲצִי: {ט} בְּתוֹכוֹ. וּבְמִקְרָא כֶּף אַחַת. וְאָמַר הַרַב אַבְרָהָם בֶּן עֲזָרָא, כֹּל שֶׁאֵין בּוֹ רוּחַ

חיים, זכרהו ונקבהו: [י] וקשיא לי מדתנן במשנה ב' פרק ז' וכף וכסויה. ויש לומר שקשנתן הכף לחברו כדתנן בפרק ו' משנה ג' שהיה נותן לו גם כן כסוי הבד: (עיקר תוי"ט).

פרק ה - משנה ה

מי שזכה במחנה, נטל מחתת הכסף, ועלה לראש המזבח, ופנה את הגחלים הילך והילך וחתה. ירד וערן לתוך של זֶהב. נתפזר ממנה כקב גחלים, והיה מכבדן לאמה. ובשבת היה כופה עליהן פסכתו. ופסכתו היתה כלי גדול מחזקת לתוך, ושתי שרשרות היו בה, אחת שהוא מושך בה ויורד, ואחת שהוא אוחו בה מלמעלה בשביל שלא תתגלגל. ושלשה דברים היתה משמשת, כופין אותה על גב גחלים ועל השרץ בשבת, ומורידין בה את הדשן מעל גבי המזבח:

ר"ע מברטנורה **מי שזכה במחנה**. להוליד הגחלים למזבח הזהב. ולא היה בזה פיס, אלא מי שזכה בקטרת על ידי פיס אומר לזה שעמו זכה עמי במחנה [יא]: וחתה. מן המאכלות הפנימיות לא גרסינן הכא, שהן קרובים לדשן, דאדרבה גחלים גסות ובוטות הנה חותה: **וערן בשל זֶהב**. אבל לא היה חותה בשל זֶהב, כדי שלא תתקלקל, והתורה חסה על ממונו של ישראל: **נתפזר ממנה כקב גחלים**. שהיה חותה במחנה של כסף בת ארבעה קבים ומערה בשל זֶהב שהיא של שלשה [יב]. וכדי להוליכה מלאה היה מערה באחרונה [יג], שהיה דרך כבוד של מעלה: **מכבדן לאמה**. לאמת המים שבעזרה. שלא יכוו בהן הכהנים: **ובשבת**. שאסור לכבות [יד]: **כופה עליהן פסכתו**. כלי אחד גדול. תרגום

סירותיו, פסכתרוותיה: לתד. חצי כור, חמש עשרה סאין, שהכור שלשים סאין: ושתי שרשרות היו. בפסכתר. אחת מצד זה ואחת מצד זה, לפי שבו מורידין הדשן מעל המזבח כדאמרין בסמוך, וכשמורידו מלא דשן דרך קרקע הכבש שהוא משפע היה כהן אחד לפניו שמושכו בשרשרת וכהן אחד היה למעלה מן הפסכתר ותופס בשרשרת שלפניו שלא תתגלגל במדרון הכבש: ועל השרץ. שנמצא בעזרה {טו} בשבת, כופים עליו פסכתר כדי שלא יטמאו בו הכהנים. שאין יכולים להוציאו משם בשבת, דעל שבות כזה גזרו ואפלו במקדש. ודוקא כשנמצא בעזרה, אבל נמצא בהיכל או באולם, מוציאים אותו מיד {טז} ואפלו בשבת: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יא} הכי תני רבי יהודה ביומא דף כ"ה עמוד ב', וכלומר שפך רגיל לומר לזה שעמו. אבל אם ירצה לומר לאחר או שירצה לעשות הכל לבדו כדאשפחון בכהן גדול ביום הכפורים, הרשות ביזו. הכי פרשו בתוספות. אלא שדעתם דרבנן פליגי עליה בהא דלא סבירא להו דבדעת כהן תלגא מלתא. ומיהו מודו דאין חוזרין ומפיסין אלא דהעומד לימינו זוכה מפח פיס. ועין תוספות יום טוב: {יב} כתנא קמא דמשנה ד' פרק ד' דיומא: {יג} כלומר, לאחר שיגיד ולא בעודו על המזבח אחר שחתה כו' כדי שתהא מלאה ולא יתפזר בירידתו בשפוע הכבש: {יד} ואף על פי שמן התורה אין אסור בכבוי אלא כשמתכוון לעשות פחם, יש לומר דהקא כיון דאפשר בלא כבוי לא התירו השבות: {טו} לא דק למכתב אליבא דהלכתא, דהלכה כרבי עקיבא שאומר במשנה דסוף ערובין שאף מן העזרה מוציאים במקום שחביבים על זדונו כרת כו': {טז} לא דק כלל, שזה אף דלא כרבי שמעון בן גנס דפליג אדרבי עקיבא, דהא תנן התם דמודה אף במבין האולם ולמזבח: (עיקר תוי"ט).

פרק ה - משנה ו

הגיעו בין האולם ולמזבח, נטל אחד את המגרפה {יז} וזרקה בין האולם ולמזבח. אין אדם שומע קול חברו בירושלים מקול המגרפה. ושלשה דברים היתה משמשת, כהן

שְׁשׁוּמַע אֶת קוֹלָהּ, יוֹדַע שְׁאָחָיו הַכֹּהֲנִים
נִכְנָסִים לְהַשְׁתַּחֲוֹת, וְהוּא רָץ וּבָא. וּבֶן לְוִי
שֶׁהוּא שׁוֹמַע אֶת קוֹלָהּ, יוֹדַע שְׁאָחָיו הַלְוִיִּם
נִכְנָסִים לְדַבֵּר בְּשִׁיר, וְהוּא רָץ וּבָא. וְרֹאשׁ
הַמַּעֲמָד הָיָה מַעֲמִיד אֶת הַטְּמֵאִים בְּשַׁעַר
הַמִּזְרָח:

ר"ע מברטנורה **המגרפה**. כְּלִי גָדוֹל שֶׁהָיוּ זוֹרְקִים אוֹתוֹ כְּדִי לְהַשְׁמִיעַ קוֹל,
וְהַקוֹל הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ מְשַׁמֵּשׁ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים כְּדַמְפָּרֵשׁ וְאֵזִיל: **כֶּהֵן הַשׁוֹמַע**
קוֹלָהּ. אִם לֹא הָיָה בְּעֶזְרָה: **רָץ וּבָא**. לְהַשְׁתַּחֲוֹת עִם אָחָיו הַכֹּהֲנִים:
וְרֹאשׁ הַמַּעֲמָד. כִּשְׁהָיָה שׁוֹמַע קוֹל הַמִּגְרָפָה: **הָיָה מַעֲמִיד אֶת הַטְּמֵאִים**.
שֶׁל אוֹתוֹ בֵּית אָב שֶׁלֹּא הָיוּ רְאוּיִים לְעַבֵּד: **בְּשַׁעְרֵי הַמִּזְרָח**. אֵיךְ דְּאָמְרֵי
כְּדִי לְבִישׁוֹן וְלַהוֹדִיעַ שְׁמִפְנֵי טְמֵאת קָרִי הוּא נִמְנָע לְעַבֵּד, כְּדִי שִׁיזְהַר פְּעַם
אַחֲרָת. וְאֵיךְ דְּאָמְרֵי מִפְּנֵי הַחֲשָׁד, שֶׁלֹּא יִחְשְׁדוּהוּ שֶׁלְמַלְאכְתּוֹ הִלָּךְ וְהִנִּיחַ
מִלְעַבְד, אֲבָל יִדְעוּ שְׁמִפְנֵי טְמֵאת אֲנִס שֶׁל שֶׁרָץ אוֹ דְבַר אַחַר נִמְנָע מִלְעַבֵּד
[יח]. וְהַרְמַב"ם כְּתַב, שֶׁמִּצְרָעִים שֶׁכָּבַר טְהָרוּ מִצְרָעֵתָם הָיָה מַעֲמִידֵם
בְּשַׁעַר הַמִּזְרָח, כְּדִי שִׁיְהִיו מְזַמְנִים לְזָרֵק עֲלֵיהֶם דָּם הָאֲשֵׁם: (ר"ע
מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[יז]** **המגרפה**. וְהָיָה לָהּ קוֹל גָּדוֹל. וְלֹא יִתְכַּן לומר שֶׁהִיא
הַמִּגְרָפָה דְמַשְׁנֶה ח' פָּרֵק ג' שֶׁהָיָה כְּלִי שִׁיר חָשׁוּב וְיִזְרַקְהוּ, שְׂאֵי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא
יִשְׁבְּרוּ קִנְיָה. וְגַם מִגְרָפָה שְׁגוֹרְפִין בָּהּ הַדָּשָׁן אֵי אֶפְשָׁר לומר, שֶׁהָרִי אֵין לָהּ
קוֹל. אֲבָל הָיָה זֶה בְּלִי סִפְק כְּלִי שְׁלִישִׁי שֶׁמִּשְׁמִיעַ קוֹל וְהָיָה גַם צוּרְתוֹ כְּצוּרְת
מִגְרָפָה: **[יח]** פְּלִגְתָּא דְאִמּוֹרָאֵי בְּפִסְחִים דְּף פ"ב. וְשֵׁם פֶּרֶשׁ רַש"י טְמֵאִים שֶׁל
בֵּית אָב. וְעִין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

פרק ו - משנה א

החלו עולים במעלות האולם. מי שזכו בדשון **[א]** מזבח הפנימי והמנורה היו מקדימין לפניהם. מי שזכה בדשון מזבח הפנימי נכנס, ונטל את הטני והשתחוה ויצא. מי שזכה בדשון המנורה, נכנס ומצא שני נרות מזרחיים דולקין, מדשן את המזרחי, ומניח את המערבי דולק, שממנו היה מדליק את המנורה בין הערבים. מצאו שכבה, מדשנו ומדליקו ממזבח העולה. נטל את הכוז ממעלה שניה, והשתחוה ויצא:

ר"ע מברטנורה החלו. אותם שזכו בכף של קטרת ובמחפתה של גחלים להיות עולים במעלות האולם, ששתיים עשרה מעלות היו לאולם. ולפניהם היו מקדימים ללכת מי שזכה בדשון מזבח הפנימי כדי להוציא את הטני שהניח שם, מאחר שצריך לתת דשון אצל המזבח קדמה כמו דשון המנורה, היה ממתיך עד לאחר זריקת התמיד שהיה הזוכה בדשון המנורה עושה הטבת שתי נרות וגומר השלמת דשון המנורה, ואז היו שניהן מוציאים זה הטני וזה הכוז ושופכים הדשון במקום אחד אצל המזבח קדמה: **והשתחוה ויצא**. שעפה נגמרה מצותו: **מצאו שכבה**. כגון לאחר שמת שמעון הצדיק שלא היה הנס, בין שכבה עכשיו לאחר שחיסת התמיד **[ב]**, בין שמצאו שכבה קדם שחיסת התמיד והדליקו כדאמרן לעיל בפרק אמר להם הממנה קמא, אף על פי שעכשיו מצאו עדין דולק, כיון שלא היה הנס קים, מכבהו ומדשנו כדי לגמר הטבת שתי נרות יחד: **ומדליקו מעל מזבח העולה**. שאין מדליקין נר מערבי לעולם **[ג]** אלא מאש של מזבח העולה, דכתיב (ויקרא ו) אש תמיד תוקד על המזבח, אש שנאמר בה תמיד דכתיב (שם כד) להעלת נר תמיד, מעל המזבח החיצון תוקד: **ממעלה שניה**. של שלש מעלות שהיו לפני המנורה: **והשתחוה ויצא**. שהרי גמר מצותו: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {א} בדשון כו'. וכפי הסדר השנוי במשנתנו שניהם הקדימו לכנס ולצאת קדם שיקטיר המקטיר. וכבר כתבתי בסוף פרק ג' דאתיא כאבא שאול. אבל לרבנן, לאחר שהקטיר נכנס זה שזכה בדשון המנורה ומיטיב שתי הנרות. וכן כתב הרמב"ם, ומסיים ויוצא זה שהקטיר עם מדשון המנורה: **{ב}** ולא דיק, דאחר זריקה הוא שהיתה פניסה זו: **{ג}** לאו דוקא, דהא בסוף פרק ג' תנן ומדליקן מן הדולקים, ופרש הר"ב ואם אין הנרות דולקין מדליקן ממזבח העולה, שמע מנה דכי יש דולקין שפיר טפי למדלקינהו מניהו. ולא בא לומר אלא שאין מדליקין בשום אש אחר שבמקדש, ולא למעוטי נרות דמנורה אם יש בהם דולקין. וענן תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

פרק ו - משנה ב

מי שזכה במחטה, צבר את הגחלים על גבי המזבח ורדדן בשולי המחטה, והשתחוה ויצא:

ר"ע מברטנורה צבר את הגחלים. שבמחטה: על גבי המזבח. הקטרת: ורדדן בשולי המחטה. כדי שלא יפל הקטרת מעל הגחלים, לפיכך הוא מרקעו ופושטן שלא יהיו משפעים אילך ואילך. תרגום וירקעו, ורדדו. ועל מזבח הזהב היה מקטיר, ולא בתוך המחטה. אבל בקטרת של יום הכפורים היה מניח הגחלים בתוך המחטה ועליה היה מקטיר, ולא היה שם רדוד גחלים ביום הכפורים: (ר"ע מברטנורה).

פרק ו - משנה ג

מִי שֶׁזָכָה בַקְטָרֶת, הָיָה נוֹטֵל אֶת הַבָּזָד מִתּוֹךְ
הַכֶּף וְנוֹתְנוֹ לְאוֹהֲבוֹ אוֹ לְקָרוֹבוֹ. נִתְפָּזֵר מִמֶּנּוּ
לְתוֹכוֹ, נוֹתְנוֹ לוֹ בְּחֻפְּנָיו **(ד)**. וּמִלְמָדִים אוֹתוֹ,
הָיָה זֶהִיר שֶׁמָּא תִתְחִיל לְפָנֶיךָ, שְׁלֵא תִכְּוֶה.
הַתְּחִיל מְרַדֵּד וְיוֹצֵא. לֹא הָיָה הַמְקַטֵּיר
מִקְטֵיר עַד שֶׁהִמְמַנֶּה אוֹמֵר לוֹ, הַקְטֵר. אִם
הָיָה כֹהֵן גָּדוֹל, הִמְמַנֶּה אוֹמֵר, אִישִׁי כֹהֵן גָּדוֹל,
הַקְטֵר. פָּרְשׁוֹ **(ו)** הָעֵם, וְהַקְטֵיר וְהַשְׁתַּחֲוֶה
וְיוֹצֵא:

ר"ע מברטנורה וְנוֹתְנוֹ. לֶכֶף: לְאוֹהֲבוֹ. שֶׁבָּא שָׁם עִמּוֹ לְהִיכֵל לְצַרְךָ כֶּף. וְאִם
נִתְפָּזֵר מִן הַקְטָרֶת שֶׁבַּבָּזָד לְתוֹךְ הַכֶּף, לְפִי שֶׁהַבָּזָד הָיָה מְלֵא וְגָדוֹשׁ
וּפְעָמִים נוֹפֵל מִמֶּנּוּ לְתוֹךְ הַכֶּף, נוֹתֵן אוֹהֲבוֹ אֶת הַקְטָרֶת שֶׁנִּתְפָּזֵר בְּתוֹךְ
הַכֶּף בְּחֻפְּנָיו שֶׁל מְקַטֵּיר: וּמִלְמָדִים אוֹתוֹ. לְפִי שֶׁלֹּא הַקְטֵיר מֵעוֹלָם,
כְּדַתְנֵן לְעִיל חֲדָשִׁים לְקְטָרֶת בְּאוֹ וְהַפִּיסוֹ, לְפִיכֶךָ הֶצְרַכְנוּ לְלַמְדוֹ: שֶׁמָּא
תִּתְחִיל לְפָנֶיךָ שְׁלֵא תִכְּוֶה. הָיָה שׁוֹפֵד הַקְטָרֶת עַל הַגְּחָלִים לְצַד מֵעֵרֵב
רְחוֹק מִמֶּנּוּ, וְכִשְׁהָיָה מִתְפָּזֵר לְצַד עֲצָמוֹ הָיָה צוֹבְרוֹ **(ה)**, כְּדֹאמְרֵינוּ
בְּיוֹמָא **[דף טז]** כְּדִי שְׂיֵהָא עֲשֵׁנָה שׁוֹהָה לְבָא, וְזָהוּ כְבוֹד שְׂיֵהָא שׁוֹהָה
בְּעִבּוּדָה. וְהָיָה צוֹבֵר וְעוֹשֶׂה הַגֵּל לְצַד מֵעֵרֵב, שֶׁכְּשָׁבָא לְגֵר הַקְטָרֶת
הַסְמוּךְ לוֹ הוּא צוֹבְרוֹ לְצַד מֵעֵרֵב רְחוֹק מִמֶּנּוּ וְאִינוּ נִכְוֶה מִן הַקְטָרֶת
שֶׁנִּשְׂרָף. אֲבָל אִם הָיָה עוֹשֶׂה הַגֵּל לְפָנָיו, כְּשִׁינְיָאסוֹף הַקְטָרֶת שֶׁנִּתְפָּזֵר חוּצָה
לוֹ וּמְבִיאוֹ אֶצְלוֹ, נִמְצָא זְרוּעוֹ נִכְוֶה בְּצִבּוֹר הַקְטָרֶת שֶׁנִּשְׂרָף לְפָנָיו. וְהֵינּוּ
דַתְנֵינָא בְּפֶרֶק הוֹצִיאוּ לוֹ **[יומא סוף דף נב]**. צוֹבֵר פְּנִימָה שֶׁהוּא חוּצָה לוֹ:
הַתְּחִיל מְרַדֵּד וְיוֹצֵא. כְּלוֹמֵר מִיָּד שֶׁרַדֵּד הַקְטָרֶת עַל גְּבִי גְחָלִים יוֹצֵא:
פָּרְשׁוֹ הָעֵם. כָּל הַכֹּהֲנִים פּוֹרְשִׁים מִבֵּין הָאוֹלָם וְלִמְזִבַּח בְּשַׁעַת הַקְטָרֶת
הַקְטָרֶת, דְּכִתִּיב **(ויקרא טז)** וְכָל אָדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר
בְּקֹדֶשׁ, כָּל כֹּהֵן שֶׁנִּעֲשִׂית בְּקֹדֶשׁ, כָּל אָדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֹהֶל מוֹעֵד, הַלְכָּךְ
בֵּין בְּשַׁעַת הַקְטָרָה בֵּין בְּשַׁעַת מִתֵּן דָּמִים שֶׁל פֶּר כֹּהֵן מְשִׁיחַ וּפֶר הָעֵלִם
דְּבָר שֶׁל צִבּוֹר וּשְׁעִירֵי עִבּוּדָה זָרָה, הֵיוּ הַכֹּהֲנִים פּוֹרְשִׁים מִבֵּין הָאוֹלָם
וְלִמְזִבַּח. אֲבָל בְּשַׁעַת הַקְטָרֶת קְטָרֶת שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים לֹא הֵיוּ פּוֹרְשִׁים
אֶלָּא מִן הַהִיכָל בְּלִבָּד, לְפִי שֶׁקְטָרֶת שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים לֹא הָיָה בַחוּץ
בְּהִיכָל עַל מְזִבַּח הַזָּהָב, אֶלָּא לְפָנָיו וְלִפְנֵים בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקְדָּשִׁים, הַלְכָּךְ

אין צרידן שׁיפּרשוּ מביין האולם ולמזבח אלא מן ההיכל בלבד: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ד} בחפניו. ומשתחוה ויוצא. הרמב"ם: **{ה}** פרוש לפרוש, שהיה שופכו לצד מערב, ואף על פי שרב מן הקטרת נשפך בשפיקה של צד מערב, מכל מקום ארע שנתפזר לצד עצמו, והיה גוררו מה שנתפזר לצדו וצוברו גם כן לצבור השפיקה, ועל ידי שנעשה הכל צבור נשתתה העשן מלבא. ולישנא דמרדד לא משמע כן, דלא דמי למרדדן דלעיל. וביומא פרוש רש"י, צובר חוצה לו לצד מערב והולך ומושך ידו אליו וצובר תמיד במשיכה, ולא יתחיל לצבר שלפניו שמא יכנה כשיפוט זרועו וימשך חוצה לו: **{ו}** פרוש. לשון הרמב"ם, ואחר שאומר, יפרשו כל העם: (עיקר תוי"ט).

פרק

פרק ז - משנה א

בזמן שפיהן גדול נכנס להשתחוות, שלשה או חזין בו, אחד בימינו, ואחד בשמאלו, ואחד באבנים טובות. וכיון ששמע הממנה קול רגליו של כהן גדול **{ב}** שהוא יוצא **{ג}**, הגביה לו את הפרכת, נכנס והשתחוה ויצא, ונכנסו אחריו הכהנים והשתחוו ויצאו:

ר"ע מברטנורה **בזמן שכהן גדול נכנס להשתחוות**. בהיכל. ולא מקריא ביאה שלא לצורך **[א]**: **באבנים טובות**. שעל כתפות האפוד: **הגביה לו את הפרכת**. שתלוי בפתחו של אולם. שלא היה לפתחו של אולם דלתות כשאר פתחים שבמקדש אלא פרכת בלבד: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [א] דהא דכתיב ואל יבא בכל עת אל הקדש [ויקרא טז], דרשינן במנחות דקדוש הוא ההיכל באל יבא, ואל מבית לפרכת כו' במיתה. ומלשון הר"ב משמע דכל השתחויה שריא ולא הויא שלא לצורך. ועין תוספות יום טוב: **[ב] ששמע כו'**. על ידי פעמוני זהב שבשולי המעיל: **[ג] יוצא**. פרוש, יוצא ממקומו באשר הוא שם ורוצה לפנס להיכל, קדם הוא והגביה כו'. אבל הרמב"ם העתיק כו' ויפנס להיכל וישתחוה וכיון שישמע הסגן קול רגליו של כהן גדול שהוא יוצא מגביה לו את הפרכת. נראה דשהוא יוצא הינו מההיכל כו'. וקשה, דלמה לא מגביה נמי בכניסתו לשם. ונראה לי שהיה הפרכת כל היום מגבה ועומד על ידי קשרים ויתרות לפנס ולצאת הכהנים הצריכים לעבודת מנוחה ומזבח פנימי, אלא שכשנכנס הכהן גדול היו מסירים הפרכת מהקשרים ויתרות כדי שיהא נתלה על עמודו, וכבוד גדול נעשה לו לכהן גדול בזה להצניע אחריו הקדש כאלו מתיחד שם עם השוכן בבית ברוך הוא, ולפיכך אחר שחזר ורצה לצאת הצורך להגביה, ולא כן בשעת כניסתו. כן נראה לי: (עיקר תוי"ט).

פרק ז - משנה ב

באו ועמדו על מעלות האולם. עמדו הראשונים לדרום אחיהם הכהנים, וחמשה כלים בידם, הטני בידי אחד, והכוז בידי אחד, והמחתה בידי אחד, והבזך בידי אחד, וכף וכסויה בידי אחד. ויברכו את העם ברכה אחת, אלא שבמדינה אומרים אותה שלש ברכות, ובמקדש ברכה אחת. במקדש היו אומרים את השם ככתבו, ובמדינה בכניו. במדינה

הַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאִים אֶת כַּפֵּיהֶם, יְדִיהֶם כֹּנְגֵד
כְּתִפוֹתֵיהֶם, וּבִמְקוֹדֶשׁ עַל גְּבִי רִאשֵׁיהֶן, חוּץ
מִכֹּהֵן גָּדוֹל שְׂאִינוֹ מִגְּבִיָּה אֶת יְדָיו לְמַעַלָּה מִן
הַצִּיץ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִף כֹּהֵן גָּדוֹל מִגְּבִיָּה
אֶת יְדָיו לְמַעַלָּה מִן הַצִּיץ, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ט), וַיִּשָּׂא
אֶהָרוֹן אֶת יְדָיו אֶל הָעַם וַיְבָרְכֵם :

ר"ע מברטנורה באו ועמדו. לְאַחַר שֶׁבָּרְכוּ וְקָרְאוּ וְעָשׂוּ הָעֲבוֹדוֹת
הָאֲמֹרוֹת לְעִיל **[ד]**, בָּאוּ לְמַעְלוֹת הָאוֹלָם: עֲמָדוֹ הָרִאשׁוֹנִים. אֱלוֹ
הַחֲמִשָּׁה כֹּהֲנִים **[ה]** שֶׁבִּיָּדָם חֲמִשָּׁה כֵּלִים כּוֹי: וַיְבָרְכוּ אֶת הָעַם בְּרִכַּה
אַחַת. וְהָיוּ שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים שֶׁל בְּרַכַּת כֹּהֲנִים, יְבָרְכֶךָ, יָאֵר, יִשָּׂא. וְקָרִי לְהוֹ
בְּרִכַּה אַחַת, לְפִי שֶׁלֹּא הָיוּ עוֹנִין אַחֲרֵיהֶן אֲמֵן בֵּין פְּסוּק לְפְסוּק כְּדָרְךָ
שְׁעוֹשִׂים בְּגִבּוּלִים: **אֶת הַשֵּׁם כֹּכְתָבוֹ.** בְּיוֹ"ד ה"א: **וּבְמִדִּינָהּ בְּכַוְנוֹ.**
בְּאֲלִיף דָּלִי"ת. שְׂאִין מִזְכִּירִין אֶת הַשֵּׁם כֹּכְתָבוֹ אֲלֵא בְּמִקְדָּשׁ בְּלִבָּד,
שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כ) בְּכֹל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי אָבֵא אֱלֹהֶיךָ וַיְבָרְכֶתִיךָ,
סָרְסָהוּ וְדָרְשָׁהוּ, בְּכֹל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָבֵא אֱלֹהֶיךָ וַיְבָרְכֶתִיךָ, דִּהְיִינוּ בְּמִקְדָּשׁ,
שֵׁם אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי: **כֹּנְגֵד כְּתִפוֹתֵיהֶם.** לְפִי שֶׁצָּרִיכִים נִשְׂיאוֹת כַּפַּיִם,
דְּכָתִיב וַיִּשָּׂא אֶהָרוֹן אֶת יְדָיו אֶל הָעַם וַיְבָרְכֵם, וְכָתִיב (דְּבָרִים יח) הוּא וּבָנָיו
כָּל הַיָּמִים, מֵהוּא הוּא בְּנִשְׂיאוֹת כַּפַּיִם, אִף בָּנָיו בְּנִשְׂיאוֹת כַּפַּיִם כָּל הַיָּמִים:
וּבְמִקְדָּשׁ. שֶׁמְבָרְכִים אֶת הָעַם בְּשֵׁם הַמִּפְרָשׁ וְשֶׁכִּינָה לְמַעַלָּה מִקְשָׁרֵי
אֲצִבְעוֹתֵיהֶם, מִגְּבִיָּהֵם יְדִיהֶם לְמַעַלָּה מִרִאשֵׁיהֶם: **שְׂאִין מִגְּבִיָּה יְדָיו
לְמַעַלָּה מִן הַצִּיץ.** מִפְּנֵי שֶׁהַשֵּׁם כְּתוּב בּוֹ: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כּוֹי.** וְאִין
הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [ד] לְשׁוֹן הַרְמַב"ם, רוֹמֵז אֶל כָּל הַכֹּהֲנִים שֶׁקָּרְאוּ בְּלִשְׁכַּת הַגְּזִית
וְאַחַר כֵּן עָשׂוּ מִן הָעֲבוֹדוֹת מֵה שֶׁעָשׂוּ: **[ה]** שֶׁזָּכַר אוֹתָם וְאָמַר שֶׁגִּמְרוּ עֲבוֹדָתוֹן
וְתַחֲלָה וְעֲמָדוֹ עַל מַעְלוֹת הָאוֹלָם קָדָם שֶׁיִּגְיֵעוּ שְׂאֵר אַחֵיהֶם הָעוֹסְקִים
בְּהַעֲלֵאת אַבְרֵי הַתְּמִיד. הַרְמַב"ם. וְכֵן כָּתַב בְּחִבּוּרוֹ שֶׁאַחַר שֶׁמַּעֲלִין הָאֲבָרִין
לְמִזְבֵּחַ מִתְחִילִין אֱלוֹ שֶׁעַל מַעְלוֹת הָאוֹלָם וּמְבָרְכִין בְּרַכַּת כֹּהֲנִים וְכוּי: (עיקר
תוי"ט).

בְּזֶמַן שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל רוֹצֶה לְהִקְטִיר ^[ו], הָיָה עוֹלָה
 בַּכֶּבֶשׂ וְהִסְגָּן בְּיָמֵינוּ. הִגִּיעַ לְמַחְצִית הַכֶּבֶשׂ,
 אָחִז הַסְּגָן בְּיָמֵינוּ וְהֵעֲלָהוּ. הוֹשִׁיט לוֹ הָרֹאשׁוֹן
 הָרֹאשׁ וְהָרֶגֶל, וְסָמַד עֲלֵיהֶן וְזָרְקוּ. הוֹשִׁיט
 הַשְּׁנִי לְרֹאשׁוֹן ^[ח] שְׁתֵּי הַיָּדַיִם, נוֹתֵן לְכֹהֵן
 גָּדוֹל, וְסָמַד עֲלֵיהֶן וְזָרְקוּ. נִשְׁמַט הַשְּׁנִי וְהִלָּדָה
 לוֹ. וְכֹדֶה הָיוּ מוֹשִׁיטִין לוֹ שְׂאֵר כָּל הָאֲבָרִין,
 וְהוּא סוֹמֵד עֲלֵיהֶן וְזוֹרְקוּ. וּבְזֶמַן שֶׁהוּא רוֹצֶה,
 הוּא סוֹמֵד וְאַחֲרַיִם זוֹרְקִין. בָּא לוֹ לְהַקְיֹף אֶת
 הַמְּזִבָּחַ. מֵהֵיכָן הוּא מִתְחִיל, מִקֶּרֶן דְּרוֹמֵית
 מִזְרָחִית, מִזְרָחִית צְפוֹנִית, צְפוֹנִית מִמְּעַרְבִית,
 מִמְּעַרְבִית דְּרוֹמֵית. נִתְּנוּ לוֹ יַיִן לְנִסְדָּ ^[ט], הַסְּגָן
 עוֹמֵד עַל הַקֶּרֶן וְהַסּוֹדְרִים בְּיָדוֹ, וְשְׁנֵי כֹהֲנִים
 עוֹמְדִים עַל שְׁלַחַן הַחֻלְבִּים וְשְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת שֶׁל
 כֶּסֶף בְּיָדָם, תִּקְעוּ ^[יא] וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ. בָּאוּ
 וְעָמְדוּ אֶצֶל בֶּן אֲרֻזָּא, אֶחָד מִיָּמֵינוּ וְאֶחָד
 מִשְׂמָאלוֹ. שָׁחָה לְנִסְדָּ, וְהִנִּיף הַסְּגָן בְּסוֹדְרִין,
 וְהַקִּישׁ בֶּן אֲרֻזָּא בְּצִלְצָל ^[יב], וְדָבְרוּ הַלְוִיִּם
 בְּשִׁיר. הִגִּיעוּ לְפָרֶק, תִּקְעוּ, וְהִשְׁתַּחֲוּוּ הָעַם ^[יג].
 עַל כָּל פָּרֶק, תִּקְיעָה. וְעַל כָּל תִּקְיעָה,
 הִשְׁתַּחֲוִיָּה. זֶה הוּא סֵדֶר הַתְּמִיר לְעִבּוֹדַת בַּיִת
 אֲלֵהֵינוּ, יְהִי רָצוֹן שִׁיבְנָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ,
 אָמֵן :

ר"ע מברטנורה **בזמן שכהן גדול רוצה להקטיר**. שהוא מקטיר כל זמן שירצה, ונוטל חלק כשירצה: **למחצית הכבש**. וכבר נתנגע קצת: **וסמך עליהן**. משום כבודו של כהן גדול **[ז]**, שתהא חשובה הקטרתו יותר משאר כהנים: **וזרקו**. כדדרשינן ועשית עלתיך הבשר והדם (דברים יב), מה דם בזריקה אף בשר בזריקה: **נשמט השני והלך לו**. אבל הראשון נשאר שם לקבל האברים מן המושטיים ולתנן לכהן גדול: **בא לו להקיף את המזבח**. כהן גדול שהיה בראש הכבש שהוא בדרום, מקיף דרך ימין, דכל פנות שאפה פונה לא יהו אלא דרך ימין, לכך היה הולך למזרחית דרומית ומשם לצפונית מזרחית, עד שמגיע למערבית דרומית מקום הנקבים שהיון והמים שמנסכים יורדין בהן ומשם הולכים לשיתין שהן היסודות, ושם עומד כהן אחד ומושיט לו היין לנסכים, אבל כהן גדול לא היה נושא היין עמו, שמא יתקלקל היין בעשו המערכה כשמקיף את המזבח, ובעוד שהוא מקיף מהפך בצנורא, דהינו מזלג, את האברים שלא נתאכלו על המזבח. אבל שאר הכהנים כשעושים נסוף היין, הולכים דרך שמאל מן הכבש לדרומית מערבית שהוא קרוב לכבש, כדתנן פרק קדשי קדשים (זבחים פרק ו משנה ב), כל העולין הולכים דרך ימין חוץ מן העולה לשלשה דברים, נסוף היין והמים ועולת העוף. היין והמים, שלא תעשנו. ועולת העוף נמי שלא תמות בעשן. וכהן גדול שדומה לבן בית שיש לו רשות להלך כמו שהוא חפץ מה שאין שאר הכהנים רשאים לעשות כן, וגם יש לו רשות להפך בצנורא בלא פיס, יש לו להקיף כדי ללכת דרך ימין: **הסגן עומד על הקרו**. אצל הכהן גדול שבא לנסך: **והסודרים ביזו**. להניף כשינסך הכהן. כדי שידעו הלויים וידברו בשיר **[י]**, וידע בן ארזא ויקיש בצלצל, כדאמר בסמוך: **על שלחן החלב**. שתי שלחנות היו במערבו של כבש, אחד שלחן של כסף שבו נותנין כלי שרת, ואחד שלחן של שיש שבו נותנים האברין, והוא נקרא שלחן החלב: **בן ארזא**. שם אדם המקיש בצלצל, צימב"ל בלע"ז: **הגיעו לפרק**. לסוף פרשה **[יג]**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[ו] להקטיר**. על שם שעולה קטור ותמרות עשן מן החלבים והאברים קרי להו בלשון הקטרה. עין תוספות יום טוב: **[ז]** דאלו סמיכה דקרא לא אשפחו אלא בחיים ולא בשחוטין: **[ח] השני כו'**. האי נמי משום יקרא דכהן גדול, וכעין קריאת כהן גדול ביום הכפורים: **[ט] לנסך**. הוא הדיו להעלות סלת והקטרת החבתין, אלא דלא תני אלא אלו שנתחדש בהם דבר בכהן גדול: **[י]** שאין אומרים שירה אלא על היין, כדיליף בגמרא מקרא. ופרשו התוספות, אין אומרים שירה על שום אכילת מזבח, כגון זריקת דמים ונסוף המים, כי אם על היין. אבל ודאי מצינו שירה בלא יין, כגון הלל בשחיטת פסחים: **[יא] תקעו**. לפי שאפשר לאדם שלא יראה הנפת הסודרים כשיפנה לבו לדבר אחר, ואי נמי כשהיו בתוך הלשכות או בהר הבית לא בעזרה, אבל קול התקיעות אי אפשר שלא ישמעם, ולפיכך תקעו כדי שיפנו לראות בהנפת הסודרים. נראה לי: **[יב] בצלצל**. כלי זמר אחרים היו גם כן שם, אלא שזה היה כלי זמר מיחד שאין שם אלא הוא, וקול גדול היה לו והוא המתחיל, וממנה מיחד היה לו: **[יג]** ובמשנה ה' פרק ה' דספכה

כַּתֵּב הַרְי"ב, שֶׁבִּשְׂרֵי הָיוּ שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים שְׁמֹפְסִיקִים בּוֹ, וּמִשְׁמַע דְּלֹא קִחְשִׁיב לְהִנָּךְ דְּהִקָּא כּוֹי, יֵשׁ לּוֹמַר מְשׁוּם דְּאִפְשָׁר בְּלֹא הֵם עַל יְדֵי הַסּוּדָרִים כּוֹי. אִי נִמְלִי, תִּנְאָי נִינְהוּ. עֵינְ תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: {יד} הָעֵם. כָּל הָעֵם שֶׁבְּעֲזָרָה: (עֵיקַר תּוֹי"ט).

פּרָק ז - מִשְׁנָה ד

הַשִּׁיר שֶׁהָיוּ הַלְוִיִּם אוֹמְרִים בְּמִקְדָּשׁ, בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן הָיוּ אוֹמְרִים (תְּהִלִּים כד), לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תִּבֵּל וַיִּשְׁבִּי בָּהּ {טו}. בַּשֵּׁנִי הָיוּ אוֹמְרִים (שֵׁם מח), גְּדוֹל ה' וּמְהַלֵּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הַר קְדִישׁוֹ. בַּשְּׁלִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים (שֵׁם פב), אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל בְּקָרֵב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט. בְּרַבִּיעִי הָיוּ אוֹמְרִים (שֵׁם צד), אֵל נִקְמוֹת ה' אֵל נִקְמוֹת הוֹפִיעַ וְגו'. בַּחֲמִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים (שֵׁם פא), הַרְנִינוּ לְאֱלֹהִים עוֹזֵנוּ, הָרִיעוּ לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב. בַּשֵּׁשִׁי הָיוּ אוֹמְרִים (שֵׁם צג), ה' מִלֶּךְ גִּאוֹת לְבֶשׂ וְגו'. בַּשַּׁבָּת הָיוּ אוֹמְרִים (שֵׁם צב), מְזִמּוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת, מְזִמּוֹר שִׁיר לְעֶתִיד לְבֹא, לְיוֹם שֶׁכָּלוּ שַׁבָּת מְנוּחָה לְחַיֵּי {יח} הָעוֹלָמִים:

ר"ע מברטנורה בְּרִאשׁוֹן לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ. לְפִי שֶׁהוּא רִאשׁוֹן לְמַעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית: בַּשֵּׁנִי גְדוֹל ה'. שָׁבוּ נְחֻלְקוּ הַמַּיִם וְהָיָה רְקִיעַ בֵּין מַיִם לְמַיִם {טו}: בַּשְּׁלִישִׁי אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל. שָׁבוּ נִרְאִית הַיִּבְשָׁה שֶׁעָלְיָהּ עוֹמְדִים הַדִּינִין לַעֲשׂוֹת דִּין {יז}: בְּרַבִּיעִי אֵל נִקְמוֹת. שָׁבוּ נִבְרְאוּ הַשָּׁמַיִם וְהָיָה וְהַכּוֹכָבִים שֶׁעֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַנָּקֵם מִן הָעוֹבְדִים לָהֶם:

בְּחַמִּישֵׁי הַרְנִינּוּ לַאֱלֹהִים עֲזֹנּוּ. שָׁבוּ נִבְרָאוּ בְעָלֵי חַיִּים שֶׁהֲרוּאָה אוֹתָן מֵרֵן וּמִשֵּׁבַח לְבוֹרָאוֹ: **בְּשֵׁשִׁי ה' מָלְךְ**. שָׁבוּ נִשְׁלְמָה הַבְּרִיאָה וּבוֹ נִבְרָא אָדָם שֶׁמִּכִּיר מַלְכוּתוֹ שֶׁל יוֹצְרוֹ: **מִנוּחָה לְחַי הָעוֹלָמִים**. הַאִי תֵּנָא סִבֵּר לֵה כְּמֵאן דְּאָמַר שְׂתָא אֶלְפֵי שְׁנִין הָוִי עֲלָמָא וְחַד חָרוּב **{יט}**, וְעַל שֵׁם שְׂבָאֵלְף הַשְּׂבִיעִי לֹא יִהְיֶה כִּי אִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ב) וְנִשְׁגָּב ה' לְבַדּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא, לְכַדְּ אוֹמְרִים בְּשֵׁבַת מְזֻמּוֹר שִׁיר לַיּוֹם הַשְּׂבִיט, לְאֵלְף הַשְּׂבִיעִי, שְׁיֹמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא אֵלְף שְׁנָה: (ר"ע מברטנורה).

עֵיקַר תּוֹי"ט {טו} לֵה' כּוֹי. כָּל הַמְּזֻמּוֹר. רַשִׁי: **{זט}** וְנִתְעַלָּה וַיֵּשֶׁב בְּמֵרוֹם דְּגִמַּת שְׁכֵנוֹ בְּעִירוֹ וְהָר קְדָשׁוֹ. רַשִׁי: **{יז}** וּלְשׁוֹן הַרְמְבִ"ם, שֶׁעָלְיָה יִהְיֶה הַדִּין וְהַדִּינִין. עַד כָּאן. וְאִסְיָפָא דְקָרָא קִימִי, בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט. וּבְגִמְרָא דְרֵאשׁ הַשְּׁנָה שֵׁם, עַל שׁוֹם שְׁגָלָה אֶרֶץ בְּחֻקְתָּו וְהַכִּין תִּבְל לְעֵדְתוֹ. פֶּרֶשׁ רַשִׁי שְׁגָלָה אֶרֶץ מְקוֹם מִצַּב עֵדְתוֹ: **{יח} לְחַיִּי**. וְהַר"ב הֶעֱתִיק לְחַי הָעוֹלָמִים. וְשִׁנִּיהֶם צָדְקוֹ יִחַדְּיוּ. שְׂאִם אֶתְהּ אוֹמֵר לְחַי הָעוֹלָמִים, הַכּוֹנֵה לְהֵשֶׁם יִתְבָּרֵךְ שֶׁהוּא חַי הָעוֹלָמִים כָּלֵם, כְּעֵינָן שֶׁנֶּאֱמַר וְאֶתְהּ מְחִיָּה אֶת כָּלֵם. וְאֶפְלוֹ אִם תֹּאמַר חַי הָעוֹלָם הוּא נָכוֹן, כִּי הוּא סְמוּךְ מִשֵּׁם חַיִּים שֶׁלֹּא נִמְצָא נִפְרָד בְּלִשׁוֹן הַקְּדָשׁ. וְכִשְׂאֶתְהּ אוֹמֵר חַי הָעוֹלָמִים גַּם כֵּן נָכוֹן, וְתִהְיֶה הַקְּרִיאָה חַי בְּצִיר"י, כְּעֵינָן שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּשְׁבַּע בְּחַי הָעוֹלָם [דְּנִיאל יב], שֶׁהוּא סְמוּךְ, וְיִהְיֶה עֵינָנו חַיִּים שֶׁל הָעוֹלָמִים וְהוּא הֵשֶׁם יִתְבָּרֵךְ שֶׁהוּא חַי וְהוּא שֶׁל עוֹלָם כְּאִמּוֹר. מֵה שְׂאִין כֵּן חַי בְּפִתְ"ח, שְׂאִינוֹ סְמוּךְ, יִהְיֶה עֵינָנו הָעוֹלָם שֶׁהוּא חַי, וְאִין הָעוֹלָם עֲצֻמוֹ חַי עַל צַד הָאֱמֶת. כֵּן כְּתַב הַרְמְבִ"ם. וְעֵין תּוֹסֵפּוֹת יוֹם טוֹב: **{יט}** לְאֶפּוֹקִי מִמֵּאן דְּאָמַר תְּרִי חָרוּב, שֶׁנֶּאֱמַר [הושע ו] חַיִּינוֹ מִיַּמִּים. גְּמָרָא: (עֵיקַר תּוֹי"ט).

